

BULLETTINE

2.99

UTGITT AV SENTER FOR KVINNEFORSKNING, UNIVERSITETET I OSLO

FRA INNHOLDET:

Leder	1
Undervisningen er i gang	3
Høstens seminarprogram	5
Nye professorer	9
Women's Worlds i Tromsø	10
KILDEN er åpnet!	11
KILDENS forskerbase er på nettet	12
Nei til forgubbing av UiO!	13
Likestilling i medisin	14
Ny handlingsplan for likestilling 2000-2004	17
Minnesymposium for Harriet Holter	18
NAPP-UT sider Høstens seminarer	21-23
Fra vårens seminarer	24
Paraplyprosjektet KKK	30
Underveis i et doktograd-prosjekt	31
Studentenes hovedfagsoppgaver	33
Nyansettelser	38
Nye bøker og arbeidsnotater	39
Påmeldingsslipp	43
SFK-kalender	44
Kronerulling	44

Fra kulturmønstringen Momentum i Moss 98. Foto: Nina Heilmann

Maktutredning også ved Senteret

Fra år 2000 skal Senteret utrede forholdet mellom kjønn, politisk makt og vitenskap i et prosjekt tilknyttet Makt- og demokratiutredningen med finansiering fra Norges forskningsråd. Vi har bedt Elisabeth Rogg, som er tilsatt på prosjektet, om å fortelle om de problemstillingene det skal jobbes med.

Norge var tidlig ute med forskning på dette området. Allerede i 1988 publiserte NAVFs Sekretariat for kvinneforskning analysen *Kvinner i Akademia - inntrengere i en mannsbastion?* Rapporten viste at kvinner støtte på til dels andre barrierer enn menn gjorde i løpet av prosessen, fra å søke en fast vitenskapelig stilling og fram til eventuell ansettelse. Disse resultatene ble etterfulgt av en heftig debatt, som i stor grad kom til å dreie seg om analysens metodebruk. Etter dette har det

vært sparsomt med oppfølgende studier i Norge. Men problemstillinger knyttet til den skjeve kjønnsfordelingen blant vitenskapelig ansatte, har etterhvert kommet på den internasjonale dagsorden; gjennom EU og UNESCO og ikke minst i de øvrige nordiske land. Svenske myndigheter har innført radikale tiltak for å øke kvinneandelen blant professorer og integrere kjønnsperspektiver i forskning og undervis-

FORTS. NESTE SIDE

ning. I Danmark ble et forslag om radikale tiltak ikke vedtatt, men der er det i gang et bredt forskningsprogram som studerer kjønnsbarrierer i høyere utdanning og forskning. Både i Sverige og Danmark har også debatten vært livlig. Det sentrale spørsmålet har dreiet seg om forholdet mellom vitenskapelig kvalitet og likestillingspolitiske mål.

De siste 20 årene har politiske myndigheter i Norge både oppfordret til og gitt formelle muligheter for særbehandling av kvinner for å øke kvinneandelene i faste vitenskapelige stillinger. Allerede i 1981 anbefalte KUF at de høyere utdanningsinstitusjonene skulle utarbeide likestillingsprogrammer og ta i bruk både fortrinnsrett for kvinner og øremerking av midler for å få fortgang i likestillingsprosessen. I den nye Universitetsloven som trådte i kraft i 1996, tillates det å øremerke stillinger for kvinner. Disse tiltakene har, sammen med økningen i kvinners vitenskapelige kvalifikasjoner, bidratt til økte kvinneandeler på alle nivåer. Et nærliggende eksempel er Universitetet i Oslo der kvinneandelene i 1998 var 49% blant stipendiatene, 40% blant post.doc.-stipendiatene, 31% blant førsteamanuensene og 15% blant professorene. Likevel er økningen i kvinneandeler på høyere nivåer lavere enn forventet utfra rekrutteringssituasjon og potensiale. Dette kan tyde på at det fortsatt er enkelte flaskehalser i systemet som kvinner vanskelig kommer gjennom. Og det kan tyde på at spørsmålet om likestilling i Akademia berører både forholdet mellom vitenskapen som autonomt felt i forhold til politikken og om forståelser av kvinnelighet, mannlighet og vitenskapelighet og relasjonene mellom disse kategoriene.

Generelt er kontrakten mellom vitenskap og samfunn under press, universitetenes relativt autonome stilling som institusjoner for forskning, undervisning og lærdom utfordres av krav fra det øvrige samfunn om målstyring og mer spesifikke tjenester, enten det dreier seg om å yte "nyttig" forskning for spesifikke samfunnsmessige behov, eller å tilby etter- og videreutdanning for å bidra til økt kompetanse, først og fremst i arbeidslivet. Politiske myndigheters

vektlegging av sterkere virkemidler for å oppnå likestilling mellom kjønnene, gjennom f.eks. måltall, inngår i dette presset. Dette åpner blant annet for spørsmål om hvordan kjønnspolitiske normer og verdier blir etablert, utfordret og endret - f.eks. som kulturelle eller organisatoriske selvfølgeligheter. Nettopp fordi vitenskapen er kjennetegnet ved normer om interessefri og åpen diskusjon basert på vel begrunnede forutsetninger og vederheftig dokumentasjon av påstander, er det spesielt interessant å studere politiseringsprosesser knyttet til disse spørsmålene innenfor Akademia.

I spørsmålet om likestilling mellom kjønnene i Akademia kan ulike normer sies å stå mot hverandre. På den ene side et legitimt meritokratiske normsett, som hevder vitenskapens autonomi i forhold til andre interesser, og som nettopp kan være samfunnsgagnlig og demokratisk fordi vitenskapen følger sine egne normer og spilleregler. På den andre siden en legitim norm om rettferdig fordeling av et gode, hentet fra politikken. I dette ligger ikke at det meritokratiske grunnlaget bestrides, men det stilles spørsmål ved om praksis legger til rette for like konkurransevilkår for kvinner og menn og om meritokratiske normer følges fullt ut.

Møtet mellom disse normsettene spiller seg i denne sammenhengen ut mot en bakgrunn av ulike forståelser av kvinnelighet og mannlighet. Disse forståelsene kan grovt sett sammenfattes i tre grupper: For det første sosiobiologiske forståelser som knytter kjønnsrolleatferd til genetiske eller andre naturgitte forhold. For det andre forståelser som innebærer at kjønns-sosialiseringen produserer kvinner og menn som i hovedsak forskjellige. For det tredje forståelser som ser kjønn som uvesentlig i forhold til vitenskapelig kapasitet.

De ulike forståelsene av kvinnelighet og mannlighet er gjerne knyttet opp mot tanker om hvorfor kvinner er en minoritet i høyere vitenskapelige stillinger og hva som eventuelt kan endres.

Forståelsene av kvinnelighet og mannlighet har også betydning for praksis og erfaringer på ulike nivåer. Senterets prosjekt *Kjønn og makt* i

Akademia retter især søkelyset mot institusjonsnivået, og et overordnet spørsmål er hvordan politiske målsetninger om likestilling tas imot og bearbeides internt i institusjonene, og hvordan eventuelle konsekvenser blir erfart av kvinner og menn.

Prosjektet består av fire mindre delprosjekter: prosjektet *Politisk styringsvilje, intern ledelse og desentralisert iverksetting: likestilling i Akademia som politisk reguleringsfelt* skal studere hvilke forståelser av politisk styring, kjønn og vitenskap som ligger til grunn for etableringen av likestilling som et reguleringsområde, forslagene til tiltak og hvordan tiltakene iverksettes. Dette kan ses som et møte mellom to relativt autonome felt, politikk og vitenskap, som fungerer etter ulike normer, legitime for sine respektive felt, der møtets fokus er likestillingsreguleringer.

Tre casestudier retter fokus mot flaskehalser som særlig synes å hindre kvinner i rekrutteringsprosessen. Studien *Doktorgradsveiledning i samfunnsvitenskap* retter seg mot hvordan lite eksplisitte forutsetninger om kvinnelighet, mannlighet og vitenskapelighet viser seg på det mellompersonlige nivået mellom doktorander og veiledere. En studie av *Stillingsutlysning som styringsverktøy* vil legge særlig vekt på å finne fram til de prosesser som ligger til grunn for beslutningen om utformingen av stillingsbetenknninger og spør: Hvordan vurderes likestillingshensyn i forhold til andre hensyn i denne prosessen? Delprosjektet *Personlige opprykk til professorater* tar for seg grensene for den politiske styringsvilje, i møtet med vitenskapssamfunnet og forskerne som part i forhold til lønns- og ansettelsesvilkår. Studien vil se på argumenter for å innføre personlige opprykk for kvinnelige førsteamanuenser etter bedømmelse, hvordan dette tiltaket ble endret til en universell ordning og hvordan denne har virket.

Disse problemstillingene vil bli drøftet allerede på konferansen *Usynlige grenser: kjønn og makt* som arrangeres i november 1999 av Makt- og demokratiutredningen i samarbeid med Norges forskningsråds program Kjønn i endring, og SFK. (Se høstens program).

ELISABET ROGG

Undervisningen er i gang!

HARRIET BJERRUM NIELSEN

Så er Senteret i gang med undervisning. I høst tilbys det to 5-vektallsemner på hovedfagsnivå. Ett i Feministisk vitenskaps-teori og ett om Kjønn og visuelle representasjoner. Til våren blir det innføringskurs i tverrfaglig kvinne- og kjønnsforskning - som inngår som første del av hele fem ulike semesteremner ved fem av universitetets fakulteter. Det er utarbeidet en brosjyre om hele studieopplegget i kvinne- og kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo som kan fås ved henvendelse til Senteret.

Gjennom hele våren har vi jobbet på sprenget både på Senteret, på Studie- og forskningsadministrativ avdeling (SFA) og på seks fakulteter med å få dette på plass. Drivende i arbeidet har vært den tverrfakultære gruppe som ble nedsatt av universitetsdirektøren siste høst for å realisere Kollegievedtaket fra juni 1998 om undervisning i kvinne- og kjønnsforskning ved UiO. Gruppen har bestått av Kristin Ørjasæter, Anne Birgitte Rønning og Wenche Hervig (HF), Elisabeth L'orange Fürst og Max Demuth (SV), Anne Hellum og Hildur Nilssen (JF), Tone Bratteteig og Anne-Lise Silje-holm Hansen (MN), Jorunn Økland og Bjørn Erik H. Schjerverud (TF), Kristin Heggen (Med.fak), Wenche Hakestad Hansen (SFA) og Harriet Bjerrum Nielsen og Helle Pedersen Granum (Senteret). Kristin Nordseth (UV) har deltatt som observatør. Det har vært både morsomt, lærerikt, utfordrende og til tider krevende å få seks fakulteter til å snakke sammen og tilpasse seg hverandre. Det som går greit ett sted er problematisk andre steder - og omvendt. Samme ting har ulike navn, og ulike ting har samme navn... Men kommunikasjon hjelper. Etterhvert som arbeidet har skredet fram, har fakultetsrepresentantene fått øynene opp for hverandres særpreg. Viljen til å dra dette i gang i fellesskap har vokst seg sterk underveis. Senteret sier hjertelig takk til alle gruppens medlemmer og deres støttespillere på fakultetene og i SFA for en storartet felles innsats!

Studieplaner, eksamenskoder, frister som nærmer seg...

Det er ikke lite som skal til for å få et nytt undervisningsopplegg i gang.

Illustrasjonsfoto: Nina Heilmann

Det skal utarbeides studieplaner, nye eksamenskoder og pensumlister i de ulike komponenter som ikke overlapper hverandre, og alt skal rekke å bli behandlet og vedtatt på de respektive fakulteter. Frister for studiehandbøker og forelesningskatalog skal nås, systemer for oppsett og inntasting skal læres. Det skal sendes ut informasjon både på norsk og på engelsk slik at studentene som jo er hovedpersonene i alt dette, får greie på tilbudet.

Helt i havn har vi ikke kommet. En del av studieordningene mangler den

formelle godkjenningen, så i noen av studiehandbøkene står det foreløpig bare en generell omtale av studieopplegget med henvisninger til hvor og når man kan få mer informasjon. Den til nå mest oppdaterte informasjon er å finne i Senterets nye brosjyre om tilbudet som i august ble sendt ut til studentutvalgene og alle studieveiledere på fakultetene og på en del institutter. Informasjonen blir også å finne på Senterets web-sider.

En annen formell ting som måtte klareres var at Senteret, som ikke har eksamensrett, måtte ha et fakultet som kunne ta fagansvaret for Senterets del av undervisningen. HF-fakultetet tok på seg dette ansvaret og godkjente 9. juni studieplanene for Senterets to hovedfagskurs. Det ble delegert til Senterets eget styre å godkjenne undervisningsopplegg og pensum for disse kursene.

To vanskelige punkter

To ting har vært spesielt vanskelige i arbeidet, fordi de strir mot vanlig praksis på mange fakulteter og fordi instituttene er uvant med å tenke i studieopplegg som skal brukes på tvers av fagene. Det ene er prinsippet om at hovedfagskursene på 5 vektall skal ha to eksamensordninger - en på lavere og en på høyere grad. Hensikten med dette er at studenter på cand.mag.-nivå som har tatt et semesteremne, skal kunne bygge på med 5-vektallskurs slik at de kan få opp til 20 vektall kvinne- og kjønnsforskning innen cand.mag.-graden. Foreløpig har vi bare fått det til på fem kurs - to på Senteret, to på Juridisk fakultet og ett på SV-fakultetet. Disse kursene er angitt med stjerne i oversikten nedenfor. Men det vil bli flere etter hvert. Vi jobber med saken.

Det andre vanskelige punktet har vært å få instituttene til å akseptere nødvendigheten av å opprette egne studieplaner for sine hovedfagskurs. De fleste av disse kursene inngår i instituttene hovedfagsordninger og trenger derfor ikke særskilte studieplaner for at instituttene egne studenter skal kunne følge og få uttelling for kursene. Men for at studenter fra andre fag skal kunne avlegge eksamen,

FORTS. NESTE SIDE

og på den måte få mulighet for å søke om å få disse vektallene innpasset i sitt eget studieopplegg, må det eksistere en særskilt eksamen. Også det jobbes det videre med.

Semesteremnene

Studietilbudet slik det ser ut i dag består av to deler. Det ene er en rekke semesteremner på 5 eller 10 vektall i kvinne- og kjønnsstudier. Semesteremnene går i vårsemesterene. Det vil bli tilbud om fem ulike semesteremner fra våren 2000. Alle innledes med et felles innføringskurs av fire ukers varighet på Senter for kvinneforskning. På dette kurset gis det en oversikt over feminismens og kvinne- og kjønnsforskningens utvikling og over sentrale problemstillinger i feministisk teori. Deretter fortsetter undervisningen på fakultetene. Eksamen i innføringskurset er integrert i den samlede eksamen for semesteremnet.

De fem semesteremnene er:

Kjønn og kultur (10 vektall) - Det historisk-filosofiske fakultet

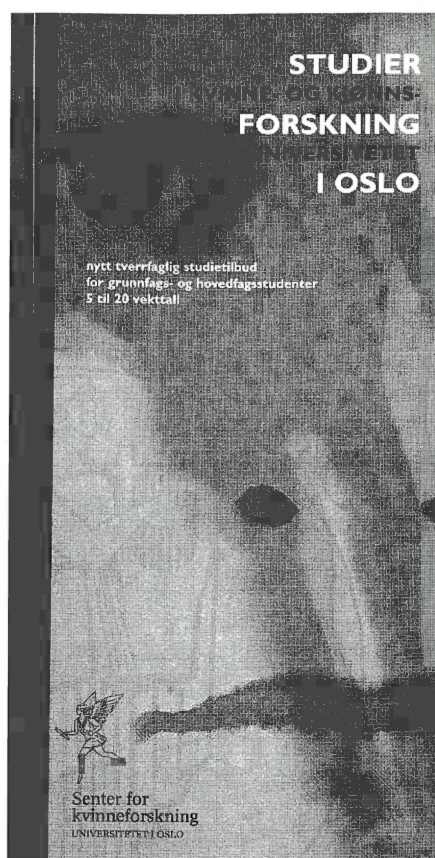
Hvordan dannes og opprettholdes forestillingen om kjønn i kulturen og hvordan skaper kjønn betydning? Disse spørsmålene studeres både i en historisk sammenheng og i ulike kulturelle betydningssystemer. Gjennom fordypelse i et bestemt tema, skal studenten lære å integrere stoff fra ulike fagtradisjoner i et humanistisk perspektiv.

Kjønn og samfunn (10 vektall) - Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Hva betyr kjønn som organiserende prinsipp i samfunnet? Hva betyr kjønn for institusjoner, normer og rasjonalitet og for samhandling og relasjoner mellom mennesker? Hva er konsekvensene av kjønnsmessig organisering for det enkelte individ?

Kjønn og teologi (5 og 10 vektall) - Det teologiske fakultet

Hvordan har oppfatninger av kjønn kommet til uttrykk i religiøse tekster og i religiøs praksis, og hvordan videreføres eller omformes disse oppfatninger i teologien, i kirken, i kulturen og i det enkelte individ?

Hvordan har religion blitt brukt som argument i ulike tiders strukturering av forholdet mellom kjønnene?

Kjønn og teknologi/realfag (5 vektall) - Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

Hvorfor er det så få kvinner i realfag/teknologi? Gjør fraværet av kvinner noen forskjell i fagene? Er rasjonalitet kjønnsnøytralt? Har teknologi kjønn? Emnet diskuterer disse og liknende spørsmål på bakgrunn av tekster hvor realfag og teknologi ses i lys av feministisk teori og vitenskapskritikk. Emnet inkluderer også materiale fra forskning om jenter og kvinner i realfag/teknologi-utdanning.

Kjønn og rett (10 vektall) - Det juridiske fakultet

Hvordan kommer oppfatninger om kjønn til uttrykk i lovgivning, rettspraksis og administrasjon? Hvordan defineres begreper som likestilling og diskriminering i internasjonale menneskerettighetsinstrumenter og hvilken betydning har de for kvinner fra ulike klasser, raser og religioner? I sammenheng med ordningen med 10 vektalls oppgave planlegges det

et tilbud til studenter innen kvinne- og kjønnsforskning som ønsker å skrive oppgave om betydningen av kjønn i rettssystemet fra et kvinneverettslig eller kvinnekriminologisk perspektiv.

Det er anledning til å ta flere semesteremner, men da blir det vektallsreduksjon for innføringskurset. Studenter som har bestått minst ett semesteremne kan også velge å bygge på med visse hovedfagskurs. Her følger man undervisning sammen med hovedfagsstudenter, men tar eksamen på lavere grads nivå.

Hovedfagseminene

Hovedfagseminene skal gi mulighet for fordypelse i aktuell kvinne- og kjønnsforskning og gi innsikt i feministiske teorier og metoder som er relevante for det tema som er valgt. Eksamensformen i de fleste hovedfagseminer er å skrive et essay. I mange hovedfagseminer vil det konkrete tema og pensum variere fra semester til semester. Studentene må selv søke sitt institutt om godkjenning hvis de tar emner uten for instituttet.

Foreløpig vil det kunne gis undervisning i følgende hovedfagsemin - flere er under planlegging (ikke alle emner tilbys hvert semester). Stjerne etter tittelen betyr somnevnt at dette er kurs hvor det pr. i dag er mulig å ta eksamen både på hovedfagsnivå og på lavere grads nivå:

*Feministisk vitenskapsteori**, 5 vektall, bare høstsemester (Senter for kvinneforskning)

*Temaer i kvinne- og kjønnsforskning**, 5 vektall (Senter for kvinneforskning)

*Likestillingsrett**, 5 vektall, bare vårsemester (Institutt for offentlig rett)

*Internasjonal kvinnerett**, 5 vektall, bare høstsemester (Institutt for offentlig rett)

*Kjønn i antropologien** (valgfrie hovedfagskurs), 5 vektall (Sosial-antropologisk institutt)

Familie- og kjønnspektiver i sosiologien (teorispesialisering), NB! bare 4 vektall! (Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi)

Kjønn og medborgerskap (komparativ politikk), 5 vektall (Institutt for statsvitenskap)

Feministisk litteraturteori, 5 vekt-tall (Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap)

Kjønnsperspektiv på ulike litteraturhistoriske epoker, 5 vekt-tall (Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap)

Kvinnelige forfatterskap, 5 vekt-tall (Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap)

Kjønnsroller/likestilling i et historisk perspektiv, 5 vekt-tall (Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap)

Kjønn og religion, 5 vekt-tall (Institutt for kulturstudier)

Women's history, 5 vekt-tall (Institutt for britiske og amerikanske studier)

Literature and Gender, 5 vekt-tall (Institutt for britiske og amerikanske studier).

Undervisning høsten 1999

Senterets professor II i humanistisk kvinneforskning Sara Heinämaa underviser i emnet *Feministisk vitenskapsteori*. Gjennom dette emnet skal studentene tilegne seg begrepsmessige redskaper som setter dem i stand til å strukturere og analysere det felt som utgjøres av feministiske epistemologier og forstå de ulike posisjoner og strategier. Sentrale begrep vil være kunnskap, vitenskap, objektivitet, erfaring, evidens, teori, praksis og kjønnsmessig forskjell. Undervisningen foregår i to intensive bolker 13.-15.9 og 1.-2.11. Mellom disse to forelesningsbolkene vil det være tilbud om en kollokviegruppe, ledet av hjelpelærer Linda Rustad.

Universitetsstipendiat ved Senteret Wencke Mühleisen underviser i emnet *Temaer i kvinne- og kjønnsforskning*, og i dette semester blir temaet *Kjønn og visuelle representasjoner*. Emnet tar fraspark i feministisk film- og medieteorier i den psykososiologiske tradisjonen for å belyse videre- og nyutviklingen innenfor feltet, med særlig vekt på populærkulturelle uttryksformer. Sentralt står medienes forhandling av betydningen av femininitet og maskulinitet. Queerteoretiske problemstillinger og analyser av populærkulturen skal åpne opp for 'skeive' representasjoner som på forskjellig måte bryter med tradisjonen. Undervisningen går tirsdager 9.-11. fra 31.8 til 9.11.

Høstens seminarprogram

HARRIET BJERRUM NIELSEN,
FAGLIG LEDER

Den nye ungfeministiske trenden, fokus på 50-åras husmor-regime, menn og reproduktive rettigheter, kjønn og makt, kunstinstitusjoner og kjønn er noen av stikkordene for høstens program, som forøvrig har en litt annen form enn tidligere.

Som Bulletines lesere vil vite tilbyr Senteret undervisning fra og med høsten 1999. For å frigjøre tid og ressurser endrer vi noe på form og omfang på det åpne seminarprogrammet. Våre egne seminarer vil framover stor sett være aktiviteter som har utspring i pågående prosjekter på Senteret. I tillegg til dette går Senteret inn som samarbeidspartner i større arrangementer, som ofte vil finne sted uten for huset. Vi satser altså kreftene på å skape møtepunkter for igangværende forskning.

Tre nasjonale/nordiske kurs

Tre større eksterne arrangementer skal straks nevnes: Fra 20.-24. september holdes det nasjonalt forskerkurs på Vatnahalsen høyfjellshotell, åpent for alle doktorgradsstudenter. Seniorforskere og hovedfagsstudenter kan også delta om det finnes ledige plasser. Dette er det andre kurset i rekken i tverrfaglig feministisk teori og vitenskapsteori, arrangert i fellesskap av sentrene for kvinneforskning i Bergen, Oslo og Trondheim. Temaet i år er **Empirisk forskning etter poststrukturalismen**. Er det et misforhold mellom bruk av tradisjonelle empiriske metoder og nyere retninger innen feministisk teori? Har det skjedd metodiske nyvinninger parallelt med den teoretiske utviklingen? Må det skapes nye metoder? Vi har invitert *Teresa de Lauretis*, professor i mentalitetshistorie på University of California, Santa Cruz. Hun vil dels forelese om *Gender, sexuality, and the body*, dels lede en sesjon hvor deltakerne kan presentere egen forskning. Det blir også innledninger fra en rekke norske forskere: hvordan har de 'gamle' kvinneforskerne, med mye erfaring fra empirisk forskning mødt den poststrukturalistiske utfordringen? Hvordan har de som har

skrevet avhandlinger de senere årene arbeidet med å integrere empirisk forskning med poststrukturalistisk teori? Utførlig program finnes blant annet på Senterets webside, eller du kan få det tilsendt. Bortsett fra Teresa de Lauretis' innslag vil kurset gå på norsk. Påmeldingsfrist var 15.8, men ta kontakt med Senteret for å høre om det finnes ledige plasser.

Forskningsrådsprogrammet *Kjønn i endring*, har gått sammen med Makt- og demokratiutredningen om en konferanse om kjønn og makt. **Usynlige grenser - kjønn og makt**, heter den og faglig ansvarlig er Senterets nye professor, Gro Hagemann. Konferansen finner sted 11.-12. november på Soria-Moria konferansesenter og man melder seg på ved å kontakte Ingebjørg Strøno eller Monica Enger, Norges forskningsråd. På konferansen vil vi løfte fram noen tunge institusjoner en gang til, og spørre hvordan maktstrukturene her kan ha endret seg gjennom de siste tiårene. Men vi vil også ta opp noen debatter som er skapt i kontrasten mellom "den nye" og "den gamle" feminismen. Ikke minst gjelder dette spørsmålet om hvordan en feministisk maktkritikk drives i tabloide offentligheter. Statsviteren *Anne Phillips* som er professor og leder av The Gender Institute på London School of Economics blir en av hovedinnleiderne, og hun skal snakke om *Rights & Identities: Continuities and discontinuities in feminist debates*. Dessuten deltar en lang rekke innledere fra Norge, Sverige og Danmark. Program kan rekvireres fra Norges forskningsråd, tlf. 22037000.

Professor Beatrice Halsaa som har forskningsstipend og arbeidsplass på Senteret, inviterer spesielt interesserte

FORTS. NESTE SIDE

til å delta i nettverksmøtet for det nordiske forskernettverket **Women's Movements and Internationalization** på Lysebu 4.-6. november. Boken *Likestilte demokratier? Kjønn og Politikk i Norden* som nettopp er kommet ut, presenteres av en av forfatterne, *Solveig Bergman* fra Åbo Akademi i Finland. Andre temaer som vil bli tatt opp er *The international Women's Movements: How to approach the study of them?* og *Multiculturalism, Internationalization and the Women's movement*. Seminaret vil for det meste foregå på engelsk. En lang rekke forskere fra Danmark, Norge, Sverige og Finland vil holde innledninger. Program kan fås ved beatrice.halsaa@sfk.uio.no.

Tre samarrangementer på UiO om religion, kunst og jus

Når dette leses har første samarrangement allerede gått av stabelen. Den 26. august introduserte den nye professor II i kjønn og teologi på Teologisk fakultet, *Ursula King* fra University of Bristol, til området kjønn og religion med et seminar med tittelen **World religions - worlds of gender**. Hun fokuserer på hvordan kjønnsforskjeller er innleiret i religiøse institusjoner og praksiser over hele verden, og hvordan de er med til å skape religiøs autoritet og helliggjort makt alle steder. De som ikke fikk den ekstra utsendte informasjonen om dette, kan trøste seg med at Senteret planlegger fortsatt samarbeid med Ursula King. Til våren blir det forhåpentligvis et større seminar med henne og den kanadiske religionsforsker Morney Joy. Mer om dette i neste nummer av Bulletin.

To av UiOs humanistiske kvinneforskere, som begge tidligere har hatt arbeidsplass på Senteret, arrangerer et stort seminar med mange internasjonale gjester 16.-17. september. Seminaret har fått tittelen **Spaces, Visions and Voices - Gender and the Institution of Art**, og det er professor Irene Iversen, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, og professor Anne Wichstrøm, IAKN, avd. for kunsthistorie, som arrangerer dette for Senter for kvinneforskning.

Seminaret vil ta opp teoretiske og metodiske problemer knyttet til kunst-

og litteraturhistorisk forskning som fokuserer på kvinner og på kjønn. Hvordan skapes og endres kunstinstitusjonen og den litterære institusjonen i det 19. og 20. århundrede, og hvordan påvirker kvinnes tilstedeværelse som utøvende kunstnere og som kritikere den institusjonelle og estetiske utviklingen? I hvilken grad kan vi si at estetiske normer og forhold i kunstinstitusjonen er med på å bestemme eller til og med "konstruere" kjønnsforskjeller og "kjønnsidentiteter" i den kunstneriske praksis og i uttrykksformene?

Professor Tamar Garb fra University College of London foreleser om *Manet's "Portrait of Eva Gonzales" in relation to questions of femininity, the woman artist, subjectivity and authorship*. Tamar Garb er kunsthistoriker og har i år utgitt boka *Sisters of the Brush. Figures and Flesh in Fin-de-Siècle France*. Professor Christa Bürger, Johann W. Goethe Universität, Frankfurt, har skrevet en lang rekke bøker og artikler om tysk og europeisk litteratur og om dikotomiseringen av den litterære institusjon på 1800-tallet. Tittelen på hennes forelesning er *Dilettantismus der Weiber*. Kunsthistorikeren Margaeta Gynning, 1:e intendent ved Nationalmuseet i Stockholm, snakker om *The artist's studio - a space of ambiguity*. Endelig bidrar de to arrangører selv med to innledninger. Anne Wichstrøm om *Gendered representations*. Asta Nørregaards *upper class portraits 1890 - 1910*, og Irene Iversen om *Lifting the Veil. Conflicting aesthetic and sexual discourses in the norwegian "Modern breakthrough"*. Dokotgradsstudenter oppfordres til å benytte anledningen til å presentere sine prosjekter. Ta kontakt med irene.iversen@inl.uio.no eller anne.wichstrom@iakn.uio.no om dette.

Utviklingslinjer i den norske kvinneveretsforskning er tittelen på et dagsseminar som går av stabelen 21. oktober. Det arrangeres som et samarbeid mellom Kvinneveretten på UiO og Senteret. Det er professor Beatrice Halsaa som har tatt initiativet til seminaret, som ledd i sitt pågående forskningsprosjekt *Feminisme som*

Asta Nørregaard. Utsnitt av portrett av Elisabeth Fearnley. Fra Anne Wichstrøms bok *Kvinner ved staffeliet*.

kritikk. - et to-årig prosjekt om kvinneforskningens historie, finansiert av Norges forskningsråds program *Kjønn i endring*. Hensikten med seminaret er å bidra til en bred, åpen og felles refleksjon over den juridiske kvinneforskningens utvikling. Inviterte innledere er en rekke ansatte, nå eller forhenværende ved Avd. for kvinneverett. Spørsmålene som stilles til innlederne er: Hvorfor kvinneverett? Verdi og veivalg i kvinneveretsforskningen med hensyn til valg av problemstillinger, metode, kontakt med brukergrupper og faglige samarbeidspartnere. Hvilke faglige perspektiver har stått sentralt i ulike faser; rettsdogmatiske, retts sosiologiske, rettspolitiske og rettsteoretiske? Ved å ta utgangspunkt i erfaringer og refleksjoner over egen faglig utvikling, håper man å få fram trekk ved den juridiske kvinneforskningens historie som har lett for å bli borte mellom linjene. Alle interesserte er velkomne, men man må melde seg på senest 20.9. til Senter for kvinneforskning.

Tre nye professorer og tre nye temaer

Sara Heinämaa, ny professor II i

humanistisk kvinneforskning fra 1.1.99, har i de to foregående semestre holdt seminarer som har markert oppstarten av det område som Sara etterhvert forhåpentligvis vil etablere et paraplyprosjekt rundt: *Kropp og kjønn i fenomenologisk tradisjon*. I dette semester underviser Sara Heinämaa på Senterets hovedfagsemne i Feministisk vitenskapsteori. Neste åpne seminar med henne blir våren 2000.

Gro Hagemann, ny professor i tverrfaglig kvinneforskning fra 1.8.99, inviterer til seminarrekken **Fra husmorkontrakt til likestillingskontrakt? Fokus på 1950-årene**. Seminaret går over seks onsdager kl.1415.-16, med start 15. september. Også dette seminaret markerer starten på et nytt paraplyprosjekt ved Senter for kvinneforskning hvor søkelyset vil bli rettet mot den kjønnsrevolusjonen som har foregått i løpet av de siste par generasjonene. Prosjektet vil bli drevet i samarbeid med den norske Makt og demokratiutredningen. Vi tar sikte på å samle studenter og forskere fra ulike fagmiljøer som vil ta del i en løpende diskusjon om kjønnsmaktens skift-ende former. Høstens seminar vil sette fokus på 50-årene, det tiåret som representerer Arbeiderpartistatens gullalder og mer enn noe er blitt stående som "den gode husmortida" i norsk historie. I hvilken grad kan man snakke om en hegemonisk husmorkontrakt i denne perioden? Var denne normen faktisk så enerådende som senere historiske sammenfatninger har gitt inntrykk av? Hvilke forløpere kan vi finne til det omslaget som foregikk i siste halvdel av 1960-årene, og som startet det nyfeministiske opprøret? Temaet reiser også en metodisk diskusjon: Hvordan kan man studere mentaliteten i et samfunn som er så nær i tid, og som for mange av oss representerer barndom og ungdom? Hvordan kan film, ukeblader og annen populærkultur utnyttes som kilde til tidsånd og mentalitet? Den første gangen presenterer Gro Hagemann prosjektet. Deretter følger fem seminarer med inviterte forelesere: *Leif Ove Larsen*, Institutt for medievitenskap i Bergen som med utgangspunkt i sin doktoravhandling snakker om

Moderniseringsmoro: kjønn i femtitallets norske filmkomedier; Ellen Cathrine Lund, hovedfagstudent ved Historisk institutt, UiO presenterer materiale fra sin hovedoppgave: *Husmor eller yrkeskvinne? Gifte kvinner med lønnsarbeid på Rjukan 1950-70*, *Inger Bjørnhaug*, historiker ved Høgskolen på Lillehammer snakker om *Kvinnestemmer i en husmortid: Lillehammer private kvinnelige diskusjonsklubb; Elisabeth Lønnå*, som er lektor i videregående skole og har skrevet norsk kvinnesaksforenings historie, innleder om 50-årenes kvinneidealer, og *Anne Marit Myrstad*, førsteamanuensis ved Institutt for kunst- og medievitenskap i Trondheim forteller om husmorfilm, på grunnlag av sin doktoravhandling *Melodrama, kjønn og nasjon: en studie av norske bygdfilmer 1920-1930*.

Maud Eduards, ny professor II i samfunnsvitenskapelig kvinneforskning på Senteret fra 1.5.99, vil arbeide med temaet *Kjønn, demokrati og internasjonale relasjoner*. Hun presenterer sitt forskningsfelt og sine planer for arbeidet på et halvdagsseminar 8. november, 1315.-17. Seminaret har fått tittelen **Kjønn, seksualisert vold og politikk**. Maud Eduards vil ta for seg den teoretiske og praktiske betydning av kvinners kollektive handling. Det empiriske grunnlaget er først og fremst en studie av hvordan det etablerte demokratiske systemet i Sverige håndterer kvinners organisering omkring seksualisert vold. Teoretisk trekkes det på tanker om feministisk teori som handlings-teori. Diskusjonstemaer blir: Hvordan kan man tolke motstanden mot kvinners kollektive handling? Hva er det i kvinners kollektive handling som utfordrer? Kan begrepet kvinner brukes på en frigjørende måte? Hvilken rolle spiller seksualisert vold for å opprettholde respektive bestride den gjeldende orden? Det underliggende problemet dreier seg altså om og når kvinner/menn/kjønn kan anvendes som analytiske og politiske kategorier. Maud Eduards ønsker blant annet å bruke seminaret til å komme i kontakt med forskere og studenter i Oslo som er opptatt av spørsmål som disse - med tanke på seminarer og samarbeidsprosjekter i framtiden. Man kan

også ta kontakt med Maud før seminaret: maud.eduards@statsvet.su.se

Temaet seksualisert vold er selv sagt ikke nytt på Senteret, det nye er Maud Eduards statsvitenskapelige vinklingen. *Nettverket for forskning om seksualisert vold* har mer fokusert de psykologiske og rettslige sider av saken, men kanskje er det interessante sammenhenger her å utforske? Nettverket inviterer til dagsseminar 8. oktober. Her vil temaet fra i vår om samværsrett ved mistanke om overgrep, bli fulgt opp med et seminar om **Straffesaker ved mistanke om seksuelle overgrep mot barn**. Det vil bli fokusert på offerets stilling - er det behov for forandringer i etterforskningen, ved vurdering av bevis og i straffeprosessen? Resultater fra flere viktige undersøkelser som belyser disse spørsmålene vil bli presentert på seminaret. Innledere vil være statsadvokat *Åse Texmo*, dr.jur *Anne Robberstad*, stipendiat *Ragnhild Hennum* og stipendiat *Elisiv Bakkeiteig Nyhagen*, begge Institutt for kriminologi, UiO. Dr.psychol. *Svein Mossige*, NOVA, er faglig ansvarlig. Påmelding til Senteret senest 1.oktober.

Tre gamle paraplyer med aktuelt innhold

Hvordan finner legen ut hva kvinner feiler? er tittelen på høstens tema-seminar, arrangert av professor Kirsti Malterud og paraplyprosjektet *Symptomer som kunnskapskilde*. Det finner sted fredag 22.oktober beregnet på alle som har interesse for kvinners hverdagsliv, kropp og helse. Påmelding er ikke nødvendig. Bakgrunnen for det kanskje litt overraskende spørsmålet, er konstateringen av at god helsehjelp til kvinner forutsetter at legen forstår hva pasienten feiler. Når vanlige helseplager hos kvinner kalles 'ubestemte', kan det bety at dagens diagnostiske tankegang er utilstrekkelig eller uegnet for forståelse av kvinners helseplager. Kan det tenkes at man ikke vet nok om sykdomsskapende prosesser hos kvinner og derfor overser tegn som kunne fortelle mer om hva som skjer i kroppen? Eller er det slik at de diagnostiske merkelappene ikke er

FORTS. NESTE SIDE

adekvate betegnelser på mange av de prosesser som skaper lidelse for kvinner? Hvilken rolle spiller kjønn for spørsmål og svar i disse prosessene? Dette seminaret vil rette søkelyset mot de prosesser av samhandling og fortolkning som ligger til grunn når pasientens plager får et navn. Seminaret legges opp med et tverrvitenskapelig perspektiv med ressurspersoner fra allmennmedisin, informatikk, indremedisin, psykologi og historie. Innledere blir stipendiat i medisin *Merete Undeland* UiB, amanuensis *Tone Bratteteig*, Institutt for informatikk, UiO, overlege *Ingrid Os* og klinisk psykolog *Kirsten Benum*. Kommentator blir professor *Gro Hagemann*. Det vil bli søkt godkjenning om kurstimer hos Den norske lægeforening. Nærmere opplysninger ved Senter for kvinneforskning eller Kirsti Malterud, tlf. 55 58 61 33.

Paraplyprosjektet *Reproduktive rettigheter* arrangerer i samarbeid med *Nettverk for forskning om menn*, et to dagers seminar om **Menn og reproduktiv helse** 25.-26. oktober. En direkte følge av befolkningskonferansen i Kairo og kvinnekonferansen i Beijing, er at det har blitt satt i gang en del programmer og tiltak rettet mot menn som har som formål å øke menns deltakelse og bevissthet knyttet til egen og partners reproduktive helse. Forskningen på området har imidlertid vært sparsom. Et særtrekk ved den reproduktive helsen er at en aktørs reproduktive helsetilstander nærmere og mer direkte knyttet til partnerens helsetilstand enn noen andre aspekter av vår helse. Seminaret vil belyse hvordan den seksuelle atferden må ses i lys av aktørenes relasjon både til seksual-partneren og eget kjønn. Til seminaret er det invitert fire forskere hvorav tre er antropologer og en er medisiner. Gjennom de antropologiske bidragene ønsker seminaret å rette oppmerksomheten mot sammenhengen mellom menns seksuelle og reproduktive atferd og den gjeldende maskulinitets kultur. Bidragene kommer fra *Gary Barker* som har forsket på unge menn i ghettone i Chicago og Rio de Janeiro, *David Whyte* som har studert arbeiderklasse gutter i Glasgow, og danske

Margrethe Silberschmidt som har forsket på menn og seksualitet i Kenya og Tanzania. Det siste bidraget kommer fra *Dr. Michael Mbizvo* som jobber for WHO i Gèneve og som har hatt ansvar for å utarbeide en politikk angående menn og reproduktiv helse for WHO. Et spørsmål som vekker bekymring er om definering av menns reproduktive rettigheter kan bety et skritt tilbake, slik at menns helse igjen blir satt i fokus mens kvinners helse kommer i bakgrunnen? I tillegg til forelesningene vil det bli arrangert en workshop, hvor hovedfagsstudenter og doktorstipendiater kan presentere sine prosjekter og få dem diskutert. For mer informasjon kontakt Johanne Sundby, tlf. 22 85 05 98 eller Joar Svanemyr, tlf. 22 85 05 50. Påmelding til Senter for kvinneforskning senest 14. oktober.

Professor emerita *Rita Liljeström* fra Stockholm besøker i høst paraplyprosjektet *Kjønnskonstruksjoner og kjønnsidentiteter i forandring*. Rita Liljeström har i mange år arbeidet med studier av moderniseringens konsekvenser for familie og kjønnsordninger i utviklingsland som Vietnam, Tanzania og i Tyrkia. Hun har vært medredaktør av flere bøker om disse temaer, blant annet *Haraka, Haraka... Look Before You Leap* (Nordiska Afrikainstituttet i Uppsala, 1998), og *Profit and Poverty in Rural Vietnam, Winners and Losers of a Dismantled Revolution* (Curzon Press, 1998). For tiden arbeider hun med en bok om Tyrkia, med fokus på hvordan paret/ekteskapet har forandret seg under påvirkning fra blant annet arbeidsmarkeds- og seksualpolitikken. Rita Liljeström skal holde to forelesninger om **Familie og kjønn i forandring - moderniseringsens ulike ansikter**. Den første som finner sted 10. september tar for seg *Endringer i kjønn og familieform i henholdsvis Sverige og Tyrkia*. Vil det tyrkiske familiemønster komme til å konvergere mot den vestlige individualistiske kjernefamilien? Den andre forelesningen ser hun på *Ungdom, kjønn og seksualitet i Tanzania*. Hva skjer når klanenes initieringsriter ikke erstattes av moderne forberedelser for seksu-

alliv og ekteskapsinngåelse? Det er den 19. november. Rita Liljeström tilbyr også **veiledning** til hovedfags- og doktorgradsstudenter innen feltet familie, kjønn og reproduksjon. Ta kontakt med Helle Granum, tlf. 22 85 89 37 hvis du er interessert i å delta på et av veiledningsseminarene.

Endelig inviterer Senteret til et aktuelt halvdagsseminar 14. september, hvor vi skal se nærmere på den ungfeministiske trenden i kjølvannet av den svenske boka *Fittstim*. Seminaret som har fått tittelen **Intet nytt under solen? Unge feminister i dag**. Er dette en ny feministgenerasjon eller er det et mediefenomen? Hvilke feministiske dagsordner formuleres av unge jenter i dag og hvordan og hvorfor? Hvilken relasjon har de til mødrengenerasjonens feminister? Hvordan oppfatter 'mødrene' de unges agenda? I Norge er det to bøker på vei som er inspirert av *Fittstim*. Vi har invitert noen av redaktørene: *Cathrine Sandnes*, Kulturredaktør i Dagsavisen, og *Beate Nossum*, journalist i Dagbladet, som i oktober utgir boka *Matriark - nesten sanne historier om å være kvinne* på Gyldendal, og *Hilde Solheim*, journalist i VG, *Helle Vågland*, redaksjonssjef i Natt og Dag, som i august utga boka *Råtekst* på Aschehoug forlag. Vi håper også å få med noen representanter fra den organiserte kvinnebevegelsen. I tillegg vil noen av deltakerne fra paraplyprosjektet *Kjønnskonstruksjoner og kjønnsidentitet i forandring* kommentere *Fittstim* og *Råtekst* ut fra prosjektets forskning om ungdom.

Tre ganger hurra for år 2000

Gå ikke glipp av tusenårsskiftets **Nyttårsselskap på Senter for kvinneforskning!** Det blir 13. januar kl. 16 og det serveres både nyttårsforedrag, prisutdeling, kanapeer og sprudlende drikke. Alle er hjertelig velkomne!

Se napp-ut sidene på midten for praktisk informasjon om de enkelte arrangementene. ♦

Gro Hagemann og Maud Eduards til Senteret

HARRIET BJERRUM NIELSEN

Den 1. august tiltrådte Gro Hagemann som Senterets etterlegete nye professor. Dermed har vi nå to hele professorstillinger, og det var på høy tid med det aktivitetsnivået Senteret har. 1. mai fikk Senteret en ny professor II i samfunnsvitenskapelig kvinneforskning: Maud Eduards fra Universitetet i Stockholm. Begge ønskes hjertelig velkommen! Med disse nye medarbeiderne vil Senterets faglige profil innen området kjønn, makt og demokrati bli vesentlig styrket.

Gro Hagemann

er dr.philos og professor i historie ved Universitetet i Oslo, en stilling hun nå har permisjon fra. Gro har tidligere vært tilknyttet Senteret som professor II i humanistisk kvinneforskning (1992-95) og vi er kjempeglade over å ha henne tilbake, denne gang i full stilling. Gro er moderne historiker, dvs. hennes periode dekker de siste hundre årene og hun er blant annet forfatter av bind 9 i Aschehougs Norgeshistorie: *Det moderne gjennombrudd, 1880-1905*. Hennes forskningsfelt er kvinnehistorie, arbeidslivshistorie og profesjonshistorie. Gro har vært en sentral skikkelse i utviklingen av norsk kvinnehistorisk forskning og er en engasjert deltaker i teoretiske og politiske debatter innen norsk og nordisk kvinneforskning. Hun har siden 1996 vært leder av Norges forskningsråds program *Kjønn i endring*.

Helt fra hovedoppgaven i 1973, før 'kvinnehistorie' var blitt et begrep, har hun vært opptatt av kjønnshistorien. Hovedoppgaven og senere doktoravhandlingen fra 1989 dreide seg om kvinner og arbeid under industrialiseringen, mens hennes seneste prosjekter har fokusert på kvinner og offentlighet. Gro har ledet, alene eller sammen med andre, to KULT-prosjekter innen dette området: 'Kvinner og offentlighet' (se boka *Høydeskrek, red. av Gro Hagemann og Anne Krogstad, 1994*), samt prosjektet

Kjønnenes møte med det moderne.

Det siste prosjektet var knyttet til Senteret. Faktisk var det vårt første paraplyprosjekt. Interessen for brytningene i ulike kjønns- og likestillingsforståelser vil også komme til å prege Gros arbeid på Senteret. Hun har flere spennende prosjekter i startgropen, som alle dreier seg om kjønnsregimer, demokrati og makt. Til høsten legger hun ut med det første: *Fra husmorkontrakt til likestillingskontrakt: Fokus på femtiåra*. De følgende semestre kan det bli seminarer om temaer som: feminisme, kjønn og makt og kjønn i Akademia.

Maud Eduards

er også dr.philos. og professor. Hun har sin hovedstilling på Statsvetenskapliga institutionen på Stockholms universitet hvor hun for tiden er instituttbestyrer. Maud Eduards har vært en viktig person i oppbyggingen av politologisk kvinneforskning i Norden - fra sin første bok, pionerverket *Kvinnor och politik: fakta och förklaringer* (1977), til sin seneste *Towards a New Democratic Order? Women's Organising in Sweden in the 1990s* (1997). Midt på 80-tallet deltok hun i det store nordiske komparative prosjektet om kvinner og politikk (jfr. boka *Unfinished Democracy*, Pergamon press, 1985). Hun har vært leder av Nordisk forening för forskning om kvinnor och politik og i dag er hun styreleder for det nyopprettede Nationella sekretariatet för Genusforskning i Göteborg. Dette

sekretariatet har blant annet til oppgave å analysere kjønnsperspektivets status og utviklingsmuligheter innen alle vitenskapsområder og er et ledd i en større satsing på kvinne- og kjønnsforskning som den svenske riksdagen tok beslutning om i 1996. Gjennom Maud Eduards vil Senteret altså få god anledning til å utbygge sin kontakt med svensk kvinneforskning.

Mauds forskningsfelt er kvinneorganisering og politikk, og kjønn og medborgerskap i et historisk perspektiv. Teoretisk er hun opptatt av spørsmål om den kollektive handling og motstandens betydning. Hennes hovedinteresse for tiden er problemer omkring seksualisert vold, både i en lokal kontekst og i internasjonale relasjoner. Hun ønsker å koble diskusjonene om den såkalt private vold mot kvinner og vold mot kvinner i krig. Maud deltar i to store svenske forskningsprogrammer, begge finansert av det svenske forskningsråd for humaniora-samfunnsvitenskap. Det ene heter *Demokrati i förändring - svenska kommuner och landsting i det lokale välfärdssamhället*. Det andre har tittelen *Genus, medborgerskap och offentlig politik 1848-1998*. Ved Senteret vil hun blant annet arbeide med et prosjekt om Kjønn, demokrati og internasjonale relasjoner. Første arrangementet innen dette temaet blir i november. Til våren planlegges det et 5-vekttalls hovedfagseminar med dette temaet.

Med Gro Hagemann og Maud Eduards vil Senteret få styrket sin faglige profil innen temaområdet kjønn, makt og demokrati. Sammen med bevilgningen fra Maktutredningen til et prosjekt om *Kjønn og makt i Akademia* (jfr. lederen), vil dette forhåpentligvis danne grobunn for nye paraplyprosjekter i årene fremover. I tillegg har vi med Gro og Maud nå nesten blitt et nordisk institutt: fire Nordiske land er representert blant Senterets fem professorer.

Women's Worlds 1999 i Tromsø

HARRIET BJERRUM NIELSEN

Da landets yngste og minste kvinneforskningssenter på landets yngste og minste universitet, tilbød seg å være vertskap for the 7th International Interdisciplinary Congress on Women, var det noen som fikk hakeslepp. Orket de virkelig det? Kunne de virkelig klare et så stort løft med så små ressurser? Etter konferansen som fant sted 20.-25. juni i Tromsø er svaret: Jo, de klarte det! Men det hører også med at de fysisk små forhold preget avviklingen - på godt og på vondt.

Å huse 1500 mennesker i en by med ca. 50.000 innbyggere er ikke så enkelt. Det er forståelig at ikke alle kunne bo som de ville. Men for de som hadde trodd de hadde reservert et enkeltrom og som endte opp med å dele ikke bare rom, men *seng* med et vilt fremmed menneske, var det ikke så gøy å være i Tromsø. Det var heller ikke gøy for alle de kongressdeltakere som hadde gledet seg til å delta i åpnings-seremonien eller til å høre Nawal el Saadawi at byens største auditorium, Kulturhuset, bare tar 700 personer. Det var mange kjente og potensielle venner man gikk glipp av fordi universitetet mangler et felles-areal hvor det er naturlig å møtes. Kulturhuset var nok ment å skulle være et slikt, men det lå 10 minutters busstur fra universitetet.

Men innenfor rammene hadde arrangementskomiteen fått mye bra til: Bussene kjørte upåklagelig, lunsj-pakkene smakte de fleste, det var teknisk hjelp til stede ved samtlige ca. 400 sesjoner og keynotes, åpnings-seremonien med blant andre Mari Boine Band var perfekt (for de som slapp inn) og fiskesuppen på Skansen Brygge etterpå var et utslag av ekte omsorgstenkning. Det kulturelle programmet var MEGET imponerende - nesten for stort og for spennende hvis man også skulle ha tid til annet. Været var arrangementsgruppen ikke kvinne over - det var grått og kaldt det meste av tiden, og mang en klesbutikk i Storgata fikk solid omsetning på grunn av frysende kvinneforskere. Men, og det var nesten magisk, akkurat St. Hansaften strålte solen over Sommerøya over 850 lykkelige og fiskekake-spisende og dansende kongressdeltakere.

Innholdsmessig var kongressen lagt opp med en sterk kvinnepolitisk og kvinneaktivistisk profil. Sikkert et riktig valg når man tenker på at dette skal være et samlingspunkt for kvinneforskere fra hele verden. Blant keynote-speakerne var foruten Saadawi, Rigoberta Menchù, Vandana Shiva, Rosi Braidotti, Gayatri Spivak og vår egne Berit Ås, Fakhra Salimi, Monica Kristensen og Marit Wiig. Det ble satt pris på, men det var kanskje litt mindre å bite i for de som kom ut fra en kvinneforskingsinteresse. Programmet var enormt og det hadde nok vært lurt med noe mer kvalitetskontroll. Med ca. 400 tilbud er det vanskelig å si noe generelt om programmet faglige kvalitet, men det var mange andre enn meg som hørte mye rart i løpet av kongressens fem dager. En viss tendens til nærsynte, eller likefrem dypt selvpoptatte studier, ble bemerket, spesielt fra Australia og USA. En utilsiktet negativ konsekvens av poststrukturalismens insistering på forskjeller og selvposisjonering kanskje? Det gjorde det heller ikke lettere å velge riktig i programmet at det verken forelå abstracts eller deltakerliste. Arrangørerne hadde valgt ikke å trykke opp abstracts - dels for å spare et par skoger, dels fordi mange abstracts forelå i uleselig håndskrift. Jeg synes i det minste at de maskinskrivne abstractene kunne ha vært lagt ut på nettet. Det hadde økt sjansen for å treffe noe faglig relevant. Tanken var nok at man skulle la seg lede av overskriften på sesjonen, men da forbindelsen mellom sesjonstemaet og de konkrete papers kunne være syltynn, funket det ikke alltid så bra. Jeg traff riktig et par ganger. For meg

Fra SFKs stand: Women's Worlds 1999
Foto: Nina Heilmann

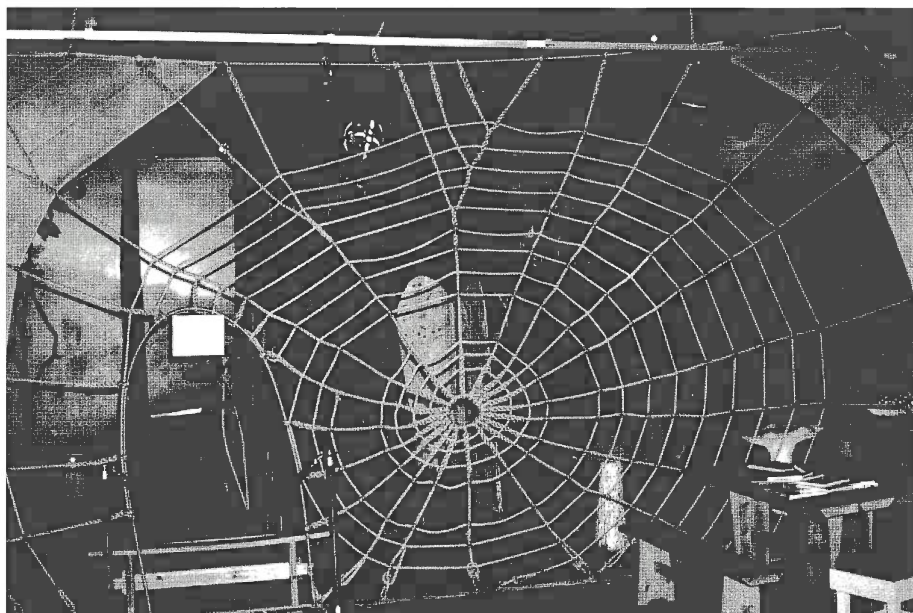
ble høydepunktene en forelesning med Annette Kolodny om Women and Higher Education in the Twenty-First Century: Some Feminist and International Perspectives, og en sesjon om Sexualities and Queer Studies hvor to norske (Heidi Eng og Agnes Bolsø) og en australsk (Suzy Dormer) doktorgradsstudenter la fram ny spennende empirisk forskning om begjær på poststrukturalistisk grunnlag. Jeg hørte også rykter om mye annet bra som jeg dessverre ikke fikk med meg: Keynotes fra Sandra Harding, Giselda Pollock, Nelly Oudshorn og en del av våre hjemlige stjerner, og sesjoner om alt mellom himmel og jord innen konferansens 13 temabølker, f.eks. science & technology, gendering health, feminist activism worldwide, gendering men - bare for å nevne noen.

Det er lett å være etterpåklok, især når man ikke selv har hatt ansvar for noe som helst. Det inntrykket som sitter igjen er at det var herlig å være i Tromsø en uke og det viktigste ved slike mammutkonferanser, når alt kommer til alt, jo er å treffe folk og knytte forbindelser for fremtidig arbeid - og det var det ikke noen problemer med i de lange lyse døgnene. Kvinnforsk og Universitetet i Tromsø fortjener stor takk for en ufattelig arbeidsinnsats som har skapt oppmerksomhet ikke bare om Tromsø, men også om resten av norsk kvinneforskning.

KILDEN er åpnet- drikk av KILDEN!

FRIDE EEG-HENRIKSEN, INSTITUTTLEDER NIKK

KILDEN- Informasjons- og dokumentasjonssenter for kvinne- og kjønnsforskning i Norge kom så smått i gang høsten 1998, og åpnet med en fin markering 2. mars 1999. En stor dag for norsk kvinneforskning, sa styreleder Beatrice Halsaa, en gave til kvinneforskningen sa bruker Harriet Bjerrum Nielsen ved Senter for kvinneforskning i Oslo. Maria Grönroos fra oss på NIKK plasserte samtidig KILDEN inn i et edderkoppnett av nordisk kontakt og samarbeide.

Fra Tromsø Museum. Foto: Nina Heilmann

KILDEN er en såkalt randsoneinstitusjon under Norges forskningsråd.

Mye spennende på kort tid

Det er imponerende hva Nina Kristiansen sammen med sine ansatte på KILDEN allerede har fått til. I løpet av en kort startfase som nabo til Seksjonen for kvinneforskning, har de etablert et rikholdig nettsted. Her finnes for eksempel et nyhetsmagasin, oversikter over begivenheter, lenker til miljøer, arkiver og databaser.

Kompetanse katalog på nettet

Allerede 17. juni ble *Kompetanse katalogen* lansert - en database på Internett med kompetanse innenfor alle fagområder fra hele landet (se egen omtale). En fornyelse av tidsskriftet *Kvinneforskning* står også for døren. Det skal knyttes nærmere til fagmiljøene, blant annet er en refe-

ranseordning under diskusjon. Digitaliseringen er alt i gang, produksjonen skal forbedres og markedsføringen styrkes. Planene for andre deler av virksomheten ser også lovende ut, som for eksempel kurs i nettbruk. Jeg merker meg at KILDEN skal arbeide med testsøking i 'mainstream'-baser som BIBSYS og NSD (Norges Samfunnsvitenskapelige datatjeneste) og ha dialog med eierne om å forbedre søkemulighetene og kriteriene for kvinne- og kjønnsforskningen. KILDENs oversikt over baser, arkiver og samlinger skal også kunne ut i anbefalinger, og altså være en slags pådriver. Kan vi håpe at dette kan bidra til bedring av arkivering og tilgjengelighet av kvinnehistorisk materiale? Ideen om et kvinnebevegelsens historiske arkiv og et fotoarkiv, gjerne integrert i andre arkiv, er vel fortsatt levende hos mange. Bilde-

samlingen og databasen *Alma Maters døtre* som er under oppbygging, kunne kanskje være starten på det siste?

En gammel drøm

Drømmen om en informasjons- og dokumentasjonstjeneste kom i kvinneforskningens startfase i Norge på syttitallet, og flere forsøk på å få den omgjort til mer konkrete ønsker har senere vært gjort av mange, også undertegnede. Nå er nok kvinneforskningen mye mer mangfoldig, aktiv og livskraftig både organisatorisk og innholdsmessig enn noen forestilte seg den gangen. *Informasjonsteknologiens* betydning var det vel også få som ante skulle bli så sterk, selv på begynnelsen av nittitallet. At KILDEN delvis er i ferd med å bli noe mer og noe litt annet enn det som har ligget i en del av 'forarbeidene', skyldes dessuten at det har skjedd store organisatoriske endringer på nasjonalt plan både innen kvinneforskning og likestilling i Norge i løpet av de siste par år. Sekretariatet for kvinneforskning i Norges forskningsråd og Likestillingsrådet er begge lagt ned og gjort om til henholdsvis Seksjon for kvinneforskning og Kompetansesenter for likestilling.

Noe mer og noe annet?

For det første har KILDEN som en følge av dette fått flere oppgaver, særlig gjennom å overta ansvaret for Tidsskriftet *Kvinneforskning* fra det tidligere Sekretariatet. En diskusjon foregår også for tiden om hvorvidt ulike nasjonale koordinerende oppgaver for kvinne- og kjønnsforskning best kan ivaretas ved KILDEN ved Seksjonen, i samarbeid mellom de to, og hvilken plass sentrene kan ha i dette.

For det andre skal KILDEN ikke lokaliseres i et forsknings- eller forskningsbibliotekmiljø, men sammen med Kompetansesenteret for likestilling (i nye lokaler i Grensen i Oslo), et naboskap som sikkert åpner for interessante samarbeidsmuligheter. Samtidig er altså KILDEN en nasjonal kvinne- og kjønnsforskningsinstitusjon, noe som må være viktig å holde fast ved. Nettverkstankegangen var sentral i intensjonen bak opp-

FORTS. NESTE SIDE

rettelsen; den nye tjenesten skulle ha kontakt med/ forgreininger ikke bare til dokumentasjonstjenesten ved Universitetet i Bergen og de øvrige universitetsbibliotekene, men også til kvinneforskningsmiljøene i Norge. NIKK er også etterhvert kommet inn som en viktig nordisk kontakt.

Fordeler ved å komme sent på banen?

Vi er flere som en tid har klaget over at Norge relativt sett har vært tilbakebyggende med hensyn til den nasjonale informasjon og dokumentasjon innen kvinneforskningen. I blant kan imidlertid det å være teknologisk tilbakebyggende bli et fortrinn, fordi når en først satser, kan en benytte seg av de nyeste verkøyene, dessuten kan en lære av andres feil. Kanskje er Norge nå i ferd med å etablere seg i fronten innen den nasjonale informasjon og dokumentasjon på vårt felt? Jeg føler meg trygg på at KILDEN etterhvert kan tilføre mye både til det nordiske og det øvrige internasjonale samarbeidet. Vi på NIKK gleder oss derfor spesielt over utsiktene til mer kontakt, erfaringsutveksling og til mulige samarbeidsprosjekter.

Drikk av KILDEN!

Til slutt oppfordres alle lesere av denne artikkelen til å besøke <http://kilden.ravn.no/>, ikke bare for selv å bli oppdatert, men også for å sende inn opplysninger. Nettsider er nemlig alltid i utvikling, og avhengig av informasjon utenfra.

Litteratur

Eeg-Henriksen, Fride (1993) *Kvinneforskningens framtid. Innspill om ressurser og organisering. I Viten, vilje, vilkår, forskningspolitisk konferanse om kvinneforskning*, Arbeidsnotat 3/93, Norges forskningsråd, Sekretariatet for kvinneforskning.

Informasjons- og dokumentasjonstjeneste om og for norsk kvinneforskning (utredning utført av Mie Berg Simonsen) Norges forskningsråd, strategi, sekretariatet for kvinneforskning 1994.

Kilden historikk:

<http://kilden.ravn.no/omkilden/historikk.htm>

KILDENs forskerbase er på nettet!

HARRIET BJERRUM NIELSEN

To nye databaser - den ene en oversikt over kvinne- og kjønnsforskere og kvinnelige forskere i Norge, den andre en kompetanse-database for kvinner - ble åpnet 17. juni av statsråd Laila Dåvøy. Den første databasen heter KILDENs FORSKERBASE og den har nettadressen <http://kilden.ravn.no>. Den andre heter KVINNE-BASEN og er opprettet av Likestillingssenteret på oppdrag fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Den har nettadresse <http://kvinnebasen.metamedia.no>. Og selvsagt er det lenker fra den ene til den andre - både i den virtuelle og i den materielle verden.

KILDENs forskerbase er en nasjonal kompetansekatalog for kvinne- og kjønnsforskning og kvinner i forskning. Den omfatter kvinnelige forskere på universitetene, høyskoler og institutter og andre kvinner med faglig kompetanse. Mannlige forskere med kompetanse innenfor kvinne- og kjønnsforskning er også med i basen. Databasen vil ha informasjon om personer, fagområder, kompetanseområder, publikasjoner og prosjekter. På åpningsdagen inkluderte den ca. 1450 personer og den er åpen for nye registreringer. Hvis du mener du burde stå der og ikke gjør det, kan du registrere deg på nettet: <http://kilden.metamedia.no/registrering.html>, eller du kan sende inn CV og/eller publikasjonsliste til kilden@forskningsradet.no eller KILDEN, Postboks 2700 St.Hanshaugen, 0131 Oslo.

Forskerbasen omfatter blant annet en oppdatert versjon av Senterets kompetansekatalog for kvinne- og kjønnsforskning ved UiO, som utkom i papirutgave i 1994. Vi vil gjerne benytte anledningen til å si KILDEN mange takk både for uunnværlig hjelp for oppdateringen av vår egen kompetansekatalog (fra Senteret har Nina Heilmann og Linda Rustad deltatt), og for at denne katalogen nå kan inngå i en nasjonal oversikt.

KILDENs forskerbase er et effektivt instrument for nettverksbygging og faglig utveksling - her kan man raskt skaffe seg oversikt over hvem som arbeider med hva i Norge. Begge de to nye databasene er dessuten ytterst nyttige og lenge savnede hjelpemidler for å kunne

finne fram til kompetente kvinner som f.eks. kan sitte i bedømmelsesutvalg, inngå som styremedlemmer i offentlige eller private organisasjoner, eller avgi ekspertuttalelser innen ulike felt. Da databasene ble åpnet 17. juni talte, foruten statsråden, lederen av likestillingssenteret Ingunn Yssen, styreleder for KILDEN Beatrice Halsaa, og forsker og medlem av Maktutredningen Hege Skjeie.

Vi har fått lov å sakse litt fra Hege Skjeies tale:

De fleste av alle oss som leter etter noen og noe, kan finne noe her. Og som kjent trenger vi ikke å ha ordet *forsker* i yrkestittelen for å lete etter noe. Journalister for eksempel, leter også. Og ikke bare etter vinklinger, men også etter stoff, kilder og intervju-personer. Noen journalister kunne kanskje også, med fordel, lete litt mer.

Sånn at det, i det såkalte "offentlige rom" ikke var de samme som snakket hele tiden. Her kan nettadressen til KILDEN være kjekt å ha (...)

I Norge har vi som kjent en likestillingslov. Denne loven har en paragraf 21, som regulerer sammensetningen av alle offentlig oppnevnte styre-råd og utvalg. I alle slike styre-råd og utvalg skal det, etter regelen i paragraf 21, være minst 40 prosent av som det heter "hvert kjønn". Det er det ikke. Det er faktisk en haug med utvalg, styre-råd og råd

som ikke oppfyller denne regelen, mer enn ti år etter at den ble vedtatt. For de utvalgte som ikke oppfyller regelen, skal det søkes om unntak hos BFD. Det skjer bare unntaksvis. Men hos de departementene som både oppnevner utvalg og eventuelt søker om dispensasjon, er det en begrunnelse som dominerer:

‘Vi finner ikke nok kvinner med den nødvendige faglige kompetansen’.

Den begrunnelsen er ikke særlig original - den har vi ofte hørt. Men på Institutt for statsvitenskap finnes det en hovedfagsstudent, Stina Solhøy, som har sett nærmere på hva dette konkret betyr: Hva slags kompetanse er det departementene ikke finner? Om dette kan vi formulere noe som ligner en lovmessighet: Jo mer departementet må spesifisere hva “kompetanse” er, jo strengere blir kravene. Jeg skal gi dere en kort liste som viser hvordan en slik begrunnelsesprosess kan skrus til:

- Først er det ikke nok kvinner på det aktuelle området.
- Så er det ikke nok kvinner i de posisjonene det er vanlig å rekruttere fra.
- Særlig er det for få kvinner med lederposisjoner.
- Så er det ikke nok kvinner med høy nok saksekspertise som eventuelt defineres som “blant landets fremste eksperter”.

Og selv om det skulle være nok kvinner på det aktuelle området, i de aktuelle posisjonene, med nok lederposisjoner og høy nok saksekspertise, ja så kan det likevel være at de ikke har, og nå siterer jeg “tilstrekkelig autoritet”.

Jeg håper og tror, at med de databasene vi åpner i dag, blir det langt mer vanskelig å slippe unna med denne typen argumentasjon. Kontrollspørsmålet gir seg nærmest selv: *Har dere vært på de riktige nettstedene?*

HEGE SKJEIE

Nei til forgubbing av Universitet!

MAY KRISTIN FØNNEBØ, LIKESTILLINGS-, STUDIE- OG UTDANNINGSANSVARLIG, STUDENTPARLAMENTET I OSLO

Den internasjonale kvinnetiden 8. mars ble behørig markert på Blindern med et åpent debattmøte om ‘Kjønn, makt og likestilling i akademien’ - et samarbeid mellom Senter for kvinneforskning og Studentparlamentets Likestillingsutvalg ved Universitetet i Oslo. En rekke kvinnelige forskere og studenter presenterte likestillingspolitiske utfordringer for universitetets ledelse, rektor Kaare R. Norum og prorektor Rolv Mikkelsen Blakar.

Professor Harriet Bjerrum Nielsen åpnet møtet med innledningen; *Når kjønn kommer på universitetet*. Hun trakk frem den ubalansen som oppstår i et undervisningsmiljø når kvinnene ikke finnes i de mannlige lærernes verdensbeskrivelse. Det er ikke biologiske årsaker til at kvinnene ikke slipper fram, men kulturelle forestillinger om forskjeller mellom kjønnene. Og det blir et alvorlig problem når slike forestillinger får praktiske konsekvenser ved universitetene; kvinner ses som særtilfeller, mannen blir norm. Flere kvinner inn på universitetene vil sikre et større mangfold. En bedre kjønnsmessig balanse vil kunne gi større fornyelse og bredde i forskningen.

Kvinneperspektivene og kvinners plass i fagene ved Universitetet i Oslo er ikke alltid like åpenbar, når 74% av de fast vitenskapelig ansatte er menn. Likestillingsrådgiver Lise Christensen fokuserte i sitt innlegg på den mannsdominansen som henger igjen fra 1960-tallet da kjønnsfordelingen i rekrutteringsskiktet var en helt annen. De neste 5-10 årene vil det komme en stor aldersavgang i vitenskapelige stillinger, og rekrutteringsgrunnlaget har aldri tidligere vært så godt. Overgangen mellom midlertidig og fast stilling er en kritisk fase, og det er der kvinnene forsvinner. Dersom ikke Universitetet i Oslo skal være et sted for gamle menn, må det settes inn virkemidler for å få flere kvinner i faste stillinger; blant annet konkretisering av måltall, øremerking av faste og midlertidige stillinger.

Ingvild Knutsen og May Kristin Fønnebø fra Norsk Studentunion snakket også om virkemidler for å bedre kjønns sammensetningen.

Innledningene til Hege Skjeie og Elisabet Rogg tok for seg makt og kjønn, i et generelt perspektiv og i forhold til Akademia. Hovedfagsstudentene Helene Egeland og Monica Wegling fra Senter for kvinneforskning innledet om hvordan det er å skrive oppgaver med kjønnsperspektiv, og Tonje Vold snakket om kjønn og postkolonialisme. Møtet hadde også et kulturelt innslag ved improvisasjonsgruppen SPUNK.

Hvordan sikre kvinne-rekruttering og bedre kjønnsbalansen?

Rektoratet trakk frem to årsaker til hvorfor det er viktig med flere kvinner ved Universitetet i Oslo; sørge for kvinnelige rollemodeller, samt å bedre forskning på kvinners egne problemstillinger. Rektoratet sa at de selv hadde forsøkt å ta hensyn til kvinners problemstillinger og forståelse i sin egen undervisning, men at de ikke visste om de hadde klart dette tilfredsstillende. Bevisstheten i forhold til kjønn var noe som var kommet mer og mer etterhvert.

Hvordan skal vi gå fram for å bedre kvinneandelen? Norum fortalte om sin personlige referansegruppe på 10-15 kvinnelige forskere som gir ham innspill i likestillingspolitiske spørsmål. Norum poengterte at han er mot radikal kjønnskvalitering, i alle fall på høyeste nivå, selv om moderat kvotering ikke synes å ha ført frem. Eksempler fra hans egen hverdag viste tvert imot at moderat kvotering faktisk virket. Hele referansegruppen hans er også mot radikal kvotering. I forhold til de 20 post.doc-stillingene som det forrige kollegiet øremerkete for kvinner, sa Norum at han synes det var et godt vedtak.

Blakar hadde heller ikke sansen for radikal kjønnskvoteing. Han definerte radikal kjønnskvoteing som det system at dersom det finnes én kvinnelig søker som passerer laveste kvalitetsgrense i et fagmiljø skal vedkommende ansettes. Han mente at de som blir kvotert inn blir merket av dette, og at det er egnet til å mistenkeliggjøre kvinnene at kjønnsdimensjonen blir viktigere enn alle andre dimensjoner. Blakar understreket at han hadde mye mer sansen for engangstiltak for å bedre kvinneandelen, og at øremerking er et tiltak som rektoratet ikke har sagt bastant nei til.

Norum mente at noen fagmiljøer ved UiO som f.eks. statsvitenskap, skriker etter flere kvinner, og at det er viktig med en ansettelsesprosess som gjør at kvinner kan nå opp. Det er kvalitet snarere enn kvantitet som må telle.

Men hva er egentlig faglige kvalitet; er dette mulig å definere? Rektoratet ga uttrykk for at de mener kvalitet i forskningen er rimelig åpenbar, og at en bedømmelseskomité bestående av begge kjønn også ofte vurderer det slik. Blakar stilte spørsmålet om det ville være faglig forsvarlig å ansette nummer tre når det er store faglige forskjeller? Selvfølgelig kan bedømmelseskomiteer gjøre feil. I en bedømmelseskomité må man også ta hensyn til totalvurderinger; ikke ett menneske er best i alle dimensjonene som vurderes. Men formell kvalitet må telle mest. Norum trakk frem at er du god så får du publisert dine arbeider, fordi du er over en list som sier at kvaliteten er der. Så lenge man er over lista spiller det ingen rolle om man har publisert to eller tre artikler.

Rektoratet pekte på den utviklingen som tross alt har skjedd med kjønns sammensetningen blant studenter og ansatte ved universitetene, og mente man kunne si at ting egentlig har gått ganske fort.

Norum kunne fortelle at i forbindelse med langtidsplanene diskuterte kollegiet også hvilke dimensjoner som burde vektlegges ved ansettelser; herunder alder, kjønn, omsorgsansvar.

Rektoratet pekte særlig på at det må tas hensyn til omsorgsår når man vurderer en søker. Rektoratet var lite villig til å konkretisere hvilken vei de

Likestilling i medisin

JOHANNE SUNDBY

Likestillingen har heldigvis kommet langt på fagfeltet medisin uten en eneste form for kvotering, favorisering eller politikk på området. Likestillingen har kommet snikende inn fra grunnplanet, og det har gått fort. I dag er over halvparten av de som begynner å studere medisin kvinner, og kvinnene kommer inn på like vilkår som mennene. Selv om konkurransen er svært hard, klarer like mange kvinner som menn å kvalifisere seg. Dette betyr også at medisin vurderes som et attraktivt studiested og en mulig profesjon for flinke jenter og gutter i videregående skole.

Selv med strenge krav til kunnskaper innen fag som ofte tiltrekker seg gutter lettere enn jenter, er det mange nok kvalifiserte kvinnelige søkere. Det er altså ikke behov for kvoter, spesialprogrammer eller særordninger for rekruttering av kvinner og menn til medisinerstudiet. Noen, som tenker at en profesjons status henger sammen med andelen menn i yrket, vil hevde at grunnen til at jentene kommer inn er at yrkets status er på vei ned, og at det er færre menn som søker. Dette viser seg ikke i form av stadig lavere opptakskrav, snarere øker kravene til artiumspoeng og tilleggsutdanning. Fremdeles må de som vil bli medisinerstudenter ha toppkarakterer fra videregående skole. Det greier altså både flinke jenter og flinke gutter å få.

Få kvinner i øvre sjikt

Det står ikke likestillingsmessig så bra til i de øvre sjikt av medisinen, der makten sitter og premissene legges. I arbeidet med å lage en NOU om kvinners helse i Norge (NOU 1999. 13), der jeg ledet arbeidet, påviste vi ved hjelp av statistikk fra blant annet NIFU at det bare er om lag en av ti professorer på de fire medisinske fakultetene som er kvinner. I Oslo er kvinneandelen noe bedre blant amanuensene. Kvinneandelen er også høyere nedover i rekkene; blant stipendiater, teknisk personale og i

administrasjonen, men likevel er det flest menn i de fleste stillinger med beslutningsmyndighet. Alle instituttbestyrere og alle unntatt en visebestyrer på det medisinske fakultet er menn, og direktør, dekanus og prodekanus er menn. Bare to av 29 professor II stillinger er besatt av kvinner. En av dem er heldigvis professor i medisinsk kvinneforskning, men hun har sitt arbeidssted utenfor selve fakultetet - på Senter for kvinneforskning. Det er også en betydelig overrepresentasjon av menn i ulike komiteer, selv om man tilstreber å ha kvinnerepresentasjon i vitenskapelige komiteer for vurdering av stillingssøknader og doktorgrader. For mange av de kvinnelige kvalifiserte forskerne er på mange måter denne formelle likestillingspolitiske biten medvirkende til at de ikke får kvalifisert seg forskningsmessig, fordi de blir "Tordenskjolds soldater" som går igjen som foreslått til ulike utvalg og komiteer. Mange av de som er valgt inn som kvinner er likevel studentrepresentanter, og representerer midlertidige medlemmer.

Vi kan konkludere med at det sitter flere menn enn kvinner i maktposisjoner på medisin. Det er ikke så rart, historien tatt i betraktning. Legeyrket og medisinerstudiet har bare vært tilgjengelig for kvinner i litt mer enn fattige 100 år. Antagelig er vi på rett

og kollegiet ønsker utviklingen ved Universitetet skal gå i en fase der neddimensjonering lett kan gå på bekostning av kvinnerekruttering. Men rektoratet ville heller ikke utelukke tiltak som øremerking, for

fagmiljøer der sammensetningen er særlig skjev. Vi ser fram til arbeidet med en konkret handlingsplan for likestilling ved Universitetet i Oslo.

vei, sakte og sikkert, men det tar tid. Likevel er det klart at de er mennene som har mest å si i utformingen av fagets innhold så vel som i formuleringen av betenknninger for stillinger.

Kvalifiseringskriterier

Til høsten skal legeföreningen ha en konferanse som de har kalt: *Hvor går du kvinne, om kvinner og ledelse*. De vil inspirere kvinner til å kvalifisere seg til lederverv. Om problemet med underrepresentasjon kun ligger 'inne i' kvinnene selv, er dette sikkert det beste tiltaket. Men min innvending er at det kan være andre hindringer enn kvinners manglende kvalifikasjoner eller ønsker som gjør at de ikke når opp. En løsning er selvsagt at man kan påskynde utviklingen med særtiltak for kvinner. Utgangspunktet er enkelt: man kan kanskje ha ulike veier til målet, eller ulike kvalifiseringskriterier for å få innflytelse. Slik det er nå, kvalifiserer alle typer kvinner, både de mer tradisjonelle forskerne, og de som forsker omkring kjønn og helse, seg innenfor det systemet som allerede finnes, der kriteriene er satt av - menn! Det er nesten som å si at kvinner kan godt spille fotball, men da må de spille mot lag som består av mannfolk og med mennenes regler for spillet.

Særvirkemidler

Styring av utviklings forsøkes ofte påvirket via egnede særvirkemidler. Etnærliggende eksempel er hentet fra medisinen selv. Medisinsk forskning er bekymret for sin egen fremtid. Det er vanskelig å rekruttere medisinerer til forskning. En av årsakene er at det er lettere å tjene godt i andre former for legevirksomhet, en annen vinkling kan være at det finnes andre faggrupper som har bedre spisskompetanse i forskningsfronten innen helse, enn de mer klinisk utdannede medisinerne. Fakultetet ser dette som et stort problem, og er villige til å komme med mange tiltak, ja en hel tiltaksplan, for økt rekruttering av medisinerer til forskning. Det er bra, for den medisinske vitenskapen trenger forankring også blant de som skal fatte beslutninger om hva som er best behandling

av syke menn og kvinner. Vi trenger klinisk erfarne og vitenskapelig skolerte lærere i medisinerutdanningen. Og fordi halvparten av pasientene eller mer er kvinner, trenger vi også flere kvinnelige lærere, forskere og forbilder på fakultetet.

Langt fram mot toppen

For å orke å gå den harde karriereveien som dreier seg om forskning, må motivasjon, arbeidsmuligheter, veiledning, prosjektmidler og avansementsmuligheter være til stede. Etter hvert har mange kvinnelige medisinerer skaffet seg den vitenskapelige grunnutdanningen som en doktorgrad er. Færre greier å fullkvalifisere seg med vitenskapelig produksjon tilsvarende tre doktorgrader, som nå er det nivået de medisinske fakultetene samler seg om som kriterier for professorkompetanse. Det er et paradoks at doktorgrad i stadig mindre grad gir tilleggskvalifikasjon i søknader om kliniske stillinger, selv om de fleste kvinnelige leger med doktorgrad fortsetter som klinikere.

Hva kan være årsakene til at kvinner ikke når helt opp i det akademiske hierarkiet? Kanskje de ikke vil, eller har ambisjoner om det? Det er i tilfelle synd, for moderne medisinsk fagutvikling trenger erfaringer fra begge kjønns ståsted. Er det fordi de ikke forsker på de områdene som er mest relevante innenfor dagens såkalte forskningsfront, og derfor ikke kvalifiserer seg innen rådende medisinske retninger? Eller er det fordi det ikke er ledige seniorstillinger innen de områdene der kvinnene kvalifiserer seg? Kanskje er det for stor konkurranse om de få postdoc. mulighetene som finnes, og ikke lett å få tid til mer forskning i en travel klinisk hverdag? Kvinner har ofte en annen måte å vurdere egne muligheter på enn menn, og ofte trekker de den konklusjonen at de ikke er "flinke nok" dersom de ikke når opp i den harde konkurransen som forskning kan være. Og de som bestemmer innholdet i stillingene, kan ha andre prioriteringer enn en del av de kvinnelige forskerne som karrer seg fram mot strømmen.

Også i konkurransen om universitetstoppstillinger stiller kvinner og menn likt. Som jeg før har nevnt vil

man i mange andre former for konkurranse, slik som i de fleste sportsgrener, med største selvfølge til utgangspunkt i at menn og kvinner er ulike både i biologi og sosialisering, og derfor ikke konkurrerer mot hverandre. Likevel kan altså få kvinner nå til topps på egne vilkår uten å bli sett som mindreverdige i forhold til mannen. Mange kvinner i akademiske disipliner er redde for å støtte kjønnskvotering til stillinger, fordi de ikke ønsker å få et stempel som 'dårligere forsker' fordi de får stillinger på andre vilkår enn mennene. For noen er det et poeng å stadfeste at de ikke har vært utsatt for noen form for diskriminering. Mange kvinner greier seg helt fint, og vi ha mye å lære av dem.

Har likestillingspolitikk like vilkår?

Det fundamentale spørsmålet for all likestillingspolitikk er om vilkårene i utgangspunktet er like. Det vet vi at de ikke er; ikke en gang for forskere i toppsjiktet. Kvinner føder fremdeles barn, tar større ansvar for hjemmeomsorg, barnepass, og sosiale oppgaver. Kvinner sosialiseres til å stille store krav til sin evne til å være grei mot andre, vise omsorg og ikke stå på barrikadene. Kvinner som vil forske må ofte ta opp kampen hjemme for å få nok tid til sine egne ting. Kvinnene stiller derfor på startstreken noe seinere enn sine mannlige kollegaer. Å påpeke dette er ikke alltid populært. Kvinnesak er ikke ukomplisert, og det å være talskvinne for likestilling kan være ubehagelig. Dessuten vil ikke alle kvinner det samme. For noen ambisiøse kvinner har det blitt et poeng å stadfeste at de IKKE er feminist, fordi det å være feminist er politisk ladet, og man kan være redd for at slik fagpolitisk aktivitet ikke er meritterende i karrierejaget. For andre i medisinen - blant annet slik det ble uttrykt i en leder i tidsskriftet til legeföreningen, blir det et poeng å markere at man ikke diskriminerer kvinner, men derimot behandler kvinner og menn helt likt. Ut fra en snever definisjon av likestilling (rettferd på eksisterende like premisser) er dette bra, men litt

naivt. Tar man likestilling på alvor, innebærer dette også en anerkjennelse for særpremisser og et kritisk søkelys på de grunnleggende premissene for utforming av faget og dets kjønnspolitiske rammer.

Likestilling har ikke topp prioritet

Kvinner har mye å tilføre medisinen som fag. Kvinner forsker ofte på andre ting enn mennene, og bruker andre metoder. Mye av den nyere kunnskapen om kvinners sykdommer og bruk av helsetjenester, har vært utformet av kvinnelige forskere som har forsket på kvinners lidelser. Men også utenfor det tradisjonelle kvinneforskermiljøet, finnes det kimer til nyttig kunnskap om kjønn og helse. Flere av de faglige bidragene, både fra menn og kvinner, til NOU'en demonstrerer dette. Helsekonsekvenser av seksualisert vold og legens møte med kronisk syke kvinner med uspesifikke lidelser, er forskningsfelt som er blitt belyst av fremragende kvinnelige medisiner som forsker aktivt omkring kvinners helse, og som har nådd toppstillinger i sine felt. Som kvinnelige lærere på fakultetene får disse forskerne mange henvendelser fra unge studentjenter som vil skrive oppgave, og som søker kvinnelig veileder. Mange av dem uttrykker lettelse over å se en voksen kvinne som har greid å komme seg fram i systemet, som har forsket og representerer en modell. Det å ha positive forbilder kan være en av faktorene som kan medvirke til at unge kvinnelige medisiner ser forskning som en mulighet. Men kjønn og likestilling er ikke en del av en eksplisitt strategi for å øke forskningslysten til unge leger. Snarere tvert imot; da det ble en konflikt mellom det legitime behovet for å lønne legestipendiater bedre for å sikre legerekuttering til forskning, og å ansette kvinner i øremerkede postdoktorstillinger, ble hensynet til likestilling sett som mindre viktig enn hensynet til legerekuttering. Først da det ble klart at øremerkede stillinger til kvinner faktisk må utlyses for kvinner, ble prioriteringen snudd. Ut fra dette kan en si at likestillingspolitikken ikke er topp-prioritert som aktiv politikk på fakultetet. Aktiv likestillingspolitikk vil bety at man

setter i verk tiltak som kan øke kvinneandelen på alle nivåer og innen alle felt. På noen andre fakulteter har man faktisk en aktiv likestillingsplan. På medisiner kommer den mer snikende.

Blikk for kjønnsforskjeller

Men en god likestillingspolitikk bør også påvirke fagets formidlingsinnhold. Det var svært få fagmiljøer på fakultetet som svarte på en henvendelse om de hadde kjønnsperspektiv på helse med i sin undervisningsplan. Av de som svarte i det hele tatt, var det nesten bare i fag som grenser til samfunnsvitenskap som hadde tenkt over dette perspektivet. Etter at de fikk en egen professor i kvinnehelse på fakultetet på NTNU, har kjønn og helse blitt en egen fagkomponent, med egen undervisning. Ved å gjøre små stikkprøver blant mine egne studenter om hva som formidles om kjønn og helse i noen ulike kliniske disipliner, bekreftes mistanken: Enten formidles det ikke noe, eller så formidles noen av de holdningene som kvinnelige pasienter klager over når de sier at "legene forstår oss ikke, tar oss ikke på alvor". Det vil si at noen lærere, bevisst eller ikke, formidler til studenter det de har av fordomsfulle eller ugjennomtenkte holdninger til noen av de mer uspesifikke kvinne-lidelsene. Det er ikke enkelt å gå inn i andres undervisning med et kritisk blikk, men NOU'en om kvinners helse viser i mange av sine kapitler til hvor galt man kan komme av sted dersom man ikke har et blikk for kjønnsforskjeller i sykdom, helsetjenesteforbruk og behandlingsstrategier.

Behov for kjernemiljøer

Det kan derfor se ut som dagens likestillingspolitikk på medisiner, eller mangel på sådan, ikke bare har formelle likestillingskonsekvenser, men kan få ugunstige følger for folks møte med helsetjenestene på lang sikt. Likestilling er ikke bare formallikestilling med like mange kvinner som menn i topp-posisjoner, men handler også om å tenke likestilling og kjønn i det arbeidet man utfører og den formidlingen man påtar seg.

NOU'en har påpekt et behov for å bygge ut kjernemiljøer om kjønn og helse på alle de medisinske fakul-

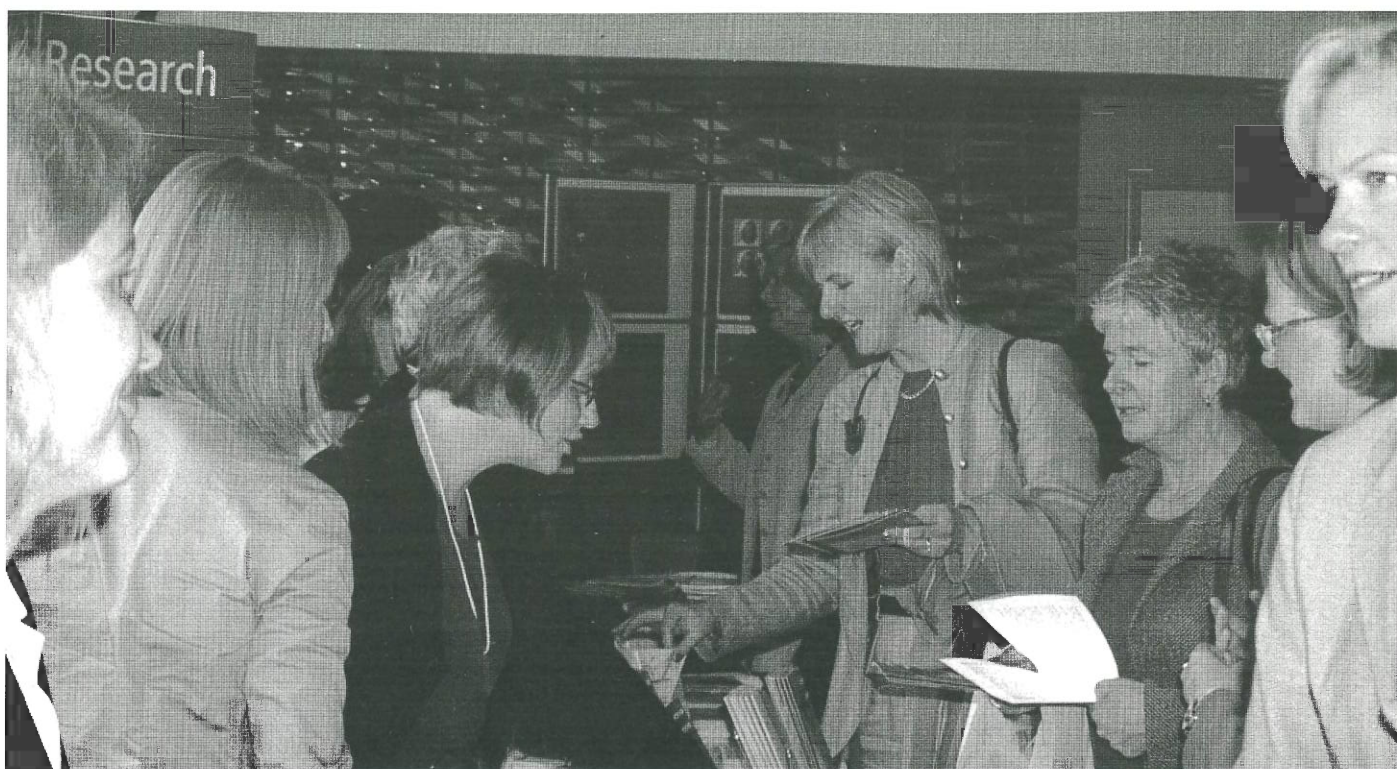
tetene. Selvsagt kunne dette komme som et resultat av eksterne, politiske føringer. Men det kan også komme fra innad i fakultetet, dersom de fagpersonene som setter premissene går inn for det og argumenterer for det i de ulike fora der man kan styre utviklingen. Det å trekke inn likestilling og kjønnspolitikk betyr ikke alltid at man må lage nye fagmiljøer og opprette nye stillinger. Man kan godt starte med å føre en aktiv styring av innholdet i det som undervises og formidles innen de eksisterende fagretningene og stille krav om en balansert under-visning som tar for seg ulikheter mellom kjønn som en av de mange ting det undervises om.

Ny leder til Senter for kvinneforskning i Bergen

Ved Universitetet i Bergen har det tidligere Senter for humanistisk kvinneforskning blitt utvidet til et nytt tverrfakultært Senter for kvinneforskning.

Professor Kari Wærness er blitt headhunted til stillingen som leder av senteret og regner med å tiltre fra 1. september i år.

Kari Wærness - som er en av pionerene innen norsk kvinneforskning - er professor i sosiologi, med kvinneforskning som spesialområde. Wærness ønsker å fungere i stillingen som både forskningsleder og forsker. Det er viktig for et tverrfakultært senter å holde nær kontakt med omkringliggende fagmiljøer, og i rollen som forsker håper Wærness på en ny giv for samfunnsvitenskapelig kvinneforskning. For øvrig legger hun vekt på at sentrenes utviklingsmuligheter i stor grad er et spørsmål om ressurser, slik at mye av kreftene må konsentreres om arbeid for å øke disse resursene. Vi her i Oslo ønsker lykke til og håper på hyppig kontakt, også i Bulletines spalter.

Ny handlingsplan for likestilling 2000-2004:

Fra de nordiske ministrenes besøk på Women's Worlds 99. Foto: Nina Heilmann

Hva skjer?

LISE CHRISTENSEN, LIKESTILLINGSRÅDGIVER, UIO

Handlingsplan for likestilling ved Universitetet i Oslo, er i det siste året av sin funksjonsperiode. Når det nå skal lages en ny plan for neste femårsperiode, er det viktig å oppsummere erfaringer og resultater i perioden som har gått, og hvordan handlingsplanen har fungert som redskap i likestillingsprosessen ved Universitetet.

I løpet av de siste fem årene har det skjedd en del positive endringer på likestillingsfronten. Ikke minst har kvinneandelen på rekrutteringsnivå økt markant. Halvparten av stipendiaterne og doktorgradsstudentene er nå kvinner. Men når det gjelder de faste, vitenskapelige stillingene har det ikke vært noen tilsvarende gledelig utvikling. I januar 1999 er kvinneandelen 31% blant førsteamanuensene og 15 % blant professorene. Selv om UiO med disse tallene ligger i tet i landet, er det likevel lite å skryte av. Ser vi på professortilsettinger siste tre år er kvinneandelen en tanke høyere, men fortsatt så lav at det ikke vil påvirke kjønns sammensetningen totalt i nevneverdig grad på mange år.

Handlingsplan for likestilling fastslår at hovedambisjonen er å øke kvinneandelen i faste, vitenskapelige stillinger. Når så ikke har skjedd, kan det tyde på at de tiltakene Universitetet så langt har valgt å satse på, ikke har vært tilstrekkelige eller gode nok. En gjennomgang viser også at fakultetene i liten grad føler seg forpliktet til å følge opp de anbefalinger og tiltak som planen legger opp til.

Når Universitetet skal utarbeide en ny handlingsplan, er det avgjørende at denne i langt større grad inneholder konkrete, målbare og prioriterte målsettinger og at ansvarsnivået tydeliggjøres.

Kollegiet behandlet i sitt maimøte premissene for den nye planen. Det hersket utstrakt enighet om at det nå er

nødvendig å ta i bruk mer virksomme virkemidler som måltall og øremerking. Også kollegiets medlemmer ser alvorlig på en situasjon der Universitetet utdanner mange kvinnelige doktorer, men i liten grad evner å rekruttere dem videre i forskning og undervisning. Diskusjonen viste at det har foregått en positiv holdningsendring og en klar modning rundt disse spørsmålene i kollegiet. Hvordan fakultetene stiller seg når det til måltall og øremerking av stillinger er i skrivende stund mer uvisst.

Problemstillingen har også samband med pågående innstrammings tiltak ved å holde tilbake stillinger. Dersom bare få stillinger lyses ut ved ledighet, hjelper det lite om den prosentvise kvinneandelen i nytilsettinger er aldri så høy. Derfor blir det også viktig å legge opp til aktiv bruk av post.doc. og andre virkemidler i de nærmeste årene for ikke å miste hele kull av kvinnelige forskertalenter, og dermed reversere den positive utviklingen som tross alt har funnet sted. Spørsmålet nå blir om fakultetene kjenner sin besøkelsestid. ♦

Minnesymposium i professor Harriet Holters ånd

JANNEKE VAN DER ROS, KJØNN OG POLITIKKSTUDIENE,
HØGSKOLEN I LILLEHAMMER

9. april i år - noen dager før professor Harriet Holter ville fylt år, arrangerte Senter for kvinneforskning i Oslo og KILDEN et minnesymposium. Bøkene hennes var der, et vakkert bilde, blomster, tankene og minnene. Harriet rørte såvel ved våre hjerner som våre hjerter. Hun var et faglig, fagpolitisk og politisk menneske. Temamessig favnet hun vidt, med hensyn til perspektiver, spørsmål og metodikk. I sin åpningstale minnet Beatrice Halsaa symposiets deltakere om Harriets innstilling til forskning som 'avsløringsstrategi', om hennes genuine søken etter erkjennelse og hennes kollektive arbeidsstil. Harriet Holter sto for både kontinuitet og fornyelse.

I symposiets program var det sosio-logene som dominerte. Alle har samarbeidet med Harriet om et vidt spekter av tema: Arbeidslivsforskning, seksualisert vold, kvinner i fellesskap og kvinner og staten. Harriet ville likt programmet, innledningene og diskusjonene. De var utfordrende og fremoverskuende. Hun ville nikket gjenkjennende og vært uenig på flere punkter, den kritiske, reflekterte og innbydende uenigheten som skjerpet sansene. Det var mange der, og mange var ikke der, så jeg skal prøve å gi et visst inntrykk av presentasjonene.

Det kjønnede arbeidsliv

Björg Aase Sørensen fra Arbeidsforskningsinstituttet åpnet med det velkjente bilde av kvinner og arbeidsliv - et segregert, genussortert, arbeidsmarked. På tross av retorikken om arbeidslivets frihet, velger kvinner - og menn - tradisjonelt. Kvinner har gått fra ubetalt arbeid til lønnskontrakt, men for store grupper av kvinner er det stort sett det samme arbeidet de utfører, og kvinner har fortsatt lite økonomisk makt. B.A. Sørensen understreket en foruroligende mangel på integrasjon i forskning om kvinner og arbeid. Det er studier om omsorgssektoren, og kvinner og helse og om kvinner i ledelse, de såkalte glasstakstudier. Det er viktig å se på de store prosessenes effekter på kvinners liv. Prosesser som for eksempel endringer i arbeidslivets organisering

fra hierarkiske virksomheter til organiserende prosesser, fra relasjonelle til kontraktuelle ordninger, hvor det er arbeidstakeren som må tilby en portefølje som viser 'fleksibel spesialisering'. Normen om fleksibel spesialisering er en av konsekvensene av den globaliserte økonomi, sier Sørensen, og antyder regrupping av arbeidstakere. Det blir tre typer forhold mellom arbeidstaker og arbeidsgiver: En gruppe med sikre arbeidsforhold, de fast ansatte, de såkalte 'arbeidsmunkene og -nonnene'; så har vi en relativ stor gruppe på arbeidskontrakt, der portefølje og dyktig iscenesetting blir avgjørende for suksess, og til sist en gruppe 'arbeidsnomader', løsarbeidere. Hvilke konsekvenser har en slik regrupping for kvinner, for småbarnsforeldre og for forholdet mellom arbeidsliv og omsorgskrav? Og hva gjør kontantstøtten oppi dette? Hva handler fleksibilitets-debattene om, hva slags fleksibilitet forhandles det om og hvem er parter i diskusjonene og forhandlingene? Kjetterske spørsmål, men de er nødvendige skal en få til en fornyelse av kvinne- og kjønnsforskning på forskningsfeltet 'kvinner og arbeid'. Fremtidsstudiene - om globalisering, om teknologiske endringer, om helse, miljø og sikkerhet, om omdanning av velferdsstaten, om vektlegging av relasjonelt arbeid, om nye arbeidstakerstrategier - de mangler kvinne- og kjønnsperspektiv,

adværer Björg Aase Sørensen. Harriet ville samstemt, og antydnet noen veier videre.

Seksualisert vold eller voldelig seksualitet?

Marianne Sæter, nå ved Kompetansesenteret for voldsofferarbeid, tok opp samarbeidet med Harriet Holters grunnlagsproblematikk ved begrepet seksualisert vold og praktisk politiske tiltak på bakgrunn av forståelsen. 'Seksualitet i voldens tjeneste' - Mariannes perspektiv, eller 'vold for å tilfredsstille seksuelle ønsker' - Harriets innfallsvinkel. Harriet bygget videre på Johan Galtungs volds-triangel: Strukturell, kulturell og relasjonell/direkte vold. Triangelen likner til forveksling på Harriets 'hellige tre-enighet' for dominans-utøvelse: Den strukturelle/sosiale, den kulturelle/symbolske og den psykologiske nivå. Som politisk menneske var Harriet opptatt av struktur- og kulturtrekk som er voldsfremkallende. Vekten er på volden. Mariannes blikk er på seksualiteten i den seksualiserte volden, og på volden som en viktig del av den seksuelle (og seksualiserte?) kulturen. Seksualitet må oppfattes som en sosial konstruksjon, en historisk skapt iscenesettelse, sier hun og vi må forstå seksualiseringen og hvor og hvordan volden kommer inn. Det er nødvendig å problematisere lyst, tenning og drift - forstå dem som subjektets handlinger og komme fri fra den biologiske forståelsesmåten. Attributtene i (hetero-?) seksualiteten er ladet med maskulin makt og feminin underordning, påpeker Sæter. Men dette kan ikke bidra til å forstå seksuelle overgrep mot barn. Det er 'makt på feil sted': Maskulin overordning kan ikke bekreftes gjennom seksuelle overgrep mot barn. Det bekrefter bare overgriperens totale mislykkethet. Seksuelle overgrep mot barn var Harriet og Mariannes siste prosjekt, og et tilbakevendende tema hos Harriet. Hun fikk ikke skrevet ferdig sin del av artikkelen, og Marianne vil føre videre hva Harriet begynte på - å

analysere de kulturelle forholdene som bygger opp under seksualisering og hva det er i kulturen som gjør at tendensene til å seksualisere barn, ikke angripes.

Fra tverrfaglighet til samfaglighet - fagoverskridende praksiser

Knut Holtan Sørensen's 'kunnskapsøkumeniske refleksjoner' - fra tverrfaglighet til samfaglighet - er tanker om det å håndtere kunnskap. Holtan Sørensen er instituttleder for Institutt for tverrfaglige kulturstudier ved NTNU i Trondheim. Det er Senter for kvinneforskning og Senter for teknologi og samfunn som er slått sammen til ett institutt. Dette er bakgrunnen for Holtan Sørensen's refleksjoner. Tverrfaglighet, sier Sørensen, er både et vitenskapsideologisk og -kritisk fenomen, en forskningspolitisk målsetting for politikere og et sett av praksiser. Det er i tråd med Harriets fagoverskridende praksis: en sosial-økonom som via ulike samfunnsvitenskaplige disipliner kommer til sosialpsykologi. Hva skal vi mene med tverrfaglighet? Og hvor mye er det egentlig plass til i ett hode? spør Sørensen. Et betimelig spørsmål, kanskje, eller også: Er det andre, og mer effektive, måter å organisere kunnskapen(e) på som skal ha plass i dette ene hodet, om vi kom bort fra disiplintenking alt fra starten i våre studier? Det var ikke Sørensen's spørsmål men undertegnedes lille refleksjon. Sørensen skisserte flere modeller for å forstå tverrfaglighet: Humboldtmodellen - felles dannelsesgrunnlag, hvor Ex.Phil. står som den siste rest; Enhetsvitenskapen som var populær på 50-tallet, med felles språk og begrepsapparat - systemteorien som overbygning; Profesjonsmodellen - 'allkunnen', og til slutt Transdisiplinærmodellen - med ideen om å løse problemer i fellesskap. Fører tverrfaglighet til disiplinoverskridende eller heller til disiplinneglisjerende praksiser - og hvilke farer ligger i det? Hvilke utfordringer ser Sørensen i den faglige reisen fra tverrfaglighet til samfaglighet? Han skisserte tre utfordringer: den kunnskapsøkologiske - hvordan samvirker ulike kunnskaper? Den kunnskapsøkumeniske - hvordan bygge gjen-

sidig aksept og respekt innenfor rammen av kritisk gjensidig vurdering, dvs. hvordan kan vi konstruere respekterende og aksepterende fortellinger om 'de andre' disiplinene? Og utfordringen med hensyn til kunnskapsdesign - hvordan finne fram til gode samfaglige praksiser. Harriet ville hatt noen klare synspunkter.

Kjønnsanalyser av statsborgerskap

Sylvia Walby, fra School of Sociology and Social Policy, Universitetet i Leeds, England, presenterte noen refleksjoner rundt kjønn og statsborgerskap eller det kjønne statsborgerskapbegrepet for neste århundre. Walby's utgangspunkt er England, og EU og Englands (tidligere) 'reluctance' i forhold til EU. Hun skisserte tre hovedlinjer for fremtidig forskning rundt temaet. Den første handler om forskjeller - mellom kvinner og menn, men minst like viktig forskjeller mellom kvinner og grupper av kvinner (jfr. Harriets A, B og C lag). Formene for patriarkat har endret seg, de ulike patriarkalske systemer genererer nye typer forskjeller. For øvrig snakker ikke Walby lengre om 'patriarkat' - det skaper slik spenne hos moderne og postmoderne lesere at det hindrer kommunikasjon, så nå heter det 'gender regimes'.

Ulike typer forskjeller kvinner imellom, stiller oss overfor noen ubehagelige dilemmaer: Skal vi argumentere for lik behandling eller forskjellsbehandling av kvinner, eller skal vi bestrebe oss på å transformere gender regimene, for å unngå dilemmaene, f.eks. ved å konsentrere oss om å få til en omorganisering av (yrkes)arbeid og omsorg/hjemmeliv ved for eksempel å lovfeste maksimums arbeidstid. (jfr. Bjørge Aase Sørensen's spørsmål rundt typer fleksibilisering av arbeidslivet).

Den andre hovedlinjen i debatter om statsborgerskap går på endringer i nasjonalstaten som politisk enhet. Det er andre politiske enheter over nasjonalstaten hvis regler, lover og traktater er bindende for den individuelle borger, og for relasjonen stat-individ, på tross av nasjonale regler og lover. Det er nødvendig med et mer nyansert bilde av EU,

mener Walby. EU's sosiale modell kan i noen sammenhenger oppfattes som en buffer mot globalisering - den støtter noen likestillings- og velferds-spørsmål som motvirker globalisering. I England, påpeker Walby, har EU's 'Equal Opportunity' politikk ført til betydelige bedringer i kvinners muligheter på arbeidsmarkedet. På den andre siden kan EU bidra til ytterligere globalisering - med de konsekvenser det har, kan ha, for kvinner og for forholdet mellom kvinner og staten.

Hennes tredje punkt var å utvide forståelsen av statsborgerskapet til mer enn velferdsstats spørsmål. Det handler om å kjønns-spesifisere statsborgelige rettigheter. Marshall's¹ distinksjon mellom sivile, politiske og sosiale rettigheter må gjøres kjønnsrelevante. Walby foreslår at sivile rettigheter skal inneholde reproduktive rettigheter, kontroll over egen kropp og frihet fra tilfeldig voldsutøvelse. Politiske rettigheter, som stemmerett, representasjonsrett og utøvende makt, må også omfatte institusjoner og organisasjoner hvor kvinner nå er utestengt fra, men som har makt over kvinners rettigheter livsvilkår, som for eksempel den katolske kirken i Irland. Og med hensyn til sosiale rettigheter nevner Walby lik rett til en inntekt å leve av som et viktig kvinneverlevant krav. Et slikt krav bringer forholdet mellom staten og kvinner opp igjen. Kategorien kvinner er blitt oppløst og inneholder mangfold, og nasjonalstaten er bare en av flere politiske størrelser som influerer på kvinners liv og på kjønns- og andre forskjeller. Og blant annet i Norge har også menns forhold til staten blitt endret, og mer omfattende: Borgeren er ikke bare arbeider, han er også far, med rett - og plikt til farspermisjon. Det gir mange innfallsvinkler til kjønne analyser av statsborgerskap.

Det var et inspirerende og givende symposium og en verdig måte å minnes Harriet Holter på. La oss håpe at det kan bli en årlig begivenhet!

Noter

1 Marshall, T.H. Citizenship, social class, and other Essays, Cambridge University Press, Cambridge 1950

Fenomenologi og kjærlighet

RAGNI INDAHL

Tre dager i april var viet full konsentrasjon om fenomenologi. Dette intensivseminaret - som virkelig var intensivt - ble holdt av Sara Heinämaa, Senter for kvinneforsknings nye professor II i humanistisk kvinneforskning. Det var et oppfølgingsseminar fra høsten 98, og hadde tittelen "Love and Generosity: Phenomenological Questions on Sexuality."

Seminaret samlet seg om utvalgte tekster av Simone de Beauvoir, Luce Irigaray og Maurice Merleau-Ponty. De utvalgte tekststykkene kunne umiddelbart synes som temmelig forskjellige. Heinämaa sannsynliggjorde imidlertid på en overbevisende måte at disse tekstene var infiltrert i hverandre på mer enn en måte. For det første ved at de berørte mange temaer som kunne sies å være like eller nært beslektede med hverandre. Men for det andre - og enda viktigere i denne sammenhengen - også ved at det var mulig å påvise at tekstenes forfattere hadde forholdt seg aktivt til hverandres tekster og også til noen felles grunntekster. Den felles roten besto blant mye annet av Husserl og Levinas.

Godtar man at fellestrekkene mellom tekstene til Beauvoir, Irigaray og Merleau-Ponty møtes blant annet i forståelsen av Husserl og Levinas, betyr dette at disse tekstene absolutt bør leses i sammenheng. Videre betyr det at de må leses som fenomenologiske tekster. Vi innledet derfor seminaret med å forsøke å begripe den typen av fenomenologi som Merleau-Ponty har utviklet. Dernest arbeidet vi med å lese Beauvoirs og Irigarays tekster med et åpent øye for mulige likhetspunkter med Merleau-Pontys terminologi og tenkemåte.

Dette var dobbelt krevende. Ikke bare måtte vi åpne oss opp for en bestemt forståelse av hva fenomenologi kan bety, vi måtte også nylese tekster som vel de fleste av oss allerede hadde bestemte forhold til, og som i hvert fall noen av oss dermed måtte forsøke å forstå på en ny og annerledes måte. Det er ikke så lett å 'omvende' seg selv som leser, hvis man allerede har dannet seg en klar oppfatning av hva som er en god lese- og forstå-

elsesmåte av bestemte tekster. For meg ble i hvert fall kurset intenst og krevende, men svært givende.

Som tittelen på seminaret antyder var forståelse av fenomenene "kjærlighet" og "generøsitet" sentrale for forståelsen av den typen av fenomenologi vi strevde med å få et grep om - i tillegg kom "undring" (*wonder*). Heinämaa hevdet at når Merleau-Ponty, Beauvoir og Irigaray forsket på følelser og sanselighet som fenomener, var det disse tre følelsene de forstod som de viktigste. De ble derfor brukt som en innfallsport til de enkelte tekstene, og også som viktige nøkler til selve fenomenologien. Forståelsen av kjærlighet, generøsitet og undring skulle i følge Heinämaa vise hvordan fenomenologien skilte seg fra tradisjonell (hegeliansk) dialektikk. Mens tradisjonell dialektikk ser på motsetninger, for eksempel kjønnsdikotomien, som konflikter som enten vedvarer i en stivnet stillingskrig eller som opphører ved å oppheves, ble vi presentert for kjærlighet, generøsitet og undring som fenomener som befinner seg inne i dikotomier - midt mellom motpolene - uten å oppheve konflikten. Kjærlighetens, generøsitetens og undringens medierende funksjoner i denne sammenhengen skulle ikke forstås som forsøk på å oppheve, fjerne konflikten, hevdet Heinämaa, men som forsøk på å danne broer, eller mellomposisjoner, mellom motsatte poler. Ved å forstå slike mellomposisjoner som genuine, ureducerbare størrelser, åpnes det opp for nye måter å forstå motsetninger og konflikter på.

Foruten selve gleden ved å revitalisere gamle klassikere, fungerte

Luce Irigaray

fenomenologien også som et utgangspunkt for å problematisere anklagene som har vært rettet mot den angivelige essensialistiske grunntonen i både Beauvoirs og Irigarays tekster. Ifølge Heinämaa ville de momentene som innen en tradisjonell forståelse av essensialisme fortonet seg som deterministiske, virke åpnere og mer bevegelige forstått i et fenomenologisk perspektiv. Påstander som syntes bastante og essensialistiske, ble mulig å forstå som mye mer elastiske (og eksistensialistiske) om man leste dem som uttrykk for et grunneggende fenomenologisk standpunkt.

For fenomenologien betyr verb som 'å være' eller 'er' noe annet enn det de gjerne betyr i dagligtale, eller innen ikke-fenomenologiske teorier og vitenskaper. I dagligtalen vil utsagn om hvordan noe *er* oftest være en dom som inkluderer både en påstand om hvordan noe tidligere har vært og en påstand om hvordan dette noe kommer til å forsette å være. Hvis en fenomenolog derimot sier at 'en kvinne er dette eller hint', eller at 'det kvinnelige er sånn eller slik....', må dette utsagnet i følge Heinämaa forstås som utsagn om hvordan noe så langt i tid har fortonet seg. Hvordan fremtiden derimot vil bli, sier utsagnet intet om. Fordi fenomenologien, selv om den alltid først leter etter det som fortoner seg som essens, alltid forutsetter at også det essensielle kan utvikle seg. Og utvikling betyr muligheter for endring, om enn over tid og kanskje også i sterk motvind. ♦

HØSTENS UNDERVISNING 1999

Nytt undervisningstilbud i kvinne- og kjønnsforskning ved Senteret

Feministisk vitenskapsteori

(Feminist philosophy in science)

KJØ 150

Feministisk vitenskapsteori, halvsemestersemne

KJØ 350

Feminist vitenskapsteori, hovedfagskurs.

Ved professor II Sara

Heinämaa og hjelpelærer Linda Marie Rustad.

Undervisning:

Kurset vil foregå dels som intensivkurs (på engelsk) og dels som kollokviegruppe (på norsk).

Intensivkurs ved Sara Heinämaa:*13.-15. september og 1.-2. november kl. 1000-1530*

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5 etg.

Kollokviegruppe ved Linda Marie Rustad:*Mandagene 27.9, 11.10, 25.10 og 8.11. kl. 1015-1200*

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5 etg.

Opptaksgrense: 15 studenter

Temaer i kvinne- og kjønnsforskning:

Kjønn i visuelle representasjoner

(Feministisk medievitenskap)

KJØ151

Kjønn i visuelle representasjoner, halvsemestersemne

KJØ351

Kjønn i visuelle representasjoner, hovedfagskurs.

Ved stipendiat Wencke Mühleisen.

Undervisning:*Tirsdager kl. 0915-1100*

Første gang 31.8.

Varighet: 12 uker (siste gang 9.11, høstferie uke 39)

Orienteringsmøte:*Tirsdag 24.8, kl. 1300*

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5 etg.

Frist for fagpåmelding 24.8. til Senter for kvinneforskning.

Skjema for påmelding fås ved henvendelse til Senteret. Alle

må også semesterregistrere seg på skjermterminal innen 15.9.

Om skjermregistrering, se innledningen til Det historisk-filosofiske fakultet i

Forelesningskatalogen for universitetet.

Eksamensform:

Lavere grad: Essay over oppgitt emne (10-15 sider)

Høyere grad: Essay over selvvalgt emne (15-20 sider)

Innleveringsfrist: 20 november.

Opptakskrav:

Bestått semesteremne Kjønn og kultur eller Kjønn og samfunn, eller opptak på hovedfag.

For opplysning om undervisnings-tilbud på andre institutter se Forelesningskatalogen under Senter for kvinneforskning.

Ønsker du mer informasjon om studiet, kontakt

studiekonsulent Helle Granum ved Senter for kvinneforskning, Boks 1040 Blindern, 0315 Oslo, tlf. 22 85 89 37, faks: 22 85 89 50,

hellepg@sfk.uio.no eller www.org.uio.no/www-other/sfk/

Trenger du studieplass?

Senter for kvinneforskning tilbyr kontorplass til hovedfagsstudenter med prosjekter innenfor kvinne- og kjønnsforskning. Vi disponerer 20 kontorer hvorav ett kontor har plass til fire hovedfagsstudenter med tilgang til Mac eller PC. Studentene inngår i Senterets daglige og faglige miljø sammen med forskere og andre ansatte.

Vi har eget bibliotek med mange relevant bøker innen kvinne- og kjønnsforskning, og med egen søkermaskin.

Senteret holder til i trivelige lokaler Sognsveien 70, 4. etasje (vis à vis Ullevål Stadion), og ligger i gangavstand fra universitetsområdet på Blindern.

Tildeling av plass skjer over kortere eller lengre tidsperioder på hel- eller deltid. Det er ingen fast søknadsfrist. Retningslinjer og søknadsskjema fås tilsendt ved forespørsel, eller kom innom og snakk med oss.

Feminisme - noe for deg som er student?

Vil du være med å diskutere og definere hva feminisme kan være?

Teoretisk og politisk diskusjonsforum

starter opp igjen i høst!

Tirsdag 14. september kl. 17.30

Sted: Senter for kvinneforskning, Sognsveien 70, 4. etg.

Vennlig hilsen

STUDENTFEMINISTENE

HØSTENS SEMINARPROGRAM 1999

Se nærmere omtale av de enkelte arrangementene i artikkelen om høstens program på side 4.

Forskerkurs/seminarer som er merket med *, er kurs vi mener egner seg til å søke om å få godkjent som kompetansegivende kurs innenfor doktorgradsutdanningen.

For å høre om seminarene går som planlagt, ber vi deg om å ta kontakt med Senteret på forhånd. For nærmere informasjon om arrangementene, ta kontakt med studiekonsulent Helle Granum, tlf. 22 85 89 37, faks: 22 85 89 50 eller hellepg@sfk.uio.no

AUGUST

World religions - worlds of gender

Torsdag 26. august kl. 0930-1200

Sognsvn. 70, SFK, Sem.rom, 4. etg.

Seminar med professor *Ursula King*, Teologisk fakultet, UiO og Department of Religious Studies, University of Bristol, England.

Faglig ansvarlig:

Professor Gro Hagemann.

SEPTEMBER

Familie og kjønn i forandring - moderniseringens ulike ansikter I: Modernisering av kjønn og familie i Tyrkia og i Sverige

Fredag 10. september, kl. 1015-1300

Sognsvn. 70, SFK, Sem.rom, 4. etg.

Seminar med professor emerita *Rita Liljeström*, Sverige

kl. 1315-1500, samme sted:

Veiledningsseminar ved Rita

Liljeström

Faglig ansvarlig:

Professor Harriet Bjerrum Nielsen.

Intet nytt under solen? Unge feminister i dag

Tirsdag 14. september kl. 1315-1700

Niels Henrik Abelshus, 12. etg,

Blindern

Innledere: *Cathrine Sandnes*, Kultur-redaktør i Dagsavisen, *Beate Nossum*, journalist i Dagbladet, *Hilde Solheim*, journalist i VG, *Helle Vågland*, redaksjonssjef i Natt og Dag, og del-

takere i Senterets paraplyprosjekt *Kjønnskonstruksjoner og kjønnsidentitet i forandring*. Vi håper også å få med noen representanter fra den organiserte kvinnebevegelsen.

Faglig ansvarlig:

Professor Harriet Bjerrum Nielsen.

Fokus på 50-årene I:

Fra husmorkonstrakt til

likestillingskontrakt

Onsdag 15. september kl. 1415-1600

Sognsvn. 70, SFK, Sem.rom, 4. etg.

Professor *Gro Hagemann*: Presentasjon av et paraplyprosjekt.

***Forskerkurs:**

Spaces, Visions and Voices: Gender and the Institution of Art

Torsdag - fredag 16.-17. september kl. 1015-1700

Sognsvn. 70, SFK, Sem.rom, 4. etg.

Innledninger ved: Professor *Tamar Garb*, University College of London, England, professor *Christa Bürger*, Johann W. Goethe Universität, Frankfurt, Tyskland, 1:e intendent, fil.dr., *Margareta Gynning*, Nationalmuseet, Stockholm, Sverige, professor *Anne Wichstrøm*, IAKN, avdeling for kunsthistorie og professor *Irene Iversen* INL, avdeling for litteraturvitenskap, begge UiO.

Faglig ansvarlig:

Irene Iversen og Anne Wichstrøm.

***Nasjonalt forskerkurs:**

Empirisk forskning etter post-strukturalismen

Mandag - fredag 20.-24. september

Vatnahalsen Høyfjellshotell,

Myrdal

Innledninger ved: Professor *Teresa de Lauretis*, the History of Consciousness, University of California, USA, forsker *Jorun Solheim*, Arbeidsforskningsinstituttet, post.doc.stip. *Trine Annfelt* og professor *Merete Lie*, begge Senter for kvinneforskning, NTNU, forsker *Liv J. Syltevik* og forsker *Karen Christensen*, begge Senter for samfunnsforskning, UiB, førsteamanuensis *Kjell R. Soleim*, Senter for kvinneforskning, UiB, professor *Lisbeth Holtedahl*, Institutt

for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø, professor *Gro Hagemann*, professor *Maud Eduards* og professor *Harriet Bjerrum Nielsen*, alle SFK. Faglig ansvarlige: *Merete Lie*, *Harriet Bjerrum Nielsen* og *Kjell R. Soleim*.

Fokus på 50-årene II:

Moderniseringsmoro: Kjønn i femtitallets norske filmkomedier

Onsdag 29. september, kl. 1415-1600

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5. etg.

Amanuensis *Leif Ove Larsen*, Institutt for medievitenskap, UiB.

Faglig ansvarlig:

Professor Gro Hagemann.

OKTOBER

Nettverk for forskning om seksualisert vold:

Straffesaker ved mistanke om seksuelle overgrep mot barn:

Offerets stilling

Fredag 8. oktober kl. 0900-1500

Institutt for kriminologi, 7. etg,

St. Olavs plass

Innledninger ved: Statsadvokat *Åse Texmo*, dr.juris *Anne Robberstad*, stipendiat *Ragnhild Hennum* og stipendiat *Ellisiv Bakketeig Nyhagen* begge UiO.

Faglig ansvarlig:

Dr.psychol *Svein Mossige*, NOVA.

Påmelding innen 1. oktober.

Fokus på 50-årene III:

Husmor eller yrkeskvinne?

Giftede kvinner med lønnsarbeid på Rjukan 1950-70

Onsdag 13. oktober, kl. 1415-1600

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5. etg.

Hovedfagsstudent *Ellen Cathrine Lund*, Historisk institutt, UiO:

Faglig ansvarlig:

Professor Gro Hagemann.

Utviklingslinjer i norsk kvinne-rettssforskning:

Hvorfor kvinnerett? Verdi- og veivalg i kvinneverettsforskningen

Torsdag 21. oktober, kl. 0915-1800

Møterommet i 2. etasje i Biblioteksbygningen, Karl Johansgt. 47

HØSTENS SEMINARPROGRAM 1999

En rekke ansatte, nå- og forhen-
værende ved Avd. for kvinnerett, er
innledere.

Faglig ansvarlig: Professor Beatrice
Halsaa, SFK og førsteamanuensis
Anne Hellum, Institutt for offentlig
rett, UiO.

Påmelding innen 20. september.

Hvordan finner legen ut hva kvinner feiler?

Fredag 22. oktober, kl. 0900-1615

Sem.rom 1, Ullevål stadion

Innlegg ved: Stipendiat *Merete Unde-
land*, Seksjon for allmenmedisin, UiB,
amanuensis *Tone Bratteteig*, Institutt
for informatikk, UiO, overlege *Ingrid
Os*, Nyremedisinsk avdeling, Ullevål
sykehus og klinisk psykolog *Kirsten
Benum*.

Kommentarer ved professor Gro
Hagemann.

Faglig ansvarlig:

Professor Kirsti Malterud.

*Forskerkurs:

Menn og reproduktiv helse

Mandag - tirsdag 25.-26. oktober

Sognsvn. 70, SFK, Sem.rom, 4. etg.

Innledere på seminaret vil bli: Dr.
Michael Mibizvo, WHO, Geneve,
forsker *Daniel White*, Medical
Research Council Glasgow, Skottland,
forsker *Margrethe Silberschmidt*,
Københavns Universitet, Danmark og
Director *Gary Barker*, Institute
Promundo, Rio de Janeiro.

Forskerkurset arrangeres i samarbeid
med *Nettverk for forskning om menn*.

Faglig ansvarlige:

Professor Johanne Sundby og stipen-
diat Joar Svanemyr, begge Seksjon
for medisinsk antropologi, UiO.

Påmelding innen 14. oktober.

Fokus på 50-årene IV:

Kvinnestemmer i en husmortid:

Lillehammer private kvinnelige diskusjonsklubb

Onsdag 27. oktober, kl. 1415-1600

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5.etg.

Professor *Inger Bjørnhaug*,
Høgskolen i Lillehammer.

Faglig ansvarlig:

Professor Gro Hagemann.

NOVEMBER

Nordisk forskernettverksmøte:

The Women's Movements and Internationalization

Torsdag - lørdag 4.-6. november

Lysebu konferansesenter

Innledere vil blant annet bli: *Beatrice
Halsaa*, *Elisabeth Lønnå*, *Line
Nyhagen Predelli* (Norge), *Solveig
Bergman*, *Leena Laine* (Finland),
Irene Andersen, *Christina Carlsson-
Wetterberg*, *Drude Dahlerup*, *Wuokko
Knocke*, *Pauline Stoltz* (Sverige),
Hilda Rømer Christensen (Danmark).

Faglig ansvarlig:

Professor Beatrice Halsaa, 22858930
eller beatrice.halsaa@sfk.uio.no

**Få plasser/påmelding til Beatrice
Halsaa senest 1. oktober.**

Kjønn, seksualisert vold og politikk

Mandag 8. november, kl. 1315-1700

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5.etg.

Professor *Maud Eduards*, Senter for
kvinneforskning, introduserer til dette
forskningsfeltet.

Faglig ansvarlig: Maud Eduards.

* Usynlige grenser - kjønn og makt

Torsdag - fredag 11.-12. november

Soria-Moria konferansesenter

Nordisk konferanse arrangert av pro-
grammet *Kjønn i endring* i samarbeid
med Makt- og demokratiutredningen
og Senter for kvinneforskning.

Innledere: Professor *Anne Phillips*,
London School of Economics, Eng-
land, og fra Norden: *Tordis Borch-
grevink*, *Kari Tove Elvebakken*, *Marit
Halvorsen*, *Kirsten Ketscher*, *Halvor
Moxnes*, *Wencke Mühleisen*, *Annick
Priour*, *Elisabet Rogg*, *Fakra Salima*,
Jorun Solheim, (Norge) *Lis Højgaard*,
Lene Koch, *Birte Siim*, (Danmark),
Drude Dahlerup, *Åsa Elden*, *Birgitta
Jordansson*, *Madeleine Kleberg* og
Petra Ullmanen (Sverige).

Faglig ansvarlig:

Professor Gro Hagemann.

For nærmere informasjon og
påmelding kontakt Ingebjørg Strøno
eller Monica Enger, Norges forsk-
ningsråd, tlf: 22 03 70 00.

Fokus på 50-årene V:

50-årenes kvinneidealer.

Onsdag 17. november, kl. 1415-1600

Sognsveien 70, Sem.rom, 5.etg.

Lektor *Elisabeth Lønnå*.

Faglig ansvarlig:

Professor Gro Hagemann.

Familie og kjønn i forandring - om moderniseringens ulike ansikter II:

Fredag 19. november, kl. 1015-1200

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5.etg.

Veiledningsseminar ved professor
emerita *Rita Liljeström*, Sverige.

Ungdom, kjønn og seksualitet i Tanzania

Fredag 19. november, kl. 1215-1500

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5.etg.

Professor emerita *Rita Liljeström*.

Faglig ansvarlig:

Professor Harriet Bjerrum Nielsen.

Fokus på 50-årene VI:

Husmorfilm

Onsdag 24. november, kl. 1415-1600

Sognsvn. 70, Sem.rom, 5.etg.

Førsteamanuensis *Anne Marit
Myrstad*, Institutt for kunst og
medievitenskap, NTNU.

Faglig ansvarlig:

Professor Gro Hagemann.

JANUAR 2000

Nyttårsselskap m/ foredrag

og prisutdeling

Torsdag 13. januar 2000

kl. 1600

**Sognsvn. 70, Allmenninga,
4. etg.**

Foredrag med
forfriskninger.

Kontakt Senteret for
nærmere informasjon på tlf.
22 85 89 30.

Tenåringsseksualitet, kjønn og endring

Teorier for forskning og praksis

ANN-KARIN VALLE, STIPENDIAT, INSTITUTT FOR ALLMENNEMEDISIN OG SAMFUNNSMEDISIN, UIO

Hvordan kan dialogen mellom forskning og praksis styrkes? Hvordan skal man drive helsefremmende og forebyggende arbeid for å redusere hyppigheten av uønsket svangerskap og seksuelt overførbare sykdommer blant tenåringer? Et nytt initiativ for å videreutvikle teoretiske forståelsesrammer for både forskning og praksis, var hovedtema for et seminar avholdt ved Senter for kvinneforskning 5. november i fjor.

Hva er de teoretiske sammenhengene mellom sosiale, psykologiske og interaksjonsrelaterte prosesser av betydning for seksuell adferd hos ungdom?

Daniel White, forsker og antropolog fra Glasgow, presenterte i sitt paper et teoretisk rammeverk utviklet i et samarbeid mellom Sue Scott, Charles Abraham og han selv. Rammeverket forutsetter innsikt i tre nivåer for forståelse av seksuell adferd. Det sosiale nivå, det individuelle nivå og interaksjonsprosessen mellom to partnere.

I hans presentasjon fikk det sosiale nivå og interaksjonsnivået stor plass. I dialogen som fulgte ble det blant annet reist spørsmål om ikke individets affektive prosesser burde vært gitt en større plass i det individuelle nivå.

Jeanne Tscann, professor i psykologi fra San Francisco, presenterte i sitt paper forskningsfunn fra en undersøkelse om seksuell interaksjon mellom heteroseksuelle partnere. Hvordan påvirker relativ makt mellom unge heteroseksuelle partnere deres praksis i bruk av kondom? Maktrelasjonen vurderes blant annet ut fra individets ønske om status, ønske om sex, og ønske om intimitet og nærhet. Funnene antyder at grad av ønske om intimitet og nærhet i relasjonen er en vesentlig faktor i maktbalansen. Dersom dette ønsket er relativt likt for begge parter, synes partnere å oppleve maktbalanse. Dersom den ene part ønsker intimitet mer enn den andre part, opplever den som ønsker intimitet mest, å ha minst makt i forholdet. Den som opplever å ha mest makt i relasjonen, får oftere sin vilje med hensyn til bruk av kondom. Hun tok forbehold om at denne undersøkelsen hadde fokusert på interaksjonen uten å ha materiale på begge

parter i forholdet. Hun understreket behovet for mer forskning på interaksjonsprosessene hos heteroseksuelle par, hvor begge parter i et forhold blir intervjuet.

Rachel Thomson, forsker og sosiolog fra London, har forsket på ungdom fra ulike sosiale lag og ulike geografiske områder i England og Nord-Europa, med utgangspunkt i sosiologien Pierre Bourdieu. Hennes presentasjon var fokusert på hva ulik symbolsk kapital betyr for seksuell adferd for ulike grupper unge. Seksualitet og seksualitetens uttrykk er nært knyttet til andre deler av livet.

Nordiske og norske bidrag på seminaret, ved forskerne Jill Lewis, Bente Træen, og prosjektleder Ulla Ollendorff, både styrket og utfordret seminardagens hovedtema. Både forskere fra nordiske land og representanter fra praksisfeltet, både klinikere og pedagoger, var invitert som deltakere til seminaret.

Dagen etter var et oppfølgingsseminar i det uformelle nordiske forskernettverket innen internasjonal reproduktiv helse, som ble viet til diskusjon av enkeltprosjekter fra noen av forskerne. Relevante teorier om kjønnsperspektiv og maktforhold i seksuelle situasjoner ble introdusert med eksempler fra nyere forskningsfunn og tidligere empiri.

Dette prosjektet sorterer under Norges forskningsråds program om reproduktive rettigheter som ledes av Johanne Sundby, Medisinsk antropologi, UiO.

Begge dagene var fulltegnet med aktive deltakere som hadde en rekke nye og ubesvarte spørsmål. Vil du vite mer? Egen rapport kommer...

Senterets faste stab

Harriet Bjerrum Nielsen
faglig leder/ansvarlig redaktør
tlf. 22 85 89 42
h.b.nielsen@sfk.uio.no

Gro Hagemann
professor
tlf. 22 85 89 44
gro.hagemann@hi.uio.no

Lars Lomell
daglig leder
tlf. 22 85 89 40
lars.lomell@ima.uio.no

Anne Evandt
førstekonsulent
tlf. 22 85 87 44
a.e.evandt@sfk.uio.no

Helle Granum
studiekonsulent
tlf. 22 85 89 37
hellepg@sfk.uio.no

Nina Heilmann
førstekonsulent/redaktør
tlf. 22 85 89 36
nina.heilmann@sfk.uio.no

Ragni Indahl
økonomi- og personalkonsulent
tlf. 22 85 89 35
ragni.indahl@sfk.uio.no

Rigmor Anett Bjørnstad
kontorsekretær
tlf. 22 85 89 55
r.a.bjornstad@sfk.uio.no

Ágnes Kunszenti
IT-konsulent
tlf. 22 85 88 75
agnes.kunszenti@sfk.uio.no

Anita Walle Olsen
lesesalsinspektør
tlf. 22 85 89 52
anita.walle-olsen@ub.uio.no

Senter for kvinneforskning
Boks 1040, 0315 OSLO
Besøksadresse: Sognsveien 70,
4. etasje, vis á vis Ullevål stadion
tlf: 22 85 89 30, faks: 22 85 89 50
E-post: sfk@sfk.uio.no
http://www.worg.uio.no/www-other/sfk/

Narrativ analyse i medisinsk forskning

MERETE UNDELAND, LEGE OG STIPENDIAT VED SEKSJON FOR ALLMENNEMEDISIN I BERGEN

Ved Senteret ble det 11. og 12. februar 1999 arrangert et seminar under tittelen *How can Doctors and Researchers Address and Understand the Narratives of Women Patients? To fremstående kvinner i feltet fra USA var de sentrale aktører og under faglig ledelse av Kirsti Malterud.*

Kathryn Montgomery, tidligere Hunter, er professor i Medical Humanities ved North-western University, Chicago med bakgrunn i litteraturvitenskap. Hun har arbeidet med medisinsk etikk i 20 år, og hun er opptatt av sykehistorien som litterær genre. Hun bruker narrativ teori til å forstå hva som foregår mellom lege og pasient, når historier skapes og gjenfortelles.

Cathrine K. Riessman er professor i sosiologi ved Boston University og underviser i sosialt arbeid. Hun bruker narrativ analyse av kvalitative data og systematiserende forskningsstrategier, som ivaretar fortellingens særpreg.

Begge har utgitt klassikere av stor aktualitet for medisinsk praksis og forskning: *Doctors' stories. The narrative structure of medical knowledge* (Montgomery) og *Narrative analysis* (Riessman).

Opplegget var en del av paraplyprosjektet *Symptomer som kunnskapskilde*. I forelesning og seminarform skulle vi belyse historiene som de kvinnelige pasientene forteller, med

spesiell vekt på hvordan den medisinske kunnskapen utvikles gjennom historier som oppleves og gjenfortelles. I tillegg skulle vi se nærmere på narrativ teori og metode, og drøfte hvordan dette kan være virkemidler som hjelper oss å forstå mer av det som blir sagt og hørt.

Kurset ble innledet med to åpne forelesninger av de inviterte professorer. *Why doctors don't address the narratives of women patients* av Montgomery, og *Illness experiences: Women, doctors and narrative construction of infertility* av Riessman.

Montgomery var opptatt av den medisinske utdannelsen der leger faktisk lærer å 'ødelegge' pasientens historie. Legen lærer å bruke bare få sider av sykehistorien til å bekrefte diagnostiske hypoteser. De samler på pasient-narrativer i sin erfaringskatalog, tar de frem og sammenligner med nye tilfeller for å identifisere en ny diagnose. Historier rekonstrueres ved at legen har forslag i katalogen på hva årsaken kan være til denne pasientens symptomer. De er detektiver på jakt etter et spor som passer inn i

modellen med årsak - virkning, og hun trakk parallell til detektiv Sherlock Holmes.

Dette fungerer etter oppskriften når det er en lineær sammenheng av organisk karakter, og sykdommen kan behandles greit. Verre er det når du har kroniske lidelser som er vanskelige å gripe fatt i. Kvinner lider oftere av kroniske tilstander medisinen kan for lite om. Det diagnostiske detektivarbeidet kommer til kort med sine spørsmål. Legens spørsmål hindrer kvinnen i å fortelle sin historie slik hun tror er best. Det som bekrefter eller avkrefter medisinske hypoteser blir notert, men alt for mye blir diskvalifisert som uviktig erfaring.

Riessman har studert indiske kvinners erfaring med å være barnløse. Hun har fokusert spesielt på historienes plot og personkarakter, og hun fant at pasientenes livsverden er dominerende for narrativet - ikke biomedisinen, og at kvinnene posisjonerer seg selv i narrativet som hustruer, mødre eller arbeidere, og at det er en måte å hevde sin identitet på. I lys av dette har hun fokusert sin interesse rundt: Hvordan leger og pasienter er posisjonert i forhold til hverandre, og hvordan kvinner posisjonerer seg i narrativet.

På det åpne seminaret ble vi presentert for måter å lese narrativet på. Riessman påpekte at narrativet ikke taler i seg selv. Det må pakkes ut for å kunne leses.

-*Den språklige analyse*; med utgangspunkt i narrativets innhold/konstruksjon. Forskeren evaluerer de følelsesmessige uttalelser som fortelleren gir uttrykk for, og analyserer metaforer.

-*Den intertekstuelle analyse*; med utgangspunkt i konteksten og lytters posisjon i produksjon av narrativet. Hvordan skapes narrativet mellom taler og lytter i en konstruert setting.

-*Den performative analyse*; tar utgangspunkt i selve skapelsen av narrativet, der forteller tar en aktiv oppreden og hevder sin identitet. Hvordan posisjonerer hun seg i forhold til eksempelvis lege, mann eller andre personer?

Riessmans bok om narrativ teori beskriver greit hvordan metoden kan brukes.

FORTS. NESTE SIDE

Montgomery fortsatte dagen med å filosofere over hvordan et narrativ kan være feministisk i seg selv? Det feministiske narrativ er karakterisert ved å inneholde en kritisk bekymring for kvinnerelevante aspekter. Videre fortelles de av kvinner. Hun påpeker at den narrative logikk er feministisk, og anskueliggjør dette via kjente dikotomier som:

Truth / truths
Proof / history
Facts / context
Knowledge / understanding

Begrepe på venstresiden kan anskues som representanter for biomedisinen, mens kvalitativ forskning/ kvinneforskning/ humaniora slik undertegnede ser det, nedvurderes fordi de står på den høyre siden, i mange sammenhenger.

Den andre dagen fikk vi en presentasjon av flere prosjekter under tittelen *Women's Stories - Doctor's - Stories*. Disse ble interessant kommentert av Kathryn og Catherin.

Visual Rhetoric and Narrative Technique in Drawing av Berit Ingebretsen. Dette prosjektet tok utgangspunkt i Berits erfaringer som underviser i tegning ved Høgskolen i Telemark, at jenter manglet adekvate visuelle symboler.

Susanne Reventlow er sosialantropolog og kom fra Panum-instituttet i København. Hennes prosjekt handlet om kvinner og deres forståelse av osteoporose. Gjennom en kasusistikk presenterte hun oss for *The narrative about a bone scanning, a woman's perception of the doctor's information, and her and my reflections*. Her illustreres et kjent feministisk problemområde der kvinner blir forespeilet en risiko og 'pådyttet' en behandling.

Merete Undeland som er lege og stipendiat ved Seksjon for allmennmedisin i Bergen, presenterte sitt prosjekt om *Hvordan legen finner ut hva kvinner feiler. Diagnostisk samhandling i allmennpraksis*. Hvilken stilling har deres historier i den kunnskapssøkende prosess?

A 'serious' patient. How are women with chronic muscular pain handling the sickness role? Anne Werner, sosiolog og stipendiat på Senteret, holdt dette foredraget.

Den seriøse pasient?

KRISTIN HEGGEN, FØRSTEAMANUENSIS, SEKSJON FOR HELSEFAG, DET MEDISINSKE FAKULTET, UIO

Senteret arrangerte 12. mars et temaseminar med fokus på pasientrollen. Seminaret var ett av flere i en rekke om hvordan en kan utvikle medisinsk kunnskap om kvinners helseplager. Følgende spørsmål sto sentralt: Hvordan blir kvinner med diffuse smerter - uten objektive funn - seriøse pasienter?

Hvilke konsekvenser har strevet med å bli tatt på alvor som pasient for selvforståelsen, for smerte, for hverdagsliv og arbeidsliv? Hvordan får kjønn form og farge i møtet mellom lege og pasient? Kan kronisk smerte forstås som kommunikasjon av avmakt? Hvilke muligheter for utvikling av autoritet ligger i syke-rollen?

Seminaret ble ledet av Kirsti Malterud. Det var strukturert omkring fire solide foredrag med kom-

mentarer fra panel og mange diskusjonsivrige deltagere.

Håndtering av usynlig smerte

Det første foredraget ble gitt av sosiolog og stipendiat Anne Werner. Tittelen var *Hvordan håndterer kvinner med kroniske muskelsmerter syke-rollen?* Werner tok utgangspunkt i data fra dybdeintervjuer av kvinner med kroniske smerter. Dette er informanter som erfarer og håndterer på ulike måter det å - kort

Strategier for hvordan rollen formes er, argumenterer hun, et slags 'kroppslig' arbeid som inkluderer aspekter som kropp, kjønn og seksualitet.

Det var et meget vellykket seminar på flere måter. For det første var klimaet for en tverrfaglig kommunikasjon veldig godt. Det har blitt en av Kirsti Malteruds mange gode egenskaper å kunne skape slike arenaer. For det andre var det i sær-

deles gode foredragsholdere som introduserte spennende vinklinger i et feministisk perspektiv, for hvordan vi kan møte og forstå narrative til kvinnelige pasienter. Deres kommentarer og utfordringer av de presenterte prosjektene, ble godt mottatt. Målet om et bredere forståelsesgrunnlag og bruk og nytteverdi av narrativ metode, ble så absolutt nådd. ♦

sagt - ha feil kjønn og feil helseplage. Werner fikk frem hvordan pasientrollen preges av kampen om å bli tatt på alvor som pasient. Kjempe, krangle og kreve er viktige stikkord for å gripe noen av disse kvinnes rolleerfaringer. Hun reflekterte omkring hvilke forestillinger og motiver som ligger til grunn for pasientens fremføring av seg selv og sine helseplager. Hva betyr smertens usynlighet for smerte håndtering? Hvilke konsekvenser får ulike måter å håndtere smerte og plager for den hjelpen kvinner får både 'ute' og hjemme? Med andre ord ble det reist en rekke verdifulle spørsmål og utviklet foreløpige resonnementer med bakgrunn i Werners kvalitative forskningsarbeid.

Makt og avmakt

Førsteamanuensis Anbjørg Ohnstad nærmet seg pasientrollen fra sitt ståsted som psykolog. Hun trakk opp kjennetegn ved relasjoner og kommunikasjon i kliniske samtaler. I deler av sitt foredrag byttet hun bevisst ut begrepet *rolle* med *posisjon* for å få frem det komplementære i relasjonen mellom den som oppsøker og yter hjelp. Makt og særlig avmakt er trolig vesentlige faktorer for å forstå hva som skjer når kvinner med diffuse lidelser oppsøker hjelpeapparatet. Hun minnet om at avmakt kan bli til symptomer eller diffus uro, ukonsentrert og erfart subjektiv belastning. Ohnstad trakk frem at avmakt også er et problem for legen i møte med kroniske smertetilstander. Dette er problemer hjelperne håndterer dårlig. De opplever seg som maktesløse selv om de har makt. Dessuten kan rolleforvirringen tilta på grunn av krysspresset om både å være en god hjelper og advokat for pasienten samtidig som en skal være velferdsstatens vokter.

Ohnstad gikk også grundig inn i spørsmålet om hva kjønn betyr for hjelperelasjonen. Kvinner og menn bruker språket forskjellig. Forskning viser at kvinner bruker språk for å holde samtalen i gang og holde på fellesskap og komme nær andre. Menn bruker språk for å holde på frihet og holde på status i en hierarkisk sosial orden. Hvordan kan kjønnsdialekter tenkes å ha inn-

flytelse på konsultasjon, plager og lindring hos kvinnene med diffuse smerter?

Sammensatte forklaringer

Kunnskap om kjønnsvariasjoner i legekonsultasjon ble fulgt konstruktivt opp av lege og redaktør i Tidsskrift for Den norske lægeforening, Pål Gulbrandsen. Han tok utgangspunkt i sin brede kliniske erfaring med kvinnelige pasienter med kroniske muskelsmerter. Dessuten presenterte han funn fra sitt doktorgradsarbeid hvor han blant annet fant sammenhenger mellom muskelskjellett symptomer og sosiale problemer. Han understreket nokså tydelig at dette ikke må lede til lettvinne konklusjoner om at de sosiale problemene er årsak til muskelskjellett lidelser. Han viste at her er forklaringene sammensatte. Gulbrandsen trakk frem og problematiserte grunnleggende forskjeller mellom kjønn i legesøkning og måten problemer presenteres. Han mente at kvinners lettere tilgang til følelser ofte gir bedre mulighet for en korrekt forståelse av kroniske plager. Men samtidig øker dette risikoen for at kroniske plager feilforklares med personlige problemer. Han viste dessuten hvor vesentlig det er at leger blir seg bevisst sine fordommer til ulike pasientgrupper.

Gulbrandsen lanserte i sitt foredrag tanken om at overskriften på seminaret - den seriøse pasient - kan være en feilsporing. Kanskje ville det være bedre å stille spørsmålet: Hva skal til for at legen oppfattes som seriøs av kvinnelige pasienter med kroniske smerter?

Harriet Martineaus sykehistorie

Det siste foredraget ble holdt av førsteamanuensis i litteraturvitenskap, Anka Ryall. Hun belyste pasientrollen med utgangspunkt i skjønnlitterære og journalistiske arbeider av den engelsk forfatter Harriet Martineau (1802-1876). Martineaus sykehistorie er en av de best dokumenterte, kontroversielle og omdiskuterte i England på hele 1800-tallet. Både som kvinne og pasient tilhørte Martineaus en

gruppe mennesker som var marginalisert i 1800-tallets England. Hun greide å oppnå en sentral posisjon i samtiden blant annet fordi hun konsekvent nektet å godta sin egen marginalisering.

En hensikt i Ryalls foredrag var å bruke arbeider fra Martineau til å korrigere elendighetsbildene av kvinnelige kronisk syke pasienter. På denne måten fikk Ryall frem at sykerollen kan gi mulighet for autoritet. Hun gjorde tydelig hvordan autoritet i hjelperelasjoner er gjensidig for forhandlinger og endringer.

Ryall ga en godt og livfullt bilde av hvordan Martineau beskrev sitt liv som syk med doble grep. På den ene siden er det beskrivelsen av et liv på sykeværelset med dager i sengen, fysisk passivitet og innadvendthet. Det å være pasient fremhevet den invalide kvinne som det å bli tatt hånd om og skjermet fra verden omkring. Skjermingen kunne innebære uønsket isolering, men også det motsatte. Det å selv kunne kontrollere når en ville engasjere seg og når en ville distansere seg fra krav friske må leve med, fremhevet Martineau som et privilegium. Sykeværelset var et sted hvor denne pasienten virkelig fikk utfoldet sin autoritet, og som hun mente hadde gjort henne mer og ikke mindre selvstendig.

Mangesidig, tverrfaglig tilnærming

Seminaret ble altså avrundet med et foredrag som understreket hvor viktig det er å se hvilke muligheter for kontroll, autoritet og utviklingen sykerolle kan gi rom for. Alt i alt var det en seminardag som greide å få frem mange typer av spørsmål og tilnærminger. En blir som deltager slått av hvor konstruktivt det er at lege, psykolog, sosiolog og litteraturviter greier å kaste lys over samme gjenstandsfelt fra hver sitt faglig ståsted. Mye tyder på at feltet krever denne mangesidige tilnærmingen og dialoger på tvers av faggrenser som Senter for kvinneforskning greier å tilrettelegge for. ♦

Boyhood - Construction and Experience

NIELS KRYGER, LEKTOR PÅ DANMARKS LÆRERHØJSKOLE,
KØBENHAVN

Dette forskerkurset fandt sted 14.-16. april i samarbejde mellem Pædagogisk Forskninginstitut og Senter for kvinneforskning. Det var et godt eksempel på at de forskellige områder inden for kønsforskningen kan befrugte hinanden, og peger frem mod en situation hvor kønsforskning ikke længere opfattes som næsten synonymt med kvindeforskning. Det kan i den forbindelse bemærkes at både blandt oplægsholdere og deltagere var kønsfordelingen nogenlunde fifty-fifty.

Jeg forsker selv i drenge ud fra en kønssynsvinkel, p.t. i et forskningsprojekt om børns mediebrug i hverdagslivsperspektiv. Herudover har jeg sammen med danske forskningskolleger en bestræbelse på at styrke forskningsfeltet i Danmark - herunder at styrke kontakten til udenlandske forskningsmiljøer der arbejder med temaet.

Det var for mig derfor et kærkomment kursus. Og det var et stærkt felt af internationale forskere der var samlet som foredragsholdere. Som deltagere havde kurset samlet ikke blot forskerstuderende men også mange seniorforskere. Og det blev et godt kursus. Ikke kun fordi det generelt var gode foredrag, men også på grund af en levende debat i rummet.

Ann Phoenix (University of London, (psykologi)) startede kurset med et forbilledligt klart foredrag. Indledningsvis identificerede hun nogle af de forskellige positioner i den offentlige engelske debat om drenge. Meget af denne debat er præget af det Ann Phoenix karakteriserede som "moral panic about boys". Elementerne i denne "moral panic" er bl.a. udsagnene om at drenge opnår dårligere resultater i uddannelse end piger; at mange af dem har dårlige udsigter i arbejdsliv pga. sammenbruddet i traditionelt mandligt arbejde (i hvert fald den manuelle del af det). Desuden fokuseres der på (den stigende?) kriminalitet og vold i og omkring drengegrupper. Endelige sættes der fokus på en drenges/mænds generelle usikkerhed over for sociale roller og identitet på grund af ændringer i køns/maskulinitets-opfattelser.

Ann Phoenix så denne "moral

panic" som et internationalt fænomen (og vi kender den da også i Norden). Hun påpegede at det er en forskningsmæssig udfordring at trænge bag om disse opfattelser (diskurser) dels ved at fokusere på den samfundsmæssige baggrund for at de er opstået og dels at efterprøve deres udsagnsværdi (sandhedsværdi om man vil) bl.a. gennem den banale konstatering af drenge er forskellige.

Anden del af foredraget handlede dels om de forskellige diskurser der har præget drenge-, maskulinitetsforskningen indtil nu (bl.a. begrebet om "hegemonic masculinity"), og dels om et igangværende forskningsprojekt som Ann Phoenix deltager i (Masculinities in 11-14 years old boys). Empirien i dette projekt er narrative interviews med drenge med forskellig social og etnisk baggrund, der skal belyse hvordan de konstruerer deres "maskulinitetsforståelse". Et lovende projekt.

Mairtin Mac an Ghaill (professor ved University of Sheffield) har en række udgivelser bag sig om studier af drenge ud fra en kønssynsvinkel. Også han startede med at identificere en "moral panic" - ikke bare om drenge, men generelt om maskulinitet. Han så denne panik som en afspejling af de kulturelle ændringer, hvor en af de afgørende i England er ændringen fra "United Kingdom" til "de-united (kingdom)", der bl.a. havde afstedkommet "krakeleringer" i billedet af den hidtidige dominerende maskulinitetsnorm: den hvide "Englishman". En anden ændring - der specielt har adresse til arbejderklassen - er ændringen fra "working with the body" til "working on the body". (fra arbejde til konsumtion). Fra eget

igangværende forskningsprojekt fortalte han om etnisk anglo-"hvide" drenge med arbejderbaggrund der følte sig diskrimineret i forhold til de etnisk "sorte". Og med god grund. For på den lokale arena (skole mv.) var det faktisk de etnisk "sorte" der vandt - bl.a. dem der scorede pigerne. Mac an Ghaills' pointe var at denne følelse af diskrimination ikke kunne rummes i den dominerende diskurs om den hvide mandsoverherredømme. På forfriskende vis satte han det perspektiv som ofte benyttes i empiriske studier under lup, og insisterede i sine studier på at tematisere den normalitet/dominans der ofte ligger som underforståede "normalitet" i studierne (bl.a. i studier af afvigelser og mindretal): den etnisk anglo-hvide heteroseksuelle mand/dreng, bl.a. identificerede han hos de omtalte hvide arbejderdrenge et "desire of the black body" med homoseksuelle undertoner.

Herudover var der foredrag af Jeff Hearn (professor University of Manchester, pt. tilknyttet Oslo og Helsingfors Universitet) og Bronwyn Davis (James Cook University i Australia) og Willy Pedersen og Olve Fangen (Oslo Universitet). Bronwyn Davis fremlagde spændende overvejelser omkring sine studier af drenges egne skriftproduktioner ("critical literacy") som middel og metode til produktion af narrationer om "selvet" som bl.a. tematiserede kønnet/maskuliniteten. Uddannelsessammenhæng skulle den critical literacy endvidere være med til styrke læreres refleksion over egen praksis - ikke mindst i forbindelse med at forstå kønnet som faktor.

Både i foredrag og diskussioner var der flere genkommende temaer hvor jeg bl.a. bed mærke i følgende:

- at det er næppe er frugtbart at tale om maskulinitet i ental, men fænomenet skal (be)gribes som maskuliniteter i flertal ud fra erkendelse af at maskulinitetskonstruktioner er forskellige og må ses i den konkrete kontekst de dannes.

- at det næppe er holdbart generelt at påstå at "maskuliniteten" er i krise. Men *nogle* maskulinitetsforståelser/dannelser er i krise, bl.a. den der er knyttet til den hvide mands overherredømme.

- at der er brug for flere empiriske studier i hvordan drenge med for-

Hvilken forskjell forskjell gjør - lesbisk perspektiv på arbeid og familieliv

Seminar med senior forsker Gillian Dunne
fra The Gender Institute of the London School of Economics

MARIT HALDAR, STIPENDIAT

"Humor er undervurdert i samfunnsforskningen, påpekte Gillian Dunne, - humor bør være et metodisk verktøy på linje med andre". Selv la hun stor vekt på at forskningen skulle være morsom for alle involverte, både for informanter og forskere. Og for omkring 12 personer, som hadde funnet veien til Senter for kvinneforskning 25. og 26. mars, ble erfaringen at dette også kunne gjelde for seminardeltakere.

Via vittige assosiasjoner og mal-apropos manøvrerte hun oss gjennom to interessante dager der vi fikk innblikk i lesbiske foreldres familie- og arbeidsliv, men kanskje i vel så stor grad fikk vi et lærerikt, skeivt blikk på det heteroseksuelle system. At kjønn og seksualitet må sees i sammenheng, har vi hørt før, men denne gangen manglet det ikke på gode empirisk forankrete eksempler.

Seminaret ble innledet med en fjernsynsfilm *Pink Parents* hvor vi fulgte flere alternative familie-modeller, noe forskjellig fra *Vesla, Påsan, Mor og Far*. Et lesbisk par håpet på nok en vellykket graviditet fra samme ukjente donator som ble brukt til deres førstefødte datter. En annen familie bestod av to hushold i samme lille gate, der den homofile faren bodde i det ene, mens barna sammen med mødrene bodde i det andre. I tillegg møtte vi en ung homofil mann som på lik linje med så mange av oss andre følte at livet ville bli mer meningsfullt med barn. Tankevekkende ble det å reflektere over hvordan heterofile par begrunner sitt valg om å få barn, etter å ha hørt hans motiver. Drivkraften var til forveksling lik, bortsett fra at den homofiles naturlige nok var langt mer gjennomtenkt og vel planlagt, da realisering krevde større kraftanstrengelser.

Etter filmen fikk vi presentert Gillian Dunne sitt eget materiale. I tillegg til 37 intervjuer med lesbiske par, hvorav omkring 30 var foreldre, benyttet hun generelle statistiske opplysninger om ulike husholdninger med forsørgeransvar sin organisering av inntektsarbeid og omsorgsarbeid. Hun fortalte at hennes forskning var spesielt avhengig av en vanntett, velargumentert metode for å få gjennomslagskraft, noe som i seg selv sier mye om den underliggende normative dimensjonen i samfunnsforskningen for øvrig.

Presentasjonen var forholdsvis deskriptiv, men da de empiriske eksemplene var så beskrivende for det teoretiske prosjektet, ble historiene langt mer enn lokale problemstillinger. I stedet for å isolert sett fokusere enten familieliv eller arbeidsliv, så hun disse i en sammenheng hvor organiseringen mellom arenaene ble synliggjort. Likeledes stod stadig forbindelsen mellom kjønn og seksualitet i sentrum. Ved å fokusere den sosiale konstruksjonen av seksualitet og skille mellom heteroseksualitet som institusjon og praksis, ble det tydelig hvordan det konstruktivistiske og institusjonelle står i senter av produksjonen av kjønnsulikhet.

En av de operasjonelle grepene for å synliggjøre disse forholdene var

en detaljert tidsanalyse, basert på en timedagbok med 15 minutters sekvenser fra hennes egne informanter og en offentlig statistisk tidsnytteundersøkelse av hushold med forsørgeransvar. Det viste seg at selve forhandlingsgrunnlaget var et annet for de lesbiske foreldrene enn for de heterofile foreldrene. Her var ikke løsningen et 'enten-eller' mellom omsorg i hjemmet og arbeid ute, men et 'ja takk begge deler'. Vikarierende argumenter for en egentlig opprettholdelse av tradisjonelt kjønnsystem som høyest inntekt, hadde ikke samme gjennomslagskraft hos de lesbiske foreldrene. Her veide ønsket om å yte omsorgsarbeid tyngst. Resultatet ble langt flere organisatoriske kombinasjoner mellom hjem og arbeid enn det de heterofile foreldrene opererte med. For de heterofile begrenset det seg til; fulltid-hjemme, fulltid-deltid og fulltid-fulltid. Videre var ikke et avkall på karriere og et ansvar for hjemmets øvrige plikter noe som for de lesbiske nødvendig fulgte med det å velge omsorgsarbeid.

Dette at det gir mening å skille mellom Motherhood (være mor) og Mothering (gjøre mor) ble tydelig, og viste at det egentlige problemet omkring forskjell ligger i koblingen heteroseksualitet og kjønn. For de lesbiske mister hjemmets oppgaver sin kjønnete, symbolske verdi og blir ikke på samme måte grunnlag for diskusjoner om lik fordeling. Argumenter om nødvendig inntekt for å kunne operer utenfor hjemmet blir på sin side ikke et skalkeskjul for diskriminering, fordi bonusen det forhandles om ikke ligger i det inntektsgivende arbeidet, men i omsorgsarbeidet. *Forskjellen* synliggjøres ved hva *forskjellen* er forskjellig fra, og oppsummeringsvis kan man derfor si at seminaret gav nytt innhold til gamle paroler som at "Hjemmet er en kjønnsfabrikk" og at "Kjønn er knyttet til kapitalisme".

skellige social og etnisk baggrund danner deres kønsidentitet.

Et kurs som dette berører i øvrigt mange metodiske og erkendelses-mæssige problemstillinger om-kring selvets dannelse, opfattelse af begre-

bet identitet mv. med mange afstikker til postmodernisme og "deconstructions" analyser. I sig selv temaer til videre studier og refleksion.

Men lad mig slutte med at konstatere at kurset blev ledet på en meget

kompetent, charmerende og humoristisk måde af professor Monica Rudberg (Oslo Universitet).

Paraplyprosjektet

Kvinner, kropp og kommunikasjon

ULLA-BRITT LILLEAAS, INSTITUTT FOR SOSIOLOGI OG SAMFUNNSGEOGRAFI

Paraplyprosjektet "Kvinner, kropp og kommunikasjon" (KKK) startet i 1995. Sammen med Kirsti Malteruds paraplyprosjekt Kvinnerens symptomer som kunnskapskilde ble kvinners helse et av Senterets satsningsområder. Utgangspunktet for paraplyen har vært en bredt anlagt intervjuundersøkelse av kvinner med kroniske muskelsmerter. Undersøkelsen startet i 1991 med undertegnede som ansvarlig. Denne studien la grunnlaget for flere av prosjektene som senere ble innlemmet i paraplyen.

Prosjektene som har vært tilknyttet paraplyen har hatt stor spennvidde: Både teoretisk og metodisk er det forsøkt å utvikle perspektiver som ivaretar kroppens erfaringer. Et eksempel på det er studien av kvinner med kroniske muskelsmerter, som ble fulgt opp med et handlingsrettet prosjekt med tittelen *Dialog og deltakelse - et utviklingsprogram for kvinner med kroniske muskelsmerter*. Dialogen mellom kvinnene og forskerne la opp til andre tolkninger av symptomene enn den medisinske, og en hensikt var å trekke kvinnene inn både som kunnskapsprodusenter og som bidragsyttere i sin egen helingsprosess. Sosiologen Rønnaug Sørensen var kursleder. Den samme kursmodellen ble prøvet ut i en studie av *Arbeidsmiljø og helse for kvinnelige kontoransatte*. En antakelse var at kvinnelige ferdigheter som grenseløs omsorg for andre eller det å 'brenne' for jobben, kan ende opp i kroppslige smerter dersom ikke ledere stimulerer til klarere rollefordeling og økt medbestemmelse for den enkelte. Dette prosjektet ble finansiert av Næringslivets hovedorganisasjon (NHO), med sosiolog Kari Nyheim Solbrække som prosjektleder.

Et tredje prosjekt som bør nevnes er *Arbeids- og kroppsvaner blant moderne par*. Her ble metoder som intervjuer, kunnskapsformidling og konkret bevegelse koplet sammen for å utforske kroppserfaring og endring av vaner. Formålet var dels å utforske parenes innstilling til arbeid og hvile, og dels å fokusere på kroppsvaner gjennom øvelser der kroppen står i sentrum som et sted for oppdagelse og innsikt i nye sammenhenger mellom dagliglivets

organisering og fysisk velvære. Fysioterapeut og dr. polit. Gunn Engelsrud har vært faglig ansvarlig for dette prosjektets kroppspraksis.

Samtlige prosjekter har vært forankret i både praktiske og teoretiske problemstillinger rettet mot kvinners og menns helse, spesielt med fokus på belastningslidelser. Det har vært viktig å dokumentere kunnskap om ulike lærings- og opplevelsprosesser som er knyttet til kommunikasjons-, kropps- og arbeidsvaner. Videre er det blitt lagt ned mye arbeid i ulike måter å formidle forskningen på. Medieviser Nefise Özkal Lorentzen har vært prosjektleder for filmen *Smertefotografen*. Dette filmprosjektet er et eksempel på paraplyens arbeid med å bringe innsikt fra avsluttede prosjekter inn i nye. Andre synlige resultat fra KKKs formidlingsvirksomhet er, foruten en rekke artikler i ulike tidsskrifter, arbeidsnotatene publisert i Senterets notatserie. I 1995 kom *Når forskjellen blir synlig - kvinner med kroniske muskelsmerter i et kjønnsrolleperspektiv* (Lilleaas) og *Kvinner i bevegelse og lyst* (Engelsrud). I 1999 er rapportene *Noen ganger er det all right*. *Arbeidsmiljø og helse for kvinnelige kontoransatte* (Nyheim Solbrække) og *Par i bevegelse - opplevelse av arbeidsdeling og kroppsvaner* (Lilleaas og Engelsrud) publisert i notatserien.

I løpet av de siste årene har forskerne knyttet til seg en rekke samarbeidspartnere i og utenfor Universitetet. KKK har blant annet tatt initiativet til en rekke tverrfaglige seminarer rettet mot forskere og ansatte i helsesektoren. Seminarene har ofte vært i samarbeid med andre

fag og institusjoner, og to svært viktige samarbeidspartnere har vært Kirsti Malterud som er professor II ved Senteret, og Statens helseundersøkelser. Hovedfokus i KKKs formidlingsstrategi har vært å gjøre omverdenen, særlig helsevesenet, trykksystemet og politiske beslutningstakere, oppmerksomme på hvor viktig det er å ha et kvinne- og kjønnsperspektiv på helseproblemer. Samarbeidet med Malterud er publisert i to seminarrapporter, en fra 1994 med tittelen *Kroppen som informasjonssystem* hvor Drude von der Fehr også var en samarbeidspartner. Den andre rapporten er *Hvordan går det med dem?* fra 1996. Andre prosjekter som bør nevnes og som har vært tilknyttet paraplyen er *Kroppen mellom praksis og teori*, et samarbeid mellom førsteamanuensis i litteraturvitenskap Drude von der Fehr, Halldis Karen Leira, førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo, professor Karin Widerberg ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi og forsker Ulla-Britt Lilleaas. Resultatet av dette arbeidet vil i løpet av kort tid bli presentert i en bok med tittelen *Doing body text*.

NHO er allerede nevnt, i tillegg har sentrale aktører som Sosial- og helsedepartementet, Kommunal- og arbeidsdepartementet og LO vært økonomiske bidragsyttere til prosjektene. Forskerne har også vært bidragsyttere til "Handlingsplanen for forebygging av belastningslidelser" som kom i 1994, og til NOU nr. 13 1999 *Kvinnerens helse*. Kunnskapen fra prosjektene har dermed nedfelt seg i helsevesenets handlingsplaner.

Til slutt vil jeg komme med noen betraktninger rundt arbeidsformen, og dermed paraplymodellens fordeler og ulemper. Denne måten å organisere forskning på har en rekke fordeler. Forskningen kan konsentreres rundt ett tema, og samarbeidet gjør at man hele tiden er i en faglig dialog med andre. Men som i de fleste liknende prosjekter har det ikke vært ressurser til å administrere forsknings- og seminaraktiviteten. Og denne går ikke av seg selv. Min erfaring er altså at modellen er faglig bra, men rent arbeidsmessig koster det en hel del, særlig for den som skal lede og holde paraplyens aktiviteter i gang.

Underveis i et doktorgradsprosjekt

WENCKE MÜHLEISEN, STIPENDIAT

Fjernsynskulturen, underholdningen og populærkulturen (mis)brukes ofte til å diagnostisere det komplekse, moderne samfunnet og dets mange 'sykdomstilstander'. Og slik har det alltid vært. Synden florerer i folkedypet. Hvilken 'tale om kjønn' setter underholdningsprogram i omløp og hvordan forholder denne talen seg til andre kjønnsdiskurser i offentligheten, andre estetiske uttrykk eller til kjønnsforskningens teorier?

Den billige, vulgære, overflatiske underholdningen enten den foregikk på markeds plassene eller på dagens skjermer, vekker bekymring. Nå er det i og for seg lenge siden vi opererte med et absolutt skille mellom såkalt høy- og lavkultur. Motiver fra populærkulturens har blitt brukt av ledende kunstnere siden 50-tallet og underholdningskulturen er et anerkjent felt for forskning innen diverse fagdisipliner. Likevel fortsetter populærkulturen å få skylden for alt fra vold, seksuelle overgrep, passivisering av barn, fordumming av ungdom og tilværelsens meningsløshet.

Mitt doktorgradsprosjekt har en annen interesse, overbevist som jeg er om at det er i det kulturelle feltet nye kjønnsuttrykk formuleres og det ser ut til å eksistere en fruktbar dialog mellom det avantgardistiske, samtidsorienterte kunstfeltet og populærkulturen. Det er gode grunner til å ta kunst og populærkulturen i betraktning, da noen kunstnere ligger 'foran' metadiskursenes og teoriens mestere i underholdningens og kunstens utprøvinger. En viktig grunn til å ta dette feltet alvorlig er etter min oppfatning nettopp vekten på lyst og emosjonalitet, som noen ganger er sørgelig fraværende fra den teoretiske diskurs.

Mange har påpekt den tradisjonelle sammenhengen mellom visuelle massemedier og kvinnelighet. Feministisk film- og medieforskning har stått for grundige undersøkelser av sammenhengen mellom kjønn, identitet og visuelle representasjoner. Kvinnelige programledere representerer i dag åpenbart en ny kvinnelig selvframstilling innen fjernsynsmediet. Nyere underholdningsprogram som innebærer en markant

Fra Tromsø Museum. Women's Worlds 99.
Foto: Nina Heilmann

teatralisering av programlederrollen, kan innordnes i postmodernismens estetikk. Denne forstås som uttrykk som blander stil, genre -betydninger og -konvensjoner, er selvrefererende, ironisk og sitatpreget. Denne estetikken innebærer også en nostalgisk

resirkulering av fortidige kjønnsbilder, men den parodierende grunnholdningen kan forstås som en utforskning av estetiske eller sosiale forståelsesformer og endringsmuligheter for kjønnsbetydningen.

Anne Kath Hærland hører til de nyere kvinnelige programlederne i NRK fjernsynet som har profilert seg. Hun startet sin programlederkarriere med det timelange ungdomsprogrammet på NRK2 *Direkte Lykke!* høsten -96, våren -97. Hennes lekende stil kan leses som en naivistisk strategi for å utforske det som 'egentlig' er naivt, nemlig den ureflekterte stereotype kvinnelighet, eller også likestillingsideologiens 'politiske korrekte' konstruksjoner. Hærlands lekende og brutalt selvbevisste form gjør at hun styrer unna den dumme blondinen, hun samtidig karikerer i sin Monroe pastisj. Filmteoretiker Mary Anne Doane¹ påpeker nettopp at avseksualisering ikke er en anbefalsverdig strategi i representasjon av kvinner. Noen kvinnelige programledere som Hærland, skaper altså subjektposisjoner ikke på tross av deres iscenesettelse som blikkfang, men faktisk nettopp i kraft av denne. Denne trenden har medieforsker Vibeke Pedersen² også påvist i dansk fjernsyn. Hærlands suverenitet overfor koder og forventninger i forhold til fjernsynsmediet og kjønn, og hennes markering av narsissistisk makt og kontroll, ville neppe kalle på samme fascinasjon og underholdning, om vi forestiller oss en avseksualisert programleder. Hærland legger av seg alle tegn på den konvensjonelle kvinnelighet som er bundet opp til følsomhet, empati og omsorgsevne. For å unngå en monstrøs 'ugjenkjennelig' konstruksjon i det hun insisterer på det falliske og maskuline konnoterte adferd, benytter hun seg av den kvinnelige maskerade i sin Monroe-pastisj. Hærland foretar en dragforestilling, en kvinne til kvinneimitasjon.

Synnøve Svabø var imidlertid den som startet det nye burleske ballet av unge kvinnelige programledere med underholdningsprogrammet *Baluba* våren -96 på NRK1. Svabø med bare kvinnelige tilskuere i studio, men

FORTS. NESTE SIDE

mannlige storheter på podiet, balanserer mellom synliggjøring av et kvinnekulturelt fellesskap og parodierende distanse til samme fenomen. Underholdningen i programmet består i stor grad av Svabøs avsløring av gjestenes forfengelighet og maskuline maktmarkører. Svabøs lek med klisjeer der hun blant annet flørtende og frekk spiller opp til heteroseksuelle, konvensjonelle forventninger, minner om anglo-amerikansk 'post-feminist-writing's prosjekt. Litteraturforsker Angela Krewani³ viser at forfattere som Angela Carter og Kathy Acker fokuserer på forskjellige kvinnelighetskonstruksjoner gjennom myter, kunst og medier og foretar kulturkritikk i det de parodisk siterende leker med kjønnete kulturelle klisjeer- det være seg pornografi, romantikk, makt eller kriminalitet. Det er bruddet med offerposisjonen og den lystbetonte leken med tidligere maskuline maktposisjoner som her utøver fascinasjon. Også Svabø kommuniserer med massemedienes kvinnebilder og insisterer samtidig på individualitet og brudd på normer i sitt utkast.

Både i *Direkte Lykke!* og *Baluba* er den feminine seksualitet - dens tegn, koder og konnotasjoner i ferd med å konkurrere med penis, den maskuline anatomiens eksklusive for-bindelse/forestillinger om det falliske. Om aldri så selvironisk tematiserer Svabø og feirer kvinnelig erfaring og kompetanse og demonstrerer maktens menn sine mangler på disse områdene. Deres falliske 'reisning' har resultert i en viss stivhet og disse mennene viser takknemlighet for å legge den av seg for en stakket stund i *Baluba*. Svabøs slagkraftighet og direkte frekkhet og insisteringen på egen seksualitet, deler trekk med den falliske femme, denne gang fanget eller utkledd som pappas lille eller rampete, og nesten slemme pike.

I utgangspunktet hadde jeg tenkt å konsentrere meg om næranalyser av noen kvinnelige programledere, men så kom ungdomsprogrammet *XS Genitalia Trend* på NRK2 høsten 97. Jeg innså at det måtte være første gang i at tre transkjønnete, mannlige programledere var på fjernsynet. Programmet har den mest iøynefallende iscenesettelse av kjønn i mitt utvalg;

Barbie dukker. Fra Tromsø Museum. Women's Worlds 99 Foto: Nina Heilmann

tre programledere med fysisk mannlig markert kjønn og der det kulturelle kjønnnet er høyst tvetydig og ustabilt. Programmet kan kanskje antyde hvor yttergrensene for kjønnenes betydningsmuligheter i fjernsynet trekkes i samtiden. Lesbisk og homofil seksualitet er i de siste årene blitt mer synlig i mediene og i populærkulturen og blir gjerne glamorøst presentert. Likeså har en rekke stjerner innen film, fjernsyn eller musikk 'kommet ut av skapet'. For noen år siden dømte mediene denne trenden for 'lesbian chic' som et signal om hvor sexy og trendy disse forestillingene er. Hva innebærer dette? Har 'perversiteten' blitt akseptabel eller til og med ettertraktet som begjær eller praksis? Lever vi i en tid av radikal seksuell mangfoldighet? Det viser seg at feministisk teori ikke uten videre er tilstrekkelig for å teoretisere seksualitet. *XS Trend Genitalia* fokuserer like mye på spill med seksualitet som spill med kjønn. Feminismen har utviklet teorier om kjønnsdiskriminering, men ikke automatisk også en teori om seksuell diskriminering. Det er ikke uten videre et sammenfall mellom kjønn og seksuelt, erotisk

begjær. Utviklingen inne feltet *Queer theory* er nettopp et forsøk på å bøte på denne svakheten. Queer theory er blant annet et oppgjør med feminismens og den homoseksuelle og lesbiske bevegelsens identitetspolitikk og konstruksjon av normative gruppeidentiteter. Innenfor det akademiske queerfeltet er det mange forfattere som fokuserer på estetiske virkemidler i litteratur, film og fjernsyn som camp, cross-dressing, drag og ukonvensjonelle iscenesettelser av kjønn og seksualitet. Med disse estetiske grepene i bagasjen analyserer jeg dette transkjønnete programmet. Medieforsker Chris Straayer⁴ mener å iakta 'kvinnemannen' som et fenomen i populærkulturen generelt. De tre programlederne i *SX Trend Genitalia* er også grelt tvekjønnet i stedet for androgyn, og i stedet for å klatre 'nedover' på kjønnstignens symbolverdi, har kvinnemannen forstørret og bemektiget seg med kvinnelig kjønn og kvinnelig seksualitet. Feminine koder forminsker ikke mannens falliske makt, men låner tvert i mot styrke til kvinnemannen i noen av populærkulturens og kunstens representasjoner. Den mannlige kroppens 'staying power' forblir utfordret av kvinnelige klær, makeup og gester som i populærkulturen betyr det samme som kvinnelig seksualitet. Så kan vi jo spørre: Hva med 'mannekvinnen' finns hun, og hvordan kombineres hennes seksuelle uttrykk og estetikk? Men det får jeg svare på en annen gang ...

1 Doane, M.A. (1984) "The Women's Film: Possession and Address". In Doane, M.A., Mellencamp, P., Williams, L. (red) *Revisions: Essays in Feminist Criticism*. Los Angeles: AFI.

2 Pedersen, V. (1995) *Kvinden som ikon: Iscenesettelse af køn i klassisk film og postmoderne tv*. København: Borgen.

3 Krewani, A. (1995) "'Harte Mädchen weinen nicht'. Narrative Strategien des Post-Feminist-Writing" *Zeitschrift für Literatur Wissenschaft und Linguistik*. Heft 98

4 Straayer, C. (1996) *Deviant Eyes, Deviant Bodies, Sexual Reorientations in Film and Video*, New York: Colombia University Press.

Gender, environmental, management and sustainable agriculture in Ghana

HENRY SINTIM, GUEST RESEARCHER FROM GHANA AT SFK AND SENTER FOR UTVIKLING OG MILJØ, UIO

General background to the problem: The African food crisis

Africa is basically an agricultural continent but despite years of investments in agricultural production, per capita food production has been steadily falling especially during the 1980s. Since the mid-1970s, but particularly in the 1980s, hunger in Africa has been one of the most tragic events on the world scene, witnessed by millions of people on their television screens. So much continues to be said about this recurring hunger - in words and pictures, at meetings, workshops, seminars and conferences, in both national and international fora. A mountain of materials has been produced in academic journals, magazines and conference reports. There is also an increasing upsurge of international organizations, governmental and non-governmental, purportedly to help resolve the hunger crisis.

The number of non-governmental organizations (NGOs) that have sprung up to help resolve hunger in Africa is increasing all the time. Multilateral institutions such as the International Monetary Fund (IMF) and the World Bank, have also devised mechanisms known as structural adjustment program (SAP) purporting to help resolve the African crisis.

Yet, in spite of the litany of programs, projects and expert explanations, hundreds of thousands of people in Africa continue to starve every year. Why is so much that is said, written and spent on Africa's agricultural development having little or no impact on the crisis it seeks to address? Because women are at the centre of Africa food production - producing the bulk of Africa's food needs, any analysis of the African food crisis must include an appreciation of their central role. One solution to the African food crisis could therefore be found in a critical analysis of gender issues in Agriculture.

The Problem

Ghana, like most other African countries, depend heavily on the agricultural sector for its overall economic growth and development. It is the largest contributor to Gross Domestic Product accounting for

about 50%. It also accounts for about 60% of export earnings and directly or indirectly supports 80% of the total population economically through farming, distribution of farm produce and provision of other services to the agricultural sector.

Agriculture is highly feminized in Ghana. In the rural areas, the majority of women are engaged in one form of agriculture or another - food crop production, animal husbandry and agro-related activities. Ghanaian women constitute about 52% of the agricultural labor force and produce about 70% of the total crop output. They also process and market nearly all grains and staple foods. They feature prominently in agro-industries such as oil palm processing, oil extraction and fish preservation. But despite their importance in agricultural activities, only 26% of women are farm owners or managers. The Ministry of Agriculture for instance, estimates that out of the 1.8 million independent farm operators in Ghana, 62% are men and only 38% are women.

Women's specific activities in agriculture include land preparation, sowing, planting, weeding, harvesting, shelling and transportation of farm produce by head portage. They also assist their husbands in the

maintenance of cash-crop farms. A study of four villages in the Tema and Ga districts of Ghana by Apedey in 1996 showed that a growing number of women own personal farms, apart from family farms, producing food for commercial purposes. But this cannot be said to be true for the whole country as the status of women varies from region to region.

Since increasing number of Ghanaians derive their livelihood from the land, it is to be expected that more and more forestland are coming under cultivation, mostly by small-scale farmers, majority of whom are women. Traditionally, small-scale farmers used shifting cultivation techniques for maximizing agricultural productivity at a minimum cost to the forest ecosystem. Small strips of forest were cleared, burnt, planted and followed for a long time to return to "natural" forest again. In recent times, this is no longer the case in many places in Ghana. Whiles shifting cultivation persists, the traditional fallow period has become short thereby eroding the remaining forests. This problem is compounded by recent privatization and commercialization of land, which has led in some cases to large-scale plantation agriculture.

There is an increasing concern that very soon little or no forests will be left. This is because even forest reserves have come under threat from illegal farming and the harvesting of the choicest timber trees and fuel wood, while the rate of reforestation is extremely low. Out of the total area of the Ghana Tropical High Forest Zone (also called the Closed Forest Zone) some 24 % had been converted to agricultural use, especially cocoa production, by 1960. At that time it was estimated that about 72,000 square kilometers or 86% of the high forest remained forested. Ten years later, the figure was down to 45,796 square kilometers. These figures were recorded over twenty years ago. Now the rates could be more alarming, considering the reckless exploitation of the recent past.

In spite of the increased use of the land, the Ministry of Agriculture has observed that the supply of food for

FORTS. NESTE SIDE

domestic consumption has been fallen short of demand for the past several years. There is therefore the need to increase food production while at the same time maintaining the environment. The purpose of this project is to show why gender issues are important in sustainable agricultural development. It will examine, from a sociological point of view, the causes, consequences and management of environmental problems facing particularly, women farmers in Ghana. It is deemed important to document women and men's comparative farming experiences, in order to identify what strategies will best serve the goals of both gender equity in agriculture and sustainable agricultural practices. By adopting such a com-

parative approach, this project is expected to add significantly to the growing theoretical discussions on women, environment and sustainable development. The project is expected to result in practical guidelines for integrating gender issues into sustainable agricultural practices which will be of particular interest to academicians in the fields of gender studies, sociology, anthropology, development studies and environmental studies. The results of the project will also be of special interest to development practitioners, policy makers in the Third World and international donor agencies like NORAD in their design and implementation of agricultural projects in Africa.

It is the Mind that Needs to be Changed

JULIA SAMARINA, TALLIN UNIVERSITY OF EDUCATIONAL SCIENCES

The purpose of my stay at the Centre for Feminist Research in Oslo was to do background research on feminist literature using Angela Carter as an example. There were two main reasons for my coming to Oslo: to make use of library facilities and to meet scholars researching gender and dealing with feminist criticism. In the course of my stay, I gained more than I could ever expect: I was able to experience living and working in a true feminist milieu in which scholarly interests are an integral part of a harmonious and caring environment.

Being part of the Centre has indeed been an enriching experience. I found myself in an interdisciplinary environment, among sociologists, literary critics, political scientists, anthropologists, philosophers, and art historians. Seminars held at the Centre as well as 'Faglig lunsj' provided an insight into research projects carried out by members and numerous guests of the Centre. However diverse in nature, all the projects were united by a common passion: to let the woman's voice be heard. As Helene Cixous has put it, "woman will have to speak, stop saying she has nothing to say." The Centre for Feminist Research is a family of women who speak; women with different voices joining in a joyful polyphony.

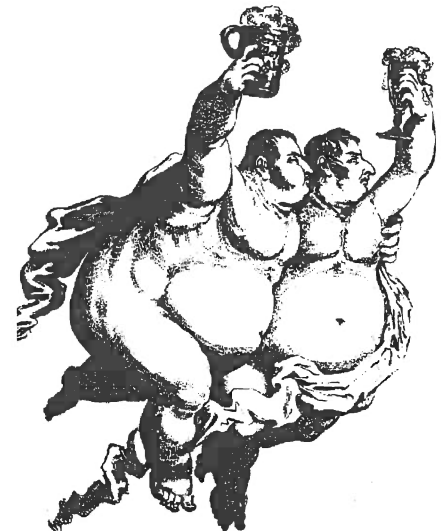
My own project is concerned with the art of Angela Carter (1940-1992), one of the most original women writers of her generation, a writer establishing

herself in the geneology of women artists seeking to recompense for centuries of involuntary silence. A novelist, short-story and non-fiction writer, Angela Carter is concerned, among other things, with the issue of construction of gender. In her early novels, those written in the 1960s, the author roughly divides her female protagonists into two categories prompted by the pornographic novels by Marquis de Sade: *The virtuous Justine*, who keeps to the rules laid down by men, her reward rape and humiliation, and Juliette, a monstrous antithesis to man's image of a woman, who viciously exploits her sexuality. Angela Carter shows that only these two types are possible in an unfree society, although the "suffering woman" is as perverse as the female terrorist. The author's dream, however, is for a new type of woman, "neither

submissive nor aggressive, capable of both thought and feeling".¹

Carter deconstructs gender categories and exposes their geneology: it is cultural myths that make people unfree by imposing clichés and assigning roles. Women are kept in chains not by the other sex, but by the cultural stereotypes that imprison men just as much as women.

In the interview with Anna Katsavos (1994), Carter recalled a conversation with a friend in which she called a gay relationship "a cruel parody of heterosexual marriage". The friend's reply took the form of a rhetorical question "Well, what's a heterosexual marriage parody of?" This brought Carter to a meditation on authenticity she explored so much in her own work:

"What's the original? And it is a very good question that I was asking. How do we know what is an authentic behaviour and what is inauthentic behaviour? It's about the complex interrelation of reality and its representations. It has to do with a much older thing. I suppose it comes back to the idea of mythology and that's why I talk so much against religion. It's because it's presenting us with ideas about ourselves that don't come out of practice; they come out of theory. They come out of pure theory ..."²

Nobody is real or authentic in Carter's text, nobody fits with the expected image. Carter's *Red Riding Hood* enjoys sleeping with the wolf, the abused black prostitute Leilah in

the Passion of New Eve turns out to be Lilith, a freedom-fighter. Twin sisters in *Wise Children* swap identities by a mere change of hairbands and perfume, and thus come to impersonate one another, cheating innocent boys into their embraces without the latter knowing of it. To this gallery of tattooed and masked tribesmen, cyborgs, transvestites, transsexuals, and twins Carter adds actors, clowns, whose very vocation implies performance, and culminates it all with the figure of Fevers, an *aeriaiste* from *Nights at the Circus*, who is a new woman indeed. She is born at the dawn of a new century and has wings, and is not troubled by her genealogy or familiar relations, for she is not even born the natural way but is hatched from an egg. Lizzie, her foster-mother, teaches her not to let anyone construct an identity for her, she can very well do it herself:

"You never existed before. There's nobody to say what you should do or how to do it. You are Year One. You haven't any history and there are no expectations of you except the ones you yourself create."³

Since I got engaged in feminist research as an undergraduate student, I have been trying to establish my own definition of "feminism". And it was only in Oslo that I finally managed to find the answer for myself: feminism is neither about a unisex equality, as many people would still consider it to be, nor about female superiority. Women of the Nineties have all the legacy of equality and the basic political rights registered in the sundry legal acts. It is the mind that has to be changed, and ample stereotypes concerning both women and men. A change in stereotypes facilitates a dialogue, and a warm, caring relationship between human beings.

Notes

1 Angela Carter. *The Sadeian Woman: An Exercise in Cultural History*. London: Virago, 1993. p. 79

2 Anna Katsavos. "An Interview with Angela Carter" In: *The Review of Contemporary Fiction*, v.14 no. 3 Illinois State University, Normal, IL: Fall 1994. p. 16

3 Angela Carter. *Nights at the Circus*, London: Penguin Books, 1993, p. 198.

Ungdommers møte med Hollywood-filmens kjønnskonstruksjoner

MARGRÉT HELGADÓTTIR NÆSS

Sterke og aggressive kvinner på film kan fungere som positive forbilder for unge jenter. Ikke bare føler de seiersfølelse og stolthet på vegne av eget kjønn, men de henter også inspirasjon, motivasjon og selvtillit ut av disse filmopplevelsene.

Dette var en av hovedkonklusjonene i den mediepedagogiske hovedfagsavhandlingen *Actionheltinnen: En analyse av ungdommers møte med Hollywoodfilmens kjønnskonstruksjoner* som ble levert til hovedfag pedagogikk ved Universitetet i Oslo våren 1999. Oppgaven har vært et delprosjekt på Senter for kvinneforskningens paraplyprosjekt *Kjønnskonstruksjoner og kjønnsidentitet i forandring*. Det teoretiske grunnlaget har vært tverrfaglig og jeg har hentet teoretiske perspektiver fra fagdisipliner som pedagogikk, filmvitenskap, medievitenskap, sosiologi og psykologi.

Gjennom en resepsjonsstudie har jeg analysert konstruksjoner av kjønn i Hollywoodproduserte actionfilmer og sett på ungdommers holdninger til og forståelser av kjønn, det vil si hva de oppfatter som maskulint og feminint.

Tradisjonell konstruksjon av kjønn i Hollywoodfilmer presenterer mannen som midtpunkt og aktiv fremdriver av filmfortellingen, mens kvinnen er et passivt objekt på sidelinjen. På 1980- og 1990-tallet har en ny type kvinne dukket opp på filmrullet. Hun er aggressiv, handlingssterk, muskuløs og håndterer maskuline symboler som våpen og raske biler. Samtidig er det også en endring i hvordan mannen fremstilles på film. Stadig oftere er for eksempel farskap et viktig tema for filmfortellingen, og actionhelten gjør kvinnen overflødig ved selv å være et erotisk objekt.

Spesielt de aggressive actionkvinnene ble oppfattet som virke-

lighetsfjerne og maskuline av ungdommene, men der guttene fokuserte på at disse kvinnene skyter, slåss og dreper, fokuserte jentene på styrke og uavhengighet. Det var en overraskelse at ungdommene ikke la vekt på actionkvinnenes muskuløse kropp, men tvert i mot mente at de ikke var muskuløse i det hele tatt. Dette kan ha sammenheng med at muskler har fått en annen kulturell verdi og dermed kan kjennetegne den kvinnelige kroppen uten at den oppfattes som maskulin. Ungdommene oppfattet også actionhelten som virkelighetsfjern, men det kan synes som om han likevel oppfattes som mer realistisk enn actionheltinnen. Årsaken til dette er at konstruksjonen av actionhelten bygger på bildet av maskulinitet i den vestlige verdenen. Actionheltinnene derimot går på tvers av hva som oppfattes som feminint.

Det som kjennetegnet ungdommenes forhold til film i min undersøkelse, var at de beveget seg mellom distanse og nærhet til filmmediet. Det vil si at de klart skiller mellom virkelighet og fiksjon og holder en ironisk distanse til det som skjer i filmen. Samtidig benytter de seg av muligheten til å drømme seg bort i en annen virkelighet, flykte fra hverdagen og leve seg inn i fortellingen. Actionfilmene har fått lav status og mye kritikk. Ungdommene påpekte et generasjonsskille i for eksempel synet på underholdningsvold, noe som førte til at de sjelden så actionfilmer sammen med foreldrene sine.

Jentene i undersøkelsen benekter at de ser typiske jentefilmer og fremhever sin individualisme. Det kom imidlertid frem av undersøkelsen min at det finnes forskjeller i hvilket forhold jenter og gutter har til film. Dette gjelder både sjangersmak og mediekompetanse.

Med dette vil jeg takke alle ved Senter for kvinneforskning for et rikt faglig og sosialt miljø i de årene jeg har vært tilknyttet Senteret. Dette er et unikt tverrfaglig miljø som har tilført både meg og mitt arbeid mye.

Sultende damer - Caterina av Sienas eksklusive anoreksi

MONICA WEGLING:

I middelalderen, da den kristne tro var på sitt mest intense, drev unge kvinner seg selv inn i sultedøden. Det var ikke idealer om midjemål eller skjønnhet som var deres motiv, slik det ser ut til er tilfellet for moderne kvinner. Derimot var søken etter Gud et vanlig mål for forsakelsen av de jordiske, forgjengelige gleder.

Når moderne unge kvinner sultet seg til døde - tilsynelatende av egen, fri vilje, blir de av psykiatrien straks utstyrt med en diagnose. Ikke desto mindre blir de en legemliggjort selvmotsigelse. De har tatt alle midler i bruk for å oppnå vellykkethet, men har i stedet endt opp i sykesengen ute av stand til å utføre de mest basale handlinger.

Den hellige anoreksi

Historien gir eksempler på at kvinners selvsult ikke er et nytt fenomen. I avhandlingen har jeg studert middelalderens hellige anoreksi for å undersøke om denne kan være en forløper for den moderne, nervøse anoreksi.

I den grad kvinner i det hele tatt ble regnet med i de øvre sjikt av troseliten, måtte de ofte kunne vise til mirakuløse evner, og det var ikke få som var visjonære eller viste helbredelsesevner. Også evnen til å leve helt eller delvis avholdende til mat, ble av omgivelsene oppfattet som en gave fra Gud. Ved å vise til et slikt mirakel, kunne veien til Gud åpnes også for ulærde og kvinner, og fasten ble gjerne assosiert med det kvinnelige trosutøvelse. Frykten for at det hele var det ondes verk, var naturligvis til stede, men de som besto kjetterprøvene og ble erklært hellige, ble gjerne tilgodesett både med respekt og taletid.

Når de hellige damene sultet etter forening med Gud, utarmet de samtidig sin egen kropp. Flere karakteristiske trekk ved den hellige ano-

reksien gjør det nærliggende å trekke en parallell til de moderne anorektikere. Hvis en slik sammenstilling var relevant, ville kanskje anorektikerens paradoks bli mer forståelig.

Anorexia nervosa - tidløs eller moderne?

Caterina av Siena (1348 - 1380) er av de hellige kvinner hvis langvarige faste var et viktig trekk. Selv om hennes faste får betegnelsen *hellig anoreksi*, og dermed understreker en forskjell fra våre dagers nervøse anoreksi, er teorien om at Caterinas anoreksi kan forklares på samme måte som den moderne, nervøse anoreksien mye anvendt. Religionshistorikeren Rudolph Bell¹ er av de som hevder at Caterinas anoreksi er utløst av det samme samvittighet- og sjelelige kaos som den moderne anoreksien antas å være.

En slik lesning av historiske objekter vil være uheldig, fordi man ved å benytte moderne freudianske briller til et slikt studium, kan risikere en historisk feilslutning. Selv om Caterina av Siena nok har hatt sjelelige kvaler og et relativt avansert indre liv, var hennes oppfatning av identitet, personlighet, skyld og samvittighet radikalt forskjellig fra vår. For å forstå forholdet mellom hellig og nervøs anoreksi, vil det være mer relevant å se på negasjon av mat på to forskjellige nivåer samtidig: Som *idé* og som *uttrykk*.

Caterina bestemmer anoreksiens idé til den motivasjon som driver

anorektikeren, det meningsinnhold anoreksien har og summen av de momenter som forårsaker den. Et vesentlig premiss for å forstå anoreksi som idé, vil være å se det i nær sammenheng med den kontekst anorektikeren har befunnet seg i; historisk, mentalitetsmessig og sosialt. På dette nivået viser det seg at hellig anoreksi har lite eller ingenting til felles med anorexia nervosa. Oppgaven viser til Caterina av Sienas liv og virke, og hevder at hennes faste handlet om kroppslig kontroll og åndelig frigjøring. Den hellige anorektiker hadde ett hovedanliggende; i siste instans å forenes med Gud. Slike momenter i er i det alminnelige helt fraværende for den moderne anorektiker.

Ovenstående momenter er ikke tatt i betraktning når anoreksi forstås som *uttrykk*. Her er det den rene handlingen som blir vektlagt, nemlig at man ikke spiser. Ved å studere fastens virkning både på anorektikeren og hennes omgivelser, samt anorektikernes eget forhold til sin langvarige faste, har jeg funnet ut at anoreksien, hellig eller nervøs, kan sies å være identiske handlinger.

Hovedkonklusjon i avhandlingen er altså at selv om det er 600 år imellom anorexia nervosa og hellig anoreksi, er det fullt mulig å sette likhetstegn mellom dem. Samtidig - ved å legge vekt på andre sider av handlingene - er kan de to fenomenene forstås som motsetninger til hverandre.

Noter

1 Bell, Rudolph M. (1985) *Holy Anorexia*, the University of Chicago Press, London

'Back-packing' som uttrykk for et kvinnelig identitetsprosjekt

HELENE EGELAND

Kan en ytre reise speile en indre reise? Det er et av hovedspørsmålene som implisitt stilles i den samfunnsgeografiske hovedoppgaven som ble avsluttet i mai i år. I hovedoppgaven blir forholdet mellom kvinner, reiser og identitet belyst, med utgangspunkt i en reiseform som i hverdagsspråket omtales som en 'back-packer'-reise.

Det empiriske grunnlaget for oppgaven bygger på kvalitative dybdeintervju med syv kvinnelige studenter i alderen 20 til 26 år. Reisemålene deres var land i den såkalte 'tredje verden', hvor de skulle reise rundt i en periode på mellom en og åtte måneder. Analysen konsentrerer seg om de refleksjonene kvinnene hadde før reisen, da hovedvekten av det empiriske materialet ligger her.

Med et feministisk utgangspunkt

Inspirert av Inger J. Birkeland¹, blir det lagt vekt på det feministiske utgangspunktet ikke utelukkende som en kritikk, men også som et utgangspunkt for endring. I hovedoppgaven vil dette si at analysen ikke utelukkende ser på reisen som en reise *fra* noe, men like mye hva reise kan være en reise *til*. Reisen blir dermed et symbol på den broen som hovedoppgaven forsøker å bygge mellom en forståelse av feminisme som ikke utelukkende en kritikk, men også som et utgangspunkt for endring.

Teoretiske perspektiv

De teoretiske perspektivene oppgaven tar utgangspunkt i, dreier seg alle om ulike perspektiv på begrepet identitet. Det første perspektivet fokuserer på ulike bilder av kvinnelig identitet representert ved Judith Butlers² kritikk av å ta utgangs-

punkt i en kjønnset identitet. Alternative representasjoner av kvinner blir presentert som et slags svar på deler av denne kritikken. Videre blir identitet i forhold til ulike perspektiver på ungdom og identitetsutvikling undersøkt, blant annet representert ved geografen Anders Löfgrens³ arbeider omkring dette. Den antatte kulturelle frisetelse som Thomas Ziehe⁴ beskriver, utgjør en annen viktig del av dette perspektivet. Til slutt prøver jeg å sette ungdom og identitetsutvikling i et kvinneperspektiv ved å se dette i sammenheng med teorier omkring kjønnssoialiseringen. Særlig blir Harriet Bjerrum Nielsen og Monica Rudbergs⁵ arbeider omkring dette framhevet her.

Et kvinnelig hjem?

I analysen av det empiriske materiale blir ulike perspektiver av reisen som et kvinnelig identitetsprosjekt belyst, f.eks. der det dreier seg om det jeg har valgt å kalle for reisen fra et kvinnelig hjem. Med et kvinnelig hjem menes opplevelsen av det stedet man reiser fra, for eksempel familie, venner, studiemiljø, oppvekststeder og så videre, som et passivt, statisk, privat sted ofte assosiert med bestemte oppfatninger av hva som er kvinnelig og hva som er mannlig. For flere av de reisende kvinner innebar den forestående 'back-packer'-reisen nettopp en reise fra noen bestemte representasjoner av kvinnen og hjemme mot andre rom, eller større rom, for egen identitetsutvikling. For eksempel la flere av informantene vekt på at selv om de en gang i framtiden ønsket barn, var ikke en identitet som mor den eneste de ønsket seg. I tillegg ønsket flere av kvinnene seg et liv hvor de alltid kunne være i bevegelse og dermed utvikle flere sider av seg selv.

Samtidig var hjemmet, forstått som en samlebetegnelse slik som beskrevet ovenfor, for flere av kvinnene en forutsetning for det å kunne reise i det hele tatt. En av kvinnene framhevet at selv om hun ønsket å reise vekk fra

vennene hun hadde i Oslo, som hun opplevde holdt henne fast i noen bestemte forståelser av hvem hun var, mente hun samtidig at de samme vennene var en forutsetning for at hun kunne føle seg fri når hun reiste. Vissheten om at de ville være der når hun kom hjem, ga henne en følelse av trygghet; et utgangspunkt for å kunne utvikle seg og handle i verden.

Hvorvidt 'back-packer'-reisen virkelig førte til et brudd med et slags hjem, fikk jeg også forskjellige svar på. For kvinnen referert til ovenfor ble ikke reisen helt det hun hadde forventet. Blant annet understreket hun at hun ikke opplevde at det var mulig å reise fra et hverdagsliv uansett hvor man reiser i verden. Motsatt ga en av de andre kvinnene uttrykk for at hun opplevde å finne tilbake til en ro, og et landskap også inni seg, som hun kjente igjen fra sin egen oppvekst. Reisen ble for henne dermed et brudd med hverdagslivet som student, men samtidig også en slags søken tilbake mot en annent.

På let etter mening?

Ikke alle kvinnene hadde bestemte formeninger om hva de ville med den forestående reisen, eller hva de ville gjøre videre med sine egne liv. Som sosiologen Alberto Melucci⁶ uttrykker det, opplevde flere av kvinnene å være fanget som nomader i nuet. I dette legger han at den kulturelle fristillelsen som Thomas Ziehe skriver om, blant annet har gjort det vanskelig for unge mennesker å vite hvilke veier de skal gå da de ikke ser noen mål med det de gjør. I lys av dette kan reisen på den ene siden ses som en slags utsettelse av valg, men på den andre siden ses som en slags søken etter mening og sammenheng i eget liv. Reisen blir dermed ikke et uttrykk for ønske om utvidede muligheter for identitetsutvikling, men ønske om å finne veier å gå, ikke bare på den forestående reisen, men på deres egen vandring gjennom livet generelt.

FORTS. NESTE SIDE

Daglig leder ved SFK

I høstsemesteret vikarierer Lars Lomell som daglig leder ved Senteret. Fra årsskiftet tiltrer ny daglig leder, Rigmor Smith-Gahrsen.

Ann Gulden som ble tilsatt som daglig leder etter Sidsel Platou Aarseth sa opp stillingen i mars. Ann har fått forskningsmidler - og disputerte for øvrig i april med avhandlingen *Mil-ton's Eve and the Pursuit of Wisdom in Paradise Lost*. Vi gratulerer og ønsker Ann lykke til videre som forsker.

Stillingen har vært utlyst i vår og det kom inn åtte søknader. Den som blir tilsatt er Rigmor Smith-Gahrsen, tidligere kontorsjef ved Institutt for menneskerettigheter. Rigmor har barselspermisjon ut året og starter derfor først 1.1.2000. Vi kommer tilbake med en presentasjon av Senterets nye daglige leder i neste nummer av Bullettin, som vi håper blir her en god stund framover.

Som vikar i høst har Senteret fått lov å 'låne' Lars Lomell som ellers er studiekonsulent ved Institutt for sosialantropologi. Lars, som startet 26. juli, er cand.polit. fra 1994, med hovedfag i sosialantropologi. Han har kjennskap til kvinne- og kjønnsforskning blant annet gjennom sin hovedfagsoppgave som handlet om kropp og kjønn i det moderne samfunn, og fra deltakelse i seminarer på Senteret og i mannsforskningsnettverket. Lars har siden 1996 vært studiekonsulent ved Institutt for sosialantropologi og har dermed god kjennskap til universitetet, og ikke minst undervisningsplanlegging. Det siste kommer meget godt med nå hvor Senteret skal i gang med egen undervisning. Vi ønsker Lars hjertelig velkommen til Senteret!

HARRIET BJERRUM NIELSEN

Avslutningsvis ønsker jeg å rette en stor takk til Senter for kvinneforskning og paraplyprosjektet *Kjønnsidentitet og kjønnskonstruksjoner i forandring* (KIF) som har bidratt med inspirerende diskusjoner og støtte gjennom hele arbeidet med hovedoppgaven. Administrasjonen, studenter og forskere ved SFK fortjener alle en varm takk.

Noter

- 1 Birkeland, Inger J. (veiledning)
- 2 Butler, Judith (1990) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York
- 3 Blant annet: Løfgren, Anders (1990) *Att flytta hemifrån. Boendets roll i ungdomars vuxenblivande ur ett situationsanalytisk perspektiv*. Lund University Press, Lund

- 4 Ziehe, Thomas (1989) Kulturell friställning och narsistisk sårbarhet. I: Fornäs/Lindberg/Sernhede (1989) *Ungdomskultur. Identitet-motstånd. En antologi*. Symposion bokförlag. Stockholm/Stehag
- 5 Blant annet: Bjerrum Nielsen, Harriet & Rudberg, Monica (1989) *Historien om jenter og gutter: Kjønnssoialisering i et utviklingspsykologisk perspektiv*. Universitetsforlaget, Oslo
- 6 Melucci, Alberto (1991) Möjligheternas tid, utan möjligheter. Ungdomars tidsperspektiv i ett komplext samhälle I: Løfgren A. & Norell. M. (red.) (1991) *Att förstå ungdom: identitet och mening i en föränderlig värld*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion bibliotek, AB Stockholm/Stehag.

Ny universitetsstipendiat

HARRIET BJERRUM NIELSEN

Senteret har fått en ny universitetsstipendiat. Stillingen var utlyst med søknadsfrist 31.12.98. Det kom inn 20 søknader, hvorav 12 ble vurdert som kvalifiserte. Den som slapp gjennom det siste nåløyet var Kari Nyheim Solbrække. Fra før har vi Wencke Mühleisen, så nå huser Senteret altså to universitetsstipendiater - i tillegg til tre med dr.-gradsstipend fra Norges forskningsråd (Marit Haldar, Anne Werner og Sissel Steihaug).

Kari Nyheim Solbrække er cand.polit. fra 1992, med sosiologi hovedfag. Kari hadde arbeidsplass på Senteret mens hun skrev sin hovedfagsoppgave og har senere vært tilknyttet dels til Ulla-Britt Lilleaas' paraplyprosjekt *Kjønn, kropp og kommunikasjon*, dels til Jorun Solheims paraplyprosjekt *Kjønn i arbeid*. I denne perioden har Kari blant annet arbeidet med et prosjekt om arbeidsmiljø og helse for kvinnelige kontoransatte, finansiert av Arbeidsmiljøfondet i Norges hovedorganisasjon. Rapporten fra dette prosjektet kom ut i vår i Senterets arbeidsnotatserie: *Noenganger er det all right*, Arbeidsnotat 2/99.

Med doktorgradsprosjektet fortsetter Kari Solbrækkes sitt engasjement i arbeidslivsforskningen. Tittelen er *Kjønn, kompetanse og maktfordeling i reklamebransjen: Om kvinner og menns håndtering av det nye arbeidslivet*. I dette prosjektet vil hun analysere samspillet mellom kjønn, kompetanse og makt innenfor et moderne arbeidsliv i sterk endring, med reklamebransjen som case. Sentrale problemstillinger er hvordan såkalt flytende organisasjonsformer i arbeidslivet bidrar til å restrukturere forholdet mellom kjønn, arbeid og kompetanse, og hvordan kvinner og menn håndterer jobbkravene som følger med postindustrielle organisasjonsformer. I stipendiattiden på fire år er det innlagt 25% arbeidsplikt for Senteret. Kari ønskes hjertelig velkommen til forhåpentlig spennende år som stipendiat ved Senter for kvinneforskning!

Nye rapporter i arbeidsnotatserien:

Solbrække, Kari Nyheim:
Noen ganger er det all right. Arbeidsmiljø og helse for kvinnelige kontoransatte. Perspektiver på et utviklingsforsøk.
Arbeidsnotat 2/99, Senter for kvinneforskning, UiO

Ved siden av spiseforstyrrelser, kan belastningslidelser i en viss forstand beskrives som 90-tallets "kvinne-epidemi". I dette prosjektet har vi valgt å se den eksplosive rapporteringen av belastningslidelser blant kvinnelige arbeidstakere i lys av et stadig mer sammensatt arbeidsliv. Samlet sett gir rapporten bidrag til en 'utvidet' forståelse av hvilke sider ved arbeidslivet som fremdeles bidrar til at kvinner synes mer utsatt for belastningslidelser enn menn.

Om arbeid og selvforbruk

Prosjektet har utforsket sammenhengen mellom kjønn, arbeid og helse på to plan. For det første settes et mer teoretisk fokus på hvordan et stadig mer service- og tjenestebasert samfunn innebærer at kroppen, eller de mer autonome erfaringsnivåene, er involvert i arbeidslivsrelasjoner på helt nye måter. Et kjernesporsmål i rapporten er hvordan arbeidslivets skjerpede krav til selvforbruk, får helsemessige utslag i et svært kjønns-segregert arbeidsmarked.

Forvaltning av grenser

For det andre har man i prosjektet fulgt og analysert et konkret utviklingsarbeid kalt *Dialog og deltakelse*. Denne modellen har blitt prøvd ut i forhold til kvinnelige kontoransatte i to større Næringslivets Hovedorganisasjons (NHO) bedrifter. Samlet sett argumenteres det i rapporten for at selve kursformen lyktes i treffe typiske jobbrelaterte problemer som igjen er knyttet til den økende spenningen mellom "meg selv og den andre", det være seg gjennom intime kunderelasjoner eller uavklarte og til dels taushetsbelagte leder- eller medarbeiderrelasjoner for øvrig. Evalueringen viser at kursets fokus på en mer 'bevisst' forvaltning av personlige grenser synes særlig

relevant i svært serviceorienterte og hierarkisk definerte kontorjobber hvor ansvaret overfor såvel eksterne som interne kunde grupper er stort, men hvor beslutningsmyndigheten likevel er liten.

Å skape utvikling i rene kvinne grupper

I rapporten drøftes også hvilke gevinster og fallgruber det er ved å la kvinnelige arbeidstakere få anledning til å arbeide mer med egne grenser etter en bestemt og såkalt kvinnevennlig modell som *Dialog og deltakelse* kan hevdes å være. Til tross for sitt kvinnespesifikke fundament, virket det som deltakerne og ikke minst kursleder i dette prosjektet også ga hverandre rom for individualitet og lek med kjønnsstereotyper. Dette aspektet ved kursprosessen gikk også til dels på tvers av forestillinger om rene kvinnesettinger som utpreget konforme. I rapporten poengteres likevel hvordan det å ha kontakt med såvel tradisjonelle som moderne kvinneroller, kan være en fruktbar måte for kvinner å utfordre moderne og til dels mannlige maktstrukturer på jobben og samtidig bli tatt på alvor.

Hvem er egentlig i samme båt?

Rapporten peker også på hvordan arbeidslivets mer flytende lojalitetsstrukturer skaper grunnleggende nye betingelser for det å arbeide med gruppebaserte utviklingsprosesser. Erfaringene fra dette prosjektet tyder på stadig økende forskjeller mellom kvinnelige kontoransatte. Dette skapte spenninger i selve utviklingsprosjektet, og det reiser det i det hele tatt spørsmål om hvilke kriterier man skal legge til grunn for deltakelse i former for empowerment-prosjekter som vi snakker om her. Er man ikke oppmerksomme på dette, kan slike understrømmer blusse opp og få kvelertak på utviklingsprosesser hvis de viser seg kraftfulle nok. På den andre siden kan nettopp en økt forståelse hos den enkelte for 'forskjeller i gruppen' betraktes som en viktig kompetanse for kvinnelige kontoransatte. Vi ser i dag en klar tendens til at moderne bedrifter etterspør mer mangfold, både

i perspektiver og erfaringer. I den forstand har gruppekonseptet *Dialog og deltakelse* også sentrale kvaliteter å spille på.

Lilleaas, Ulla-Britt og Gunn Engelsrud:
Par i bevegelse - opplevelse av arbeidsdeling og kroppsvaner
Arbeidsnotat 3/99, Senter for kvinneforskning, UiO, (under trykking).

Rapporten gir en bred drøfting av hvordan moderne par opplever sine kroppslige tilstander og vaner. Undersøkelsen er basert på data fra intervjuer med 13 par som venter barn nr. 2. Rapporten viser at kropps- og kommunikasjonsvaner ofte er et hinder for en mer likeverdig arbeidsdeling mellom kjønnene. De fleste er i utgangspunktet innstilt på å dele på familiearbeidet, men mange oppdager at det lett for å falle tilbake til tradisjonelle arbeidsmønstre når gjøremålene blir flere. Det skilles mellom par med 'symmetrisk', 'tilnærmet symmetrisk' og 'asymmetrisk' arbeidsdeling. Rapporten tar for seg ulike mekanismer som fører til at resultatene ikke blir som parene har planlagt. Blant annet vises det til at opplevelsesorientert kroppspraksis i kombinasjon med innsikt i egen og andres kommunikasjon, øker parenes forståelse for hverandre.

Senterets A-notater selges på Blindern

Senterets arbeidsnotater selges i Akademika på Blindern, tlf. 22 85 30 30, faks 22 85 30 53 og Tronsmo Bokhandel.

Arbeidsnotatene blir i hovedsak skrevet av dem som arbeider med forskning- og/eller utviklingsprosjekter, og som et resultat av SFKs seminarer og forskerkurs- eller prosjektvirksomheter. Noen arbeidsnotater er fra tidligere tilknyttede forskere ved SFK, hvor publikasjonen i hovedsak er et resultat av arbeidet her.

Alle arbeidsnotatene står imidlertid utstilt til gjennomsyn på Senteret. Stikk innom og se om arbeidsnotatene er av interesse for deg.

Rikholdig, spennende og etterlengtet bok

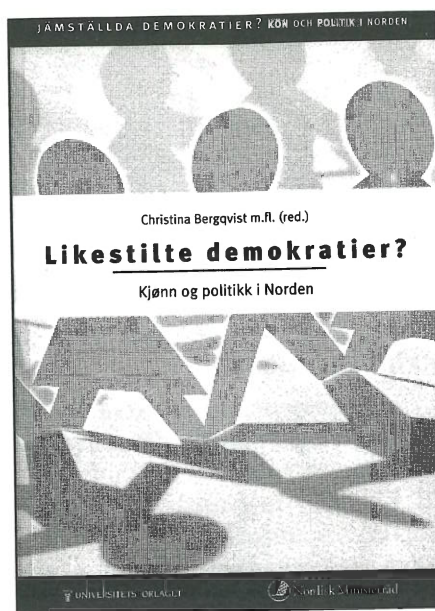
FRIDE EEG-HENRIKSEN,
INSTITUTTLEDER, NIKK

Vi som arbeider med nordisk kvinne- og kjønnsforskning og likestilling har nå fått det vi har hatt behov for og ventet på så lenge; En bok med artikler om kvinners politiske mobilisering, om familiepolitikken og om den institusjonaliserte likestilling i de fem nordiske land. "Likestilte demokratier?" heter den, og er resultatet av "Halva Makten", et fireårig prosjekt støttet av Nordisk Ministerråd.

Flere av forskerne som har deltatt, har kontakter tilbake til inspirasjonskilden "Det uferdige demokratiet. Kvinner i nordisk politikk" fra 1983. En annen viktig bok som forfatterne forholder seg til, er "Women in Nordic Politics. Closing the Gap" (1995). I begge publikasjonene var likhetstrekk ved de nordiske land framhevet, mens i *Likestilte demokratier* framtrer forskjellene tydelig.

For eksempel har først og fremst Danmark og Sverige hatt en markant satsing på offentlig utbygning av kollektive barnepassordninger. Finland, Norge og Sverige og har hatt en høy andel kvinner i regjeringen. Den institusjonaliserte likestilling er sterkest forankret på regjeringsnivå og i statsadministrasjonen i Sverige og Norge, og har lavest status i Danmark. I Danmark er også den likestillingspolitiske dagsorden mer snever enn i de andre land. Temaer som seksualisert vold og seksuell trakassering er for eksempel nokså fraværende. Faktorer som konsensusorientering i dansk politikk, EU-medlemskapet og fravær av en levende kvinnebevegelse framheves som forklaringer på at Danmark i endel sammenhenger skiller seg ut.

Boken er også et bidrag i debatten om optimistiske og pessimistiske tolkninger av velferdsstatens betydning for kjønnsarbeidsdelingen og kvinnes mulighet for å få politisk innflytelse. I flere av artiklene refereres til den mye diskuterte tesen om

kvinners integrasjon i krympende institusjoner, formulert av Harriet Holter i 1976, nyansert av henne i 1996. Det synes imidlertid som om det i flere av de artikler som refererer til den ikke ytes rettferdighet til dens kompleksitet, og jeg synes de resonnementer som peker i retning av avkrefting blir for enkle.

Et gjennomgående perspektiv i boken er at det ikke er fruktbart å sette kvinners mobilisering og deltakelse i parlamentarisk sammenheng i motsetning til kvinners organisering i egne organisasjoner, nettverk, grupper etc.

Ann-Dorte Christensens artikkel "Kvinder i de politiske partier" viser interessante variasjoner i kvinneintegrasjonsmodeller mellom land og mellom partier. I Solveig Bergmans "Kvinner i nye kvinnebevegelser" analyseres bredden og mangfoldigheten i kvinnebevegelsen. Hun viser blant annet til hvordan den nye kvinnebevegelsen ikke døde på åttitallet, men har levd videre i politiske institusjoner og organisasjoner, i det offentlige likestillingsapparatet, kvinnekulturen, kvinnegrupper, -prosjekt og nettverk, innen kvinne- og kjønnsforskningen samt som en kollektiv identitet.

Bokens utgangspunkt var at man skulle bygge på og reanalysere eksisterende forskning. Det ble imidlertid nødvendig å framskaffe endel nytt materiale som presenteres for første gang. En informativ artikkel av Susanne Jungerstam-Mulders om kvinnene på de selvstyrte øyene

Færøyene, Åland og Grønland hører med til dette.

I avslutningskapitlet pekes på forskningsmessige utfordringer for framtiden ut fra vinklinger som ikke finnes i boken. Forskjeller mellom kvinner, fokus på menn og betydningen av maktforskyvningen fra nasjonale parlamenter til EUs institusjoner nevnes, til dette kan føyes betydningen av etnisitet.

Flere av bokens 16 artikler er noe tunge å lese, blant annet fordi de er så tettepakket med fakta og funn fra fem forskjellige land. For mange vil nok *Likestilte demokratier* fungere som oppslagsbok, en stikkordsliste ville derfor økt bruksverdien.

Christina Bergqvists innledning og Anette Borchorst, Ann-Dorte Christensen og Nina C. Raaums perspektiverende avslutningsartikkel vil også de som ikke leser hele boken kunne ha glede av. Alle bidragene fortjener imidlertid å bli popularisert og formidlet til et bredt publikum, både på skandinaviske og andre språk. *Likestilte demokratier* inneholder i det hele tatt mye nyttig stoff til bruk i internasjonal sammenheng. Det er derfor gledelig at en engelsk oversettelse skal komme ut i løpet av høsten.

Christina Bergqvist (hovedredaktør), Anette Borchorst, Ann-Dorte Christensen, Viveca Ramstedt-Silén, Nina C. Raaum, Auður Styrkarsdóttir (1999): *Likestilte demokratier?* Universitetsforlaget, Oslo (utgitt i samarbeid med Nordisk Ministerråd).

Nytt styre i nordisk forening for kvinne- og kjønnsforskning

Denise Malmberg fra Sverige er styreleder. Lise Widding Isaksen (Universitetet i Bergen) er norsk styremedlem, mens Beatrice Halsaa er varamedlem.

Medlemskap i foreningen koster kr. 100 for enkeltmedlemmer, kr. 50 for studenter og arbeidsløse, kr. 250 for institusjoner. Foreningen utgir *Nora: Nordic Journal of Women's Studies*, og skal ta initiativ til og arrangere vitenskapelige konferanser om kvinne- og kjønnsforskning.

Noen av de nye bøkene på biblioteket

- Adam, Alison: *Artificial knowing: gender and the thinking machine* New York, Routledge, 1997. - V, 210 s. Bibliografi: s. 187-201
ISBN 0-415-12962-1, 0-415-12963-x.
- Adorno, *Culture and feminism*/ ed. by Maggie O'Neill. London: Sage, 1999. - XI, 194 s.
ISBN 0-7619-5217-9 (pbk), 0-7619-5216-0
- African feminism: *the politics of survival in sub-Saharan Africa* / ed. by Gwendolyn Mikell. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, c1997. XV, 361 s.
ISBN 0-8122-3349-2, 0-8122-1580-x
- Bäck-Wiklund, Margareta: *Det moderna föräldrskapet: en studie av familj och kön i förändring* / Birgitta Bergsten. Stockholm: Natur och Kultur, 1997. - 223 s.
ISBN 91-27-06785-8
- Cockburn, Cynthia: *The space between us: negotiating gender and national identities in conflict* - London: Zed Books, 1998. - VIII, 247s.
ISBN 1-85649-617-1, 1-85649-618-x
- Croll, Elisabeth: *Gender and Transition in China and Vietnam* / - Stockholm: SIDA, 1998. - 61 s.
ISBN 91-586-7580-9
- Davis, Rebecca Howard: *Women and power in parliamentary democracies: cabinet appointments in Western Europe, 1968-1992* / - Lincoln: University of Nebraska Press, c1997. - XI, 137 s.
ISBN 0-8032-1707-2
- Dragon ladies : *Asian American feminists breathe fire* / ed. by Sonia Shah. - Boston, Mass. : South End Press, 1997. - XXI, 241 s.
ISBN 0-89608-576-7, 0-89608-575-9
- Everts, Saskia: *Gender and technology : empowering women, engendering development* / - London : Zed Books, 1998. - XIII, 171 s.
ISBN 1-85649-657-0, 1-85649-658-9
- Feminism and psychotherapy: reflections on contemporary theories and practices* / Bruna I. Seu and Colleen M. Heenan. - London : Sage Publication, 1998. - IX, 230 s. :
ISBN 0-7619-5190-3
- A Feminist clinician's guide to the memory debate* / Susan Contratto, M. Janice Gutfreund, editors. - New York: Haworth Press, c1996. - 140s.
ISBN 1-560-24822-x, 1-560-23085-1
- Feminist ethics and social policy* / ed. by Patrice DiQuinzio and Iris Marion Young. - Bloomington : Indiana University Press, c1997. - XV, 302 s. - (A Hypatia book)
ISBN 0-253-33296-6, 0-253-21125-5
- Foss Fridlitzius, Rita: *Vetenskap, feminism, politik: till en social förståelse av den feministiska forskningen som en differentierad och heterogen helhet* / Rita Foss Fridlitzius. - Institutionen för vetenskapsteori, Göteborgs universitet, 1998. - V, 251 s. - (Rapport / nr 198) Avhandling (doktorgrad)
- Gatens, Moira: *Imaginary bodies : ethics, power and corporeality* / - London: Routledge, 1996. - XVI, 163s
ISBN 0-415-08209-9, 0-415-08210-2
- Gender, education and development: beyond access to empowerment* / ed. by Christine Heward and Sheila Bunwaree. - London : Zed Books, 1999. - XII, 223 s.
ISBN 1-85649-631-7
- Harding, Jennifer: *Sex acts: practices of femininity and masculinity* / - London : Sage, 1998. - 154 s.
ISBN 0-8039-7594-5, 0-8039-7595-3
- Hearn, Jeff: *The violences of men : how men talk about and how agencies respond to men's violence to women* / - London : Sage Publications, 1998. - X, 258 s.
ISBN 0-8039-7939-8, 0-8039-7940-1
- Iversen, Anne: *Kvinnelige doktorgradsstipendiater: strukturelle og kulturelle barrierer* / - Dragvoll: ALLFORSK, Senter for samfunnsforskning, 1996. - VI, 67 s.
ISBN 82-7570-093-0
- Jakobsen, Janet R.: *Working alliances and the politics of difference: diversity and feminist ethics* / - Bloomington : Indiana University Press, c1998. - XI, 230s. Bibliografi: s. 205-219
ISBN 0-253-33357-1, 0-253-21165-4
- Jones, Stacy Holman: *Kaleidoscope notes: writing women's music and organizational culture* / - Walnut Creek: AltaMira Press, c1998. - 191s (Ethnographic alternatives book series ; 3)
ISBN 0-7619-8965-x, 0-7619-8966-8
- Levy, Barbara: *Ladies laughing : wit as control in contemporary American women writers* / - Amsterdam: Gordon and Breach Publishers, c1997. - 182 s. (Studies in humor and gender ; 3)
ISBN 90-569-9543-x
- Materialist feminism : a reader in class, difference, and women's lives* / ed. by Rosemary Hennessy and Chrys Ingraham. - New York: Routledge, 1997. - IX, 430 s.
ISBN 0-415-91633-x, 0-415-91634-8
- McDowell, Linda: *Gender, identity and place : understanding feminist geographies* / - Cambridge : Polity Press, 1999. - IX, 284 s. Bibliografi: s. 249-275
ISBN 0-7456-1506-6, 0-7456-1507-4
- Men's lives* / ed. by Michael S. Kimmel, Michael A. Messner. - 4th ed. - Boston : Allyn and Bacon, c1998. - XXII, 600 s.
ISBN 0-205-26649-5
- Munt, Sally: *Heroic desire : lesbian identity and cultural space* / Sally R. Munt. - London : Cassell, c1998. - vii, 184 s.
ISBN 0-304-33453-7, 0-304-33454-5
- Negotiating the glass ceiling: careers of senior women in the academic world* / ed. by Miriam David and Diana Woodward. London: Falmer Press, 1998. - VI, 216 s.
ISBN 0-7507-0837-9, 0-7507-0838-7
- Nicholson, Linda: *The play of reason : from the modern to the postmodern* / - Buckingham: Open

University Press, 1999. - VII, 179 s.
ISBN 0-335-20328-0

Representation : cultural representations and signifying practices / ed. by Stuart Hall. - London : Sage publ. in association with The Open University, 1997. - 400 s. (Culture, media and identities ; 2)
ISBN 0-7619-5431-7, 0-7619-5432-5

Showalter, Elaine: *Hystories: hysterical epidemics and modern culture* / - London : Picador, 1997. - X, 244 s.
ISBN 0-231-10458-8, 0-330-34670-9

Simone de Beauvoir : a critical reader / ed. by Elizabeth Fallaize. - London: Routledge, 1998. - X, 208 s.
ISBN 0-415-14703-4, 0-415-14702-6

Tasker, Fiona L.: *Growing up in a lesbian family : effects on child development* / - Susan Golombok. - New York: Guilford, 1997. - IX, 194 s.
Bibliografi: s. 171-187
ISBN 1-572-30170-8

Third wave agenda : being feminist, doing feminist / Leslie Heywood and Jennifer Drake, eds. - Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997. - IX, 268 s.
ISBN 0-8166-3004-6

Three generations, two genders, one world: portraits of changing lives / compiled by Sylvia Chant and Cathy McIlwaine. - London : Zed Books, 1998. - VII, 237 s.
ISBN 1-85649-603-1

Unger, Rhoda K.: *Resisting gender : twenty-five years of feminist psychology* / - London: Sage, 1998. - 256 s. (Gender and psychology)
ISBN 0-8039-7824-3, 0-8039-7825-1

Vasseleu, Cathryn: *Textures of light: vision and touch in Irigaray, Levinas and Merleau-Ponty* / - London: Routledge, 1998. - 157 s. - (Warwick studies in European philosophy)
ISBN 0-415-14273-3, 0-415-14274-1

Virginia Woolf : *lesbian readings* / ed. by Eileen Barrett and Patricia Cramer. - New York : New York

University Press, c1997. - XVII, 288 s. - (The cutting edge)
Bibliografi: s. 259-276
ISBN 0-8147-1263-0, 0-8147-1264-9

Where the boys are: masculinity, sport and education / ed. by Christopher Hickey, Lindsay Fitzclarence and Russell Matthews ; foreword by Bob Connell. - Geelong: Deakin Centre for Education and Change, 1998. - VI, 169 s.
ISBN 0-909184-99-2

Who's afraid of feminism?: seeing through the backlash / ed. by Ann Oakley and Juliet Mitchell. - London: Penguin Books Ltd., 1997. - IX, 291 s.
ISBN 0-14-025361-0

Women, gender and science: new directions / ed. by Sally Gregory Kohlstedt and Helen E. Longing. - Chicago: University of Chicago Press, c1997. - 222 s. (Osiris. 2nd series ; vol.12)
ISBN 0-226-30753-0

Womeninternet : creating new cultures in cyberspace / ed. by Wendy Harcourt. - London : Zed Books, 1999. - XVI, 240 s.
ISBN 1-85649-571-x, 1-85649-572-8

Women writing culture / ed. by Gary A. Olson, Elizabeth Hirsch; foreword by Donna Haraway; afterword by Henry A. Giroux. - Albany: State University of New York Press, c1995. - XVII, 204 s. - (SUNY series, Interruptions: Border testimony(ies) and critical discourse(s))
ISBN 0-7914-2963-6, 0-7914-2964-4

Zita, Jacquelyn N.: *Body talk : philosophical reflections on sex and gender* / Jacquelyn N. Zita. - New York : Columbia University Press, c1998. - 298 s. : ill.
ISBN 0-231-10542-8, 0-231-10543-6

Q-biblioteket

Hvis man vil utenfor Norges grenser på nettsøk etter nordiske kvinne- og kjønnsforskning kan man bruke ett nytt informasjonsverktøy, nemlig Q-biblioteket, som er et nordisk virtuelt kvinne- og kjønnsforskningsbibliotek. Her kan man koble seg direkte inn på alle nordiske databaser for kvinnelitteratur, prosjekter, institusjoner, samt aktuell likestillingsstatistikk fra alle nordiske land. Det er NIKKs informasjonskoordinator Maria Grönroos, som sammen med en nordisk prosjektgruppe har forsynt oss med dette meget nyttige hjelpemiddel (tusen takk!). Man finner en link til Q-biblioteker på NIKKs hjemmeside:
<http://www.uio.no/www-other/nikk/>

Voldens ofre – vårt ansvar

Kompetansesenter for voldsofferarbeid inviterer til Nordisk fag- og forskningskonferanse 18 - 19. november, Folkets Hus, Oslo.

Tema for konferansen er voldens ofre og programmet skal gi et tverrfaglig innblikk i dagsaktuell forskning, praksis og faglige utfordringer på feltet. Hvilke utfordringer står vi overfor når det gjelder oppgaveløsning og utvikling av kunnskap på området vold og voldsofferarbeid?

Konferansen omhandler barn, voksne og eldre som blir utsatt for fysisk, psykisk og seksuell vold, samt de sekundære ofre blant pårørende og i nærmiljø. Innleggene grupperes i parallelle seminarer.

Mer informasjon om det faglige innholdet:

Kompetansesenter for voldsofferarbeid, tlf. 22 45 27 20, faks 22 45 27 25, eller NK
<http://hioslo.no/annet/voldsoffer>
<http://hioslo.no/annet/voldsoffer>
eller e-post: norvold@hioslo.no

Påmeldingsskjema og program:
Voldens ofre – vårt ansvar
International Conference Service,
Holbergs plass 3 A, 0166 Oslo
Faks; 22 36 11 44, tlf. 22 11 21 90,
e-post: voldsoffer@ics.no

Nytt samarbeide i Norden

Den nordiske White Ribbon - kampanjen Stopp volden mot kvinner

Representanter for Finlands, Sveriges, Islands og Norges Hvitt bånd - kampanjer har nå dannet Den nordisk White Ribbon-kampanjen.

Målet er å engasjere så mange menn som mulig til aktivt å arbeide for et samfunn fritt for vold mot kvinner.

Under det første møtet i Den nordiske White Ribbon-kampanjen formulerte delegatene følgende tre krav:

- Sammenlignbare undersøkelser i alle de nordiske landene.

Vitenskapelig sammenlignbare studier om forekomsten av kvinnemishandling i de nordiske landene må gjennomføres. Det er absolutt nødvendig at undersøkelsene er sammenlignbare, slik at de skal kunne benyttes i det forebyggende arbeidet. For å kunne se om vi lykkes i vårt arbeid for å redusere volden mot kvinner, må vi vite mer om omfanget og utøvelsen av denne volden.

- Omfattende tilbud om behandling til menn som slår.

Kvinnemishandling er en kriminell handling, og det er viktig at de menn som blir straffet for denne volden også blir tilbudt adekvat behandling. Men det rekkes ikke med behandling bare av de straffedømte. Derfor oppfordrer Den nordiske White Ribbon-kampanjen stat og kommune til å opprette frivillige behandlingstilbud til voldelige menn i alle de større nordiske byene. Slike behandlingstilbud må ikke skapes i konkurranse med krisesentrene for kvinner, men komme i tillegg til de tiltakene som er for mishandlede kvinner. Samtidig oppmuntrer vi menn som utøver vold til å være med på å gjøre våre samfunn til et bedre sted å være for kvinner og barn ved frivillig selv å søke hjelp for sitt voldsproblem.

- De forebyggende tiltakene mot kvinnemishandling må samordnes.

Etter White Ribbon-kampanjens erfaringer, arbeider fremdeles i uakseptabel høy grad de sosiale og medisinske sektorene, rettsvesen og politi, skole, foreningsliv og de ideelle kreftene, uten noen felles planlegging og kommunikasjon. Denne virksom-

heten må koordineres bedre. Her kan det være mye å lære av kjente internasjonale metoder for framgangsrikt forebyggende arbeid.

Kampanjeuke

I nært nordisk samarbeide planlegger nå de nasjonale kampanjene sine kampanjer for 1999. Disse kampanjene vil samordnes med og stå i tilslutning til den internasjonale White Ribbon-uken i slutten av november.

Den nordiske White Ribbon-kampanjen oppfordrer derfor alle menn som kan gi sitt ord på at de ikke vil begå, støtte eller akseptere vold mot kvinner til å bære et hvitt bånd på sin klesdrakt under den internasjonale White Ribbon-uken i slutten av november.

For mer informasjon, kontakt:

Finland: Bert Bjarland:

bert.bjarland@nokia.com

Island: Hrobjartur Arnasson:

hrobjartur@vt.is

Sverige: Lars Naumburg:

lars.naumburg@swipnet.se

Norge: Jørgen Lorentzen;

j.l.lorentzen@inl.uio.no

Kvinneuniversitetets Forskningsfond

Utløst stipend for år 2000.

Tema: Kvinner og media

Media som arbeidsplass for kvinner og/eller Hvordan fremstår kvinner i media

Sum: Kr. 50.000,-

Søknadsfrist: 1. november 1999

Søknaden sendes til:

Kvinneuniversitetet,

Boks 130, 2340 Løten

Nærmere opplysninger:

Trine Eklund, tlf./faks: 22 14 30 62

GAVER til

Forskningsfondet

mottas med TAKK!

Bidrag over kr. 200,-

gir rett til skattefradrag.

Skriv personnummer

på giroen.

Kontonummer:

0813.03850.385

Jeg ønsker å delta på følgende seminarer:

- ☐ Nettverk for forskning om seksualisert vold: Straffesaker ved mistanke om seksuelle overgrep mot barn: Offerets stilling. Påmelding 1.10.
- ☐ Utviklingslinjer i norsk kvinneverettsforskning. Hvorfor kvinneverett? Verdi- og veivalg i kvinneverettsforskningen. Påmelding 20.9.

- ☐ *Forskerkurs. Menn og reproduktiv helse. Påmelding 14.10.

- ☐ Nordisk forskernettverksmøte: The Women's Movements and Internationalizations. Påmelding 1.10.

- ☐ Veiledning med Rita Liljestrøm. ☐ 10.9 eller ☐ 19.11.

Jeg ønsker tilsendt følgende materiale fra Senteret gratis:

- ☐ Liste over utgitte Arbeidsnotater og andre aktuelle publikasjoner

Annet:

- ☐ Jeg ønsker å bli medlem av Studentfeministene

- ☐ Jeg ønsker ikke lenger å motta BULLETTINE

- ☐ Jeg tegner abonnement på BULLETTINE/melder adresseforandring

Navn.....

Adresse.....

Postnr./Sted.....

Fag.....

Sendes til:

Senter for kvinneforskning, Boks 1040 Blindern, 0315 OSLO

SFK - kalender

August

26.8 World religions - worlds of gender. Professor Ursula King.

September

10.9 Familie og kjønn i forandring - moderniseringens ulike ansikter I: Modernisering av kjønn og familie i Tyrkia og i Sverige. Professor emerita Rita Liljestrøm.

14.9 Intet nytt under solen? Unge feminister i dag

15.9 Fokus på 50-årene I: Fra husmorkonstrakt til likestillingskontrakt.

16.-17.9 *Forskerkurs: Spaces, Visions and Voices: Gender and the Institution of Art.

20.-24.9 *Nasjonalt forskerkurs: Empirisk forskning etter post-strukturalismen. Vatnahalsen høyfjellshotell

29.9 Fokus på 50-årene II: Moderniseringsmoro: Kjønn i femtitallets norske filmkomedier.

Oktober

8.10 Nettverk for forskning om seksualisert vold: Straffesaker ved mistanke om seksuelle overgrep mot barn: Offerets stilling.

13.10 Fokus på 50-årene III: Husmor eller yrkeskvinne? Gifte kvinner med lønnsarbeid på Rjukan 1950-70

21.10 Utviklingslinjer i norsk kvinnerettsforskning: Hvorfor kvinnerett? Verdi- og veivalg i kvinnerettsforskningen.

22.10 Hvordan finner legen ut hva kvinner feiler?

25.-26.10 *Forskerkurs: Menn og reproduktiv helse.

27.10 Fokus på 50-årene IV: Kvinnestemmer i en husmortid: Lillehammer private kvinnelige diskusjonsklubb.

November

4.-6.11 Nordisk forskernettverks-møte: The Women's Movements and Internationalization. Lysebu konferansesenter

8.11 Kjønn, seksualisert vold og politikk. Professor Maud Eduards.

11.-12.11 * Usynlige grenser - kjønn og makt. Soria-Moria konferansesenter

17.11 Fokus på 50-årene V: 50-årenes kvinneidealer.

19.11 Familie og kjønn i forandring: Om moderniseringens ulike ansikter II: Ungdom, kjønn og seksualitet i Tanzania. Professor emerita Rita Liljestrøm.

24.11 Fokus på 50-årene VI: Husmorfilm

Januar 2000

13.1 Nyttårsselskap med foredrag, prisutdeling og forfriskninger

Kronerulling

Senteret er avhengig av eksterne inntekter for å kunne gi ut dette bladet, men vi har dessverre ikke kapasitet til å administrere en abonnementsordning. Som et ledd i vår permanente kronerulling vil vi derfor oppfordre deg å sende inn en bankgiroblankett. Størrelsen på beløpet er frivillig, men helst ikke mindre enn 50 kr. Kontonummeret: 0809.50 54200. Merk giroen: *Art 3199 Sted 291200*.

Dersom du imidlertid ikke lenger ønsker å motta Bulletine, ber vi deg om å krysse av på slippen på foregående side og returnere den til oss, og vi vil stryke deg av adresse-listen.

Redaksjonelle opplysninger

BULLETTINE 2-99
13. årgang

ISSN 0802-0027

Opplag: 4000

Utgis av:
Senter for
kvinneforskning
Universitetet i Oslo
Boks 1040, Blindern
N - 0315 OSLO

Redaksjon:

Ansvarlig redaktør:
Harriet Bjerrum Nielsen

Redaktør,
utforming og
sideredigering:
Nina Heilmann

Telefon: 22 85 89 30
Telefax: 22 85 89 50

E-post:
nina.heilmann@sfk.uio.no
[http://www.worg.uio.no/www-
other/sfk/](http://www.worg.uio.no/www-other/sfk/)

Redaksjonen avsluttet
19. august 1999

Falch Hurtigtrykk as

Neste utgivelse kommer
Januar/Februar 1999